

ALMANAHUL LITERAR

Anul I, Nr. 7

Iunie 1950

CUPRINDE

PREZENTĂRI

Franta în luptă de Alexandru Andrițoiu. Baladă de George Nicolovici. Cântecul republicanului spaniol în exil de Ion Oarcăs. Bucurie de Virgil Ștef. Două luni de Gheorghe Ungur. Oameni în arșiță, nuvelă de Liviu Suciu.

POEZIA

Cântec la inimă de A. E. Baconsky. Dintr'o gară de A. E. Baconsky. Se face lumină de Victor Felea. Poemul lanului copt de Aurel Gurghianu. Versuri libere pentru libertatea lui Nazim Hikmet de Aurel Rău. Vom învinge de Radu Teculescu. Ce vindeții! de Szabédi László (trad. del. Crișan).

CRITICA

Despre romanul lui Ion Călegăru: „Oțel și pâine“ de Cornel Regman. Cursuri universitare în lumina discuțiilor de Andrei Roth. A doua parte a stagiunii Teatrului Național din Cluj de Radu Miron. Stagiunea Teatrului Maghiar de M. P.

RECENZII

Harala mb
Zincă: Primăvară (D. Mircea). Ion
Pas: Zilele

vieții tale
(D. Mircea).
Albert Maltz
Așa e viața
(Aurel Martin). Irina
Iroșnicova:
Undeva în
Siberia (L.T.
Măgureanu).
Iașni nou
(George Mun
teanu). Iro-
dalmi Alma-
nach (K.B.).

NOTE ȘI
COMEN-
TARII

7

90

AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.
FILIALA CLUJ

ALMANAHUL LITERAR

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

Anul I, Numărul 7

Iunie 1950

CUPRINDE

PREZENTĂRI

FRANȚA ÎN LUPTĂ de Alexandru Andrițoiu	3
BALADĂ de George Nicolovici	6
CÂNTECUL REPUBLICANULUI SPANIOL ÎN EXIL de Ion Oarcăș.....	12
BUCURIE de Virgil Ștef	15
DOUĂ LUMI de Gheorghe Ungur	17
OAMENI ÎN ARȘITĂ, nuvelă de Laviu Sucu	19

POEZIA

CÂNTEC LA LUNĂ de A. E. Baconsky	55
DINTR'O GARĂ de A. E. Baconsky	58
SE FACE LUMINĂ de Victor Felea	60
POEMUL LANULUI COPT de Aurel Gurghisanu	62
VERSURI LIBERE PENTRU LIBERTATEA LUI NAZIM HICMET de Aurel Rău	63
VOM ÎNVINGE de Radu Teculescu.....	66
CE VINDEȚI ? de Szabédi László (trad. de I. Crișan)	68

CRITICA

DESPRE ROMANUL LUI ION CĂLUGĂRU. „OȚEL ȘI PÂINE“ de Cornel Regman	70
CURSURI UNIVERSITARE ÎN LUMINA DISCUȚIILOR de Andrei Roth	82
A DOUA PARTE A STAGIUNII TEATRULUI NAȚIONAL DIN CLUJ de Radu Miron	87
STAGIUNEA TEATRULUI MAGHIAR DE STAT DIN CLUJ de M. P.	92

RECENZII

Havalamb Zincă: PRIMĂVARĂ (D. Mircea), Ion Pas: ZILELE VIETII TALE (D. Mircea), Albert Maltz: AȘA E VIAȚĂ (Aurel Martin), Irina Iroșnicova: UNDEVA ÎN SIBERIA (L. T. Măgureanu), IAȘUL NOU (George Munteanu), Irodalmi Almanach (K. B.)	
---	--

NOTE ȘI COMENTARII

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

Originar din părțile Bihorului, de proveniență socială modestă (tatăl său e frizer), Alexandru Andrițoiu este student în anul I la Facultatea de Filologie din Cluj, și s'a manifestat ca poet în cadrul cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor.

Orientarea lui spre teme exotice arată că nu a învățat încă să pătrundă cu dragoste realitățile minunate, ale muncii de zi cu zi din Patria noastră. Deci va trebui să-și încordeze eforturile în acest sens, să descopere semnificația luptei cotidiene și va trebui de asemenea să se obișnuiască a munci atent, cu grijă, pentru expresie, pentru meșteșugul poetic. Astfel, nu ne îndoiim că el va ajunge să dea lucrări din ce în ce mai valoroase.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FRANȚA ÎN LUPTĂ

*Văpaia luptei azi s'a ntins într'una.
Vaporul stă gol, proiectat pe cer.
Pe bord, un marinăr și c'un docher
Iși strâng prelung, tovarășește, mâna.*

Martori de ceasuri grele și amare,
Stau doi tovarăși morți în preajma lor
Cu mâini întinse spre vapor,
Să'mpingă moartea'n adâncimi de mare.

Trec oameni peste cheiuri, marinari
Cu pașii rătăciți și fața suptă.
Lumina joacă pe-o placardă ruptă:
„Trăiască Franța fără de dolari!”

Soarele prinde bronz peste catarge . . .
Nu-i pumn, să spargi zidul docherilor,
Căci pumnul s'ar sfărma în zidul lor
Cum, în furtună, valu'n țarm se sparge.

Și'n timp ce'n port catarge'ntind speranța
În țară'ntreagă arde răzvrătirea,
Trecutul își re'nvie amintirea
Și Rezistența iar trezește Franța.

Minerii au lăsat metalu'n munte,
Pustiū'n mine curge șerpuiind . . .
Pe-aici mineri treceau, orbecând,
Lovind cu fierul stâncile în funte.

Partidul peste suflete aprinde
Puteri de jertfă mari, fără hotar,
Căci dacă pâinea are gust amar,
Cerșind, nici unde mâna nu se'ntinde.

Pe străzi greviștii strâng puternic pumnii.
Sunt mulți și Moch nu poate să-i oprească.
Mâinile lor vor ști să iscălească
Porunca păcii în răbojul lumii.

Poeți ce cântă libertatea vieții
Sunt urmăriți în case și pe drum,
Dar arde'n slova lor puterea cum
Soarele arde'n pleoapa dimineții.

*Aceasta-i Franța: foame, sânge, mâini
Zdrobite'n lanț, în închisori de piatră;
Acesta'i rainul despre care latră
Lacheul Schuman și ai lui stăpâni.*

*Dar, pentru tragedia Franței, tu
Nădejde-aprinde-mi în mulțime torți!
Căci niște umbre palide de morți
Nu pot s'oprească valul vieții. Nu!*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GEORGE NICOLOVICI

Student la Institutul Medico-Farmaceutic, George Nicolovici a fost descoperit de cenaclul nostru literar. El a început să scrie în 1940 și a publicat ceva, în 1945, în revista *Carnet Literar* din Turnu-Severin. În momentul de față depune eforturi pentru a îndruma scrisul său pe făgașul nou al artei angajate în lupta pentru socialism, debarasându-se de procedeele formaliste, cultivate în trecut.

Poezia ce-o publicăm este o mărturie a talentului său autentic. În ea, poetul redă atmosfera nouă ce domnește în familia unui țaran muncitor, exprimând cu gingășie dragostea dintre soți și idealurile noi spre care se îndreaptă. Versurile sprintene, în formă populară, au un oarecare aer de noutate și prospețime aprofundarea temei și un simț fin al expresiei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

B A L A D Ă

*Pe drumul Bihorului
Pe poteca dorului,
Am găsit picior de floare
Jucăuș pe colb de iarbă,
Fusta-i alb răsând în soare.*

Fluturelui ce-o întrebă:
— „Cine-i așteptat și cui
I se duc poveștile
Pe poteca dorului,
Scuturându-și veștile
Bunului venit curând?
I-așteptat și vine, când?
Larma pe potecă-i mare,
Incălțând de sărbătoare
Până și picior de floare . . .

Noaptea-și strânge în bucèle
Ultimu-i fișic de stele,
Să plătească 'n zare vamă
Plopilor, zarafi de-aramă.

Pe drumul Bihorului
Pe poteca dorului,
Umbră lungă de flăcău
Se ținea 'ntre culmi și hâu,
Neplecându-l într'o parte
Frica de fulger și moarte.

Umbră-i nu se pitula
După munți, ca o cișmea . . .
Dorul doar o înseta.
Dorul lui astâmpăr n'are!
Și-arvunise colo'n zare,
Carul mic și carul mare,
Să-l ducă după'nserat
Jos în negură de sat,
Unde-o geană de lumină
I-o clipi cărare lină
Pasu' pe-unde să-și ațină.

Satu' și-a suit în spate
Strai cărpit cu stele'n noapte . . .
Mândra'n casă stând pe gânduri
Lung privind gardul de scânduri,
Șopoteste vorbe multe
Inima să i le asculte;

„Unde-o fi omul meu, unde
Noaptea calea i-o ascunde?
Nu s'o prăvăli pe munte?
N'o călcat pieziș pe punte
Și l-o lua la vale râul,
Valul, încingându-i brăul?”

Mândra-i grijile-și socoate,
Câte-s degetele toate.

Scuturându-și floarea-albastră
Dinspre ochi înspre fereastră,
Gândul trece prin zăbrele
Ață'n ac, s'o coase'n stele.

Zarea bate apa'n piuă,
Improșcând cu praf de ziua,
Risipind cărărilor
Ceața depărtărilor.

Trece'n furca celor Crișuri
Lana nopții'n luminișuri,
Țese steaua — ac subțire —
Via dimineții 'n fire.

Vântul mișcă'n tindă ușa,
Amăgind cu'n zvôn nevasta;
Iar cocoșu-și umflă creasta
Desumflând de cântec gușa.

Dinspre uliță s'aude
Pas de om și pas de bătă,
Liniștii făcându-i ciude
Căinii 'n lanțuri întărâtă.

Tăbărând deavalma, câini
Scot și poarta din țâțâni;
Sare mândra din pridvor
După fumul cozii lor.

— „Cine nu-și găsește poarta
Casei lui, și cată alta?
Cine ești, de unde vii,
Câni'n poartă de-mi ații?
(„Sau mi-e omul mai degrabă
Ostenit de drum și treabă?“)

El cu-o gură cât îi hău:
— „Zorii te-au sculat de vreme
Despre cine dându-ți semne?
Sunt de-ai casei, nu te teme,
Sunt om bun... chiar omul tău!“

Trupul lui de lung flăcău
Brâul mâinii ei, cu drag
Il cuprinse lângă prag.
(„Ce-i al meu de-acu-i și-al tău!“)

Și lăsându-și sacu'n tindă
Ochii lui, pe-ai ei perindă:
(— „Ce mai dor și ce mai noapte
Impărții cu tine'n șoapte!
Lung fu drumul, bun Bihorul,
Dar mai bun de casă dorul!“)

Ea, cu-o vorbă ce n'o lasă:
— „Imi sosiși cu zarea'n casă!“
Și'ntorcându-i priviri drepte:
— „Om ești tu, când ai nevastă
Și o lași noaptea s'aștepte,
Când pe prispă, când pe trepte?!“

— „Lasă vorba cu'ndoieli.
M'am ținut de târgueli!“

Și privind în lung pridvorul,
Iederă își urcă dorul:
(„Bine'n crâng, mai bine'n casă,
Mult mai bine cu nevastă!“)

Mândra, gura i-o alintă
Cu foi calde de plăcintă,
Gura ce-așteaptă să-i spună
Vorba veștilor cea bună.

— „Ce-i nou prin oraș, Iheș
Muncă, pace, bucurie?
Eu, de-a fir-a păr ți-aș spune
Că la noi nu-s toate bune...
Cu chiaburii, cu-a lor rele,
Dar le-om arde'n foc: surcele!
Li s'a dus de-acuma leatul
Să țină'ntr'o mână satul!
Dar tu spune-mi ce aflași
Între oameni, la oraș?”

— „Multe-am strâns în gând, Marie,
Câte salbe-ți curg pe iie!
Ei muncesc și simt ca noi
Să întoarcă înapoi
Moartea-adusă de-un război...
Gurii țipătoare'n sunuri
Năbuși-vom ca pe hornuri
Laolaltă toți ca unul.
Degete strângându-și pumnul,
Pumnul ce va ști să-și spună
Puterea toată ce-adună...
Pumnul strâns spre-apus desface
Porumbeii, soli de Pace!..

Ce-auzi tu acum, Marie,
Simte azi cu bucurie
Și la noi, întreg cătunul:
Nu lăsăm să bată tunul
Și cu toți păzim cu grije
Pacea să nu ne-o ciuntească
Niciun bot hain de schije,
Pacea munca să ne-o crească,
Cum ne-or crește pruncii'n tindă
Strânși în ochii tăi — oglindă.

*Te privesc de mult, Marie,
Ce-ai în gând, gura de-ți tace?
Duci în ochi o bucurie,
Ce-mi vestesc lumini de pace!*"

— „Ce să fie, ce să fie?!
Strâng lacrimi de bucurie,
Pentru ce-i și-o să mai fie! ...
Tinerețea-mi n'o să știe
Anii grei de văduvie,
Cum de mult adună Ana
Cu prisos de griji, sărmana! ...

*N'om căzni cu greul muncii
Ca să dăm recoltă luncii,
Tu de-acu pricepi tractoru'
Ce-o grăbi în spic ogoru' ...
N'om săpa cât ziua lungă
Abia nouă să ne-ajungă ...
Pentru noi și toți, de toate,
Munca dreaptă-și dă bucate,
Și-om găsi pe înserate
Și-un răgaz de-d'ntoarce'n carte
Foile de gând și fapte! ...*

*Numai să ne dee câmpul
Holde lungi cum curge timpul.
Brazda, tu s'o'ntorci, Ilie,
Cu copii, în veșnicie!*"

*Pe drumul Bihorului,
Crișurile dorului
Duc cu ele zvon de pace,
Tisei, apelor ortace,
Dunării, cu apa sură,
Mărilor, fără măsură,
Apelor, ce'ncing pământul,
Munților ce-adorm și vântul ...
Și ca ei ne crească'n glie
Pace'naltă ,pace vie! ...*

ION OARCĂȘ

A fost membru al cenaclului nostru, până la începutul acestui an, când s'a prezentat la armată. Fiu de țaran mijlocăș, din Josenii-Bărgăului (Năsăud), el a studiat dreptul la facultatea din Cluj. Poezia pe care o publicăm aici constituie o confirmare a posibilităților sale poetice. Dar ceea ce-i lipsește încă, este curajul de a ataca teme concrete, luate din împrejurările pe care i-le oferă viața de fiecare zi. E o înclinare frecventă — și explicabilă în bună măsură — a tinerilor ce debutează în poezie, să-și avânte elanul creator spre teme generale, să cânte tablouri și întâmplări din țări și lumi îndepărtate, sau fictive, tocmai fiindcă imaginația poezilor începători este mai ales extensivă, lipsită de forța care s'o fixeze de elemente concrete ale vieții imediate.

Cele de mai sus se potrivesc foarte bine și tânărului poet Ion Oarcăș. Întărindu-și eforturile în munca sa poetică și ținând tot mai strâns contactul cu poezia noastră nouă, el va reuși să rupă cu acel ton de incantație care nespiră uneori în versurile sale, și să dea o poezie cu adevărat militantă, corespunzătoare vieții pe care vrea să o oglindească.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CÂNTECUL REPUBLICANULUI SPANIOL ÎN EXIL

*Cărunții Pirinei, albastră marea
se'nalță pân' la mine fremătând
în primăvara asta purpurie, când
din toate părțile incendiată-i zarea.*

Parcă te văd prin negură cum crești
și inima ți-o simt bătând aproape
PATRIA MEA cu umede pleoape
și trupul prins în criminale clești.

Ca mâine înflori-va liliacul
la poalele Sierrelor abrupte
pe locul unde-odinioară'n lupte
cei ce ne-am măsurat avan cu veacul
acesta, putred și involburat,
muream strigând: trăiască viața!
(Cutremurându-mă mi-acopăr fața
și mă gândesc la ceea ce-a urmat).
Văd numai puști, aud rafala
mușcând setos din piepturile noastre
și până'n depărtările albastre
nestins vuind Internaționala.

Mi-é încă'n minte fata ce-a murit
cu mâna înghețată pe pistol
și ochii ațintiți spre Răsărit
în inserarea ce cădea domol.
Steaua vieții ei lucea în zare
de-asupra dreptilor, înalți platani
vestind sfârșitul cruzilor tirani
și începutul erei proletare.

Nu-i forță'n lume să ne'nvingă,
nu-s temnițe să ne încapă
și nici cascade mari de apă
flacăra gândului măreț s'o stingă.
La marginea Sierrelor golașe
va bubui mai aprig canonada
decât în ziua naltă când Granada
crescu în ochii lumii uriașe.
Să tremure călăul din Madrid
căci ziua răzbnării e aproape.
Ca un șuooi nestăvilat de ape

*mulțimile, conduse de Partid
trecutu-l vor zdrobi sub pas gigantic
din Gibraltar la marele Atlantic.*

*Cărunții Pirinei, albastră marea
se'nalță pân' la mine fremătând
în primăvara asta purpurie, când
din toate părțile incendiată-i zarea.
Te văd din nou prin negură cum crești
și inima ți-o simt bătând aproape,
Spania mea cu umede pleoape
și trupul prins în criminale clești.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VIRGIL ȘTEF

Este fiul cel mai mare dintre cei nouă copii ai unui învățător sărac din comuna Boziaș — Jud. Târnava-Mică.

De când s'a ridicat a cunoscut amarul multor necazuri, a răbdat de multe ori foame — mai ales când a fost nevoit să trăiască sub „patronajul“ cernit al faimoaselor școli vlădicești din Blaj. De aici a moștenit o undă de idealism și de filosofie călduță — împotriva cărora Cenaclul „Condee Noi“ a avut mult de luptat.

Poezia pe care o publicăm mai cunoaște încă aplecarea spre meditație și conturul anumitor sentimente mai puțin revoluționare. Căldura sa însă și sensibilitatea care cucerește în mod direct ne îndreptățește să credem că în timp scurt, el va da lucrări remarcabile.

BUCURIE

*Mugurii au legat rod în grădină
Și râd în soare cu zâmbetul tău de copilă;
Lângă ape, da astă dată n'am mai șezut să plâng,
Pentru că mierea muncii în știubeele mele o strâng.*

*In preajma ta m'am oprit;
Țăcănitul suveicilor s'a frânt dintr'odată...
Ai depășit norma și râzi fericită
Pentru că lucrezi împotriva războiului
La mai multe războaie deodată.*

*In ochii tăi adânci și cumiți
Lacrima bucuriei îți joacă sub pleoape
Ca un strop de rouă pe frunze,
Asemeni unui cântec înalt,
A început să-ți tremure bucuria pe buze.*

*Acum munca s'a terminat — vino să stăm singuri —
Și în tăcerea adâncă
Să măsurăm cu privirea
Splendoarea întinsului târziu.
In liniștea singurătății noastre
Să auzim bătăile inimii în amândoi
Căci noi iubind, muncind,
Vom crește flori de primăvară.*

*Tu vino, noaptea e întinsă și clară ca o apă sărată
Luna va râde, plecându-și raza bogată.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GHEORGHE UNGUR

Fiu de țărani săraci, rămas orfan de tată, Gheorghe Ungur e originar din Maramureș (comuna Oncești). El a plecat de mic de acasă, cutreierând mai multe orașe până ce a reușit să intre în școala normală din Iași. După terminarea școlii, și-a făcut stagiul militar, iar apoi a fost un timp învățător în Maramureș. Astăzi e student la Facultatea de Filosofie din Cluj și a citit mai multe poezii la cenaclul nostru.

Stăpânind încă în mică măsură mijloacele poetice, având o limbă zgrunțuroasă și lipsindu-i îndrăzneala pentru imagini și formulări noi, el are în schimb un conținut bogat de idei, preocupări pentru teme mari și o dărză putere de muncă. Poezia *Două lumi* e un puternic strigăt antiimperialist, pătruns de elan mobilizator. Lectura și pătrunderea realității îl vor ajuta pe Gh. Ungur să-și poată exprima ideile într-o formă aleasă, în imagini puternice, pe măsura conținutului revoluționar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOUĂ LUMI

*La voi se ascultă cu'nverșunare săbii
Se cuibărește moartea'n proiectile.
La noi recolta crește. Pe corăbii,
Vâslim, vâslim spre însorite zile.*

*La voi se vlăgăue amar norodul;
A muncii forță și-o desface'n târg.*

La noi sporește'n gând și faptă rodul
întregerile'n muncă-l dau în părg.

La voi deoparte-s truzluri, bogăția,
Și arta e în mâna unor snobi,
De alta, se-adâncește săiăcia,
Mii de șomeri și mii de negri robi.

La noi poporul este suveran,
Partidul spre lumină îl îndreaptă,
Prin lupte-a'ngenunchiat vechiul dușman.
Prin muncă-și construiește-o lume dreaptă.

Iar voi, bancheri și domni peste uzini,
Voi ați zdrobi și'n gânduri lumea nouă; —
Vă stăvilesc năvalnice lumini:
Pe glob nu-i doar o lume, ci sunt două.

Acele proiectile, ascuțișuri,
Menite 'n lumea nouă să lovească,
S'or îndrepta spre corbi în ascunzișuri,
Vor stăvili dorința lor drăcească.

Zadarnic trageți storuri pe ferestre
Nu pot opri lumina aurorii;
A-păcii forță ca o mare crește,
Prin luptă vor învinge muncitorii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LIVIU SUCIU

Printre talentele autentice, care s'au afirmat anul acesta în cadrele cenaclului nostru este și tânărul Suci Liviu. — Deși are abia 22 de ani, el a umplut totuși până acum multe caiete cu versuri și mai ales cu proză. Ca fiu de muncitor ceferist (vine din comuna Mica, aproape de Târnăveni) și ca student la Institutul de Agronomie, Suci Liviu cunoaște bine viața muncitorilor și a țăranilor, cunoaște lupta de clasă care se intensifică în satele noastre precum și viața Gospodăriilor de Stat, în cadrele cărora și-a făcut practica profesională. Bogăția de fapte pe care le observă zi de zi, identificarea sinceră cu lupta părinților săi și a întregii clase muncitoare dela noi din țară, îl îndeamnă să scrie, să contribuie și pe plan literar la înfăptuirea socialismului. Ceea ce-i lipsește încă tânărului scriitor este tocmai meșteșugul mai adâncit al scrisului.

Cu toate acestea, forța epacă ori lirismul cald pe care îl întâlnim și în nuvela de față ne întăresc convingerea că într'un viitor apropiat tov. Suci va da lucrări la înălțimea reală a talentului său.

OAMENI ÎN ARȘIȚĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1

Șoseaua ce coboară din munții Prăidului pe valea Târnavei, taie o pădure de plopi și de mesteceni chiar pe marginea râului, parcă n'atr'adins pusă acolo pentru a-i ascunde călătorului un sat desfăcut ca un evantai pe brațele unei văi scurte și largi pe care multe sute de ani a săpat-o pârâul Țăcădanului.

Satului îi spune Căpâlna.

După ce iese din pădurice, fricoasă parcă, ocolește râpa lui Békés, în fundul căreia se'ncovoale Târnavă ca un grumaz lucitor între pletele sălciilor, — și-apoi peste o moviliță năvălește furtu-

noasă drept în inima satului, înjunghiindu-¹) ca o suliță de durerea căreia parcă s'a'ncovoiat și și-a lungit trupul până departe pe fundul văii.

Vara, când ploile nu cad câteva săptămâni de-a-rândul și când merii depe marginea șoselei dorm toropiți de căldură, praful se ridică la fiecare pas până la glezne și de cumva vreo mașină trece venind dinspre Târgu-Mureș, pe drumul Cerghidului, frunzele lor se înfioară de praful gros care le înneacă și iarba de pe marginea șanțului se sbate înăbușită. Iar când trec căruțele Săcuilor cu scânduri și cu bârne de brad, obezile se înneacă până în spițe, de nu se mai aude decât clănțănitul butucilor pe osii.

Toma Bârsan, a umblat de multe ori pe șoseaua aceasta, dar parcă niciodată n'a mers așa de încet, așa de tăcut, ca în după masa aceea înăbușitoare. Picioarele i se afluiau adânc în praful arzător, iar ranița atârnată numai de umărul stâng, era caldă și grea. Dacă s'ar fi întâlnit cu cineva, poate că nici nu i-ar fi dat binețe. Dar pe drum nu era nimeni. Pe coastele domoale, clămile de grâu se'nșiruiiau ca niște mărgele, pe un gât de fată tânără și din loc în loc, sclipeau de sudoare cămășile secerătorilor.

Ajunș la podul pe sub care Tăcădanul se strecura în vale spre matca Târnavei, se opri rezemându-se de parapet și-și aprinse o țigară.

Toate se'nvârteau în el încețate, ca'ntr'o furtună mare, parcă'n ciuda liniștei care-l înconjură. Tăcădanul pe vreme de secetă este ca un copilăș. Și cât de mare, de turbat, urlă el când cad ploile bogate peste văi!

Când l-a văzut cu rafurile'n spate, prin târg, nici nu-i venea să creadă. Au plâns, au băut ceva și au povestit. Multe au povestit. Se părea la început, că bătrânul ascundea ceva. Și nu era mare lucru. Nopti și nopti se gândise la aceasta și totuși acum sta în fața bătrânului, ca și când s'ar fi întâlnit, mergând fiecare în treburile sale, vorbind. I se părea că nimic nu s'a schimbat în omul acesta care era unchiul lui, și asculta liniștit.

— „Mă, să nu crezi mă că n'am făcut tot ce-am putut, doar ești feciorul lui frate-meu, dar... n'a fost cum. Am luat copilulă noi că, oricum, n'avem niciunul, rău n'o duce el cu noi, că-l dădă-cește muierea, de mă mai și stropșesc câteodată la ea. Zău n'o duce rău! Da'tu — și se uita la el — tu să nu duci grijă, mă,

că m'o să-ți fie rău! Îți găsești tu fată mare'n sat la noi, că-s puțin feciori. Nici eu nu m'aș fi gândit..."

El a tăcut, a ascultat, și-a băut. Parcă nici nu-l mai vedea, sta numai cu capul puțin aplecat peste masă și i se părea că tot ce auzise, tot ce simțise, bombe, explozii, drumuri obositoare, săptămâni nedormite erau nimic, pe lângă această întunecare care-l cuprindea pe încetul, densă și grea, sufocându-l sub ariile ei.

Ii plecase nevasta!

„Doar șase ani îs mulți, măi nepoate, mulți. Uite, parcă ți-a dat și ție bruma'n păr..."

Și asta nu fusese decât cu'n ceas mai devreme. Bătrânul rămăsese să-și mai cumpere câte ceva, și apoi să-l ia cu căruța. Dar ei a pornit pe jos și s'a furișat să nu-l vadă. Așa vroise el de mii de ori acolo, în prizonierat. Pe'nserate, să nu-l vadă nimeni, să intre pe ușa curții încet, să nu-l simtă câinele și s'o vadă pe ea stând de vorbă pe prispă cu copilul, sau făcând de cină. Pe taică-său pe undeva pe afară, cu luleaua, și pe bătrână jeruind în foc. Hei, dar asta era atât de frumos!

Și tocmai de aceia, poate, pentru că visul lui fusese prea puternic se hotărî să meargă singur, deși știa că toate acestea nu mai erau, ci numai au fost.

— Hei, își spunea el, mușcându-și parcă inima, cât e de mic pârâiașul acesta. Cândva — spuneau bătrânii — a curs pe mai sus, pe sub răzorul acela, sau pe vâgăuna din spatele grădinilor. Sute de ani poate a curs prin aceiași mătca, mângâind și iubind acelaș mal argilos și galben. Și după o furtună mare, când apele au fost prea gnele, malul nu l-a mai ținut și rupt de șuvoaiele grele ce curgeau din vii, a izbucnit prin spărtură în jos, pe vâlceaua aceasta unde curge și acum.

— Hei, hei — vezi tu? Și Țăcădanul a fost înșelat, necum oamenii. Și uite-l ce domol curge, gingaș și nevinovat, parcă fri-cos între malurile galbene și mari. N'a murit. A tânjit în secete, a'nghetat în ierni și totuși nu s'a dat bătut, și să-l vezi când ploile-s lungi și dese cât de ager și de puternic e, ca un balaur, sau cât de crâncen e când se tocesc zăpezile de-ai zice că vrea să spulber'e'n vârtejuri toate greutatețile oamenilor acestora care trăiesc de multe veacuri pe marginile lui și tot n'au învățat încă nimic dela el.

Cald era, praf era. Linște era. Isi mută ranița pe umărul celălalt. Printre coroanele a doi salcâmi, se vedea în cealaltă parte

de sat o parte din acoperișul casei lui, cu hornul înegrit de fumuri.

N'o mai văzuse de șase ani.

— Ei, ce te faci? își zicea.

Și scuturând zdravăn bocancii pe betonul podului, o luă pe cărărușe pe după grădini, gândindu-se scurt că poate de-acum căpățelul de țigară era tare departe cu apa Țăcădanului.

Cât de repede se regăsește omul, spuse șoptit și pe față i se întipări adânc un surâs amar.

2

— S'a dus dracului, s'a dus totul pe apa Târnavei! De-acum mi-e tot una...

Și cum sta cu capul aplecat peste masă, mângâia paharul plin cu vin roșu și acruț, apoi după o scurtă ezitare îl dădu dintr'odată pe gât, strângând din buze ca un animal care s'ar fi pregătit să muște.

Singur. Maică-sa-i murise nu mult după plecarea lui pe front, iar la retragerea nemților, bătrânul a fost luat cu car cu tot, cu vite cu tot să ducă muniția. N'a mai venit. Unii cari fuseseră cu el spuneau că l-ar fi văzut fugind din car și că trăsese după el. Dar nu știau dacă l-au lovit. Nu văzuseră nimic.

În casă se auzea numai rosul carilor, în grinzile vechi și afumate, amestecat cu bătaia ceasului. Toate lucrurile cum fuseseră. După moartea bătrânului, se mutase în casa lui o femeie. Nevesta lui Coroș Șofron care nu se întorsese încă. El fusese prins mai târziu în luptele dela Iași. Ea ședea cu o fetiță de patru ani și cu un băiețaș de nouă în camera din spate și îngrijea de casă. De departe, era și ceva rudă cu el. Tînda goală cu câteva lăzi și dinainte era el singur.

Afară începu să cadă o ploaie zdravenă, una din acelea care cad uneori în serile de vară, după zilele prea calde, una din acelea cu tunete și fulgerări seci, cari te fac să tresari și cu picuri mari și calzi ca niște boabe de mazăre coaptă.

— Bade Tomo, închide fereastra că plouă înăuntru! se îți în ușa băiatul văduvei.

— Închide tu!

Vorbea strein, sec, fără nici o modulație.

— Cum te cheamă?

— Pătruț!

— Da', tat'to unde-i?

— Departe — spuse copilul cu nuanțe vagi de tristețe, și

începu să se legene pe călcăie încoace și încolc, jucându-se cu mâinile la spate.

— Și dece nu vine acasă?

— Vine. Mama zice că vine.

— Noa bine, du-te! Și-i veni să zâmbească de vorba asta pe care n'o uitase.

— Bade Tomo, ... mama zice că ai un copil și că nu vrei să-l aduci aici să ne jucăm cu el .. Nu-l aduci, bade Tomo? Eu am căruț și tractor. Mi le-a făcut Vulpe din Coceni. Vrei să le vezi?

— Ba!

— Da, eu mai și o morișcă, bade Tomo, mi-a făcut-o mama alaltă-seară...

— Mai du-te dracului! strigă el răstit și privi cum copilul prinse să fugă prin tindă, lăsând după el ușile deschise. Le'nchise el pe încetul. Mângâie colțul mesei ca și cum ar fi fost ceva mai rotund și mai viu, apoi dintr'odată înjură zdravăn, își umplu cu mâna tremurândă paharul și-l dădu pe gât. Ceva cald se furiașă prin el. O neliniște jucăușe îi fugea prin mușchi, și cu mâinile tremurânde mai luă o sticlă de sub masă. Nu vroia să mai vadă pe nimeni. Nu. Nici copil, nici unchi, nici neamuri, nimic. Nici la ei nu mai vrea să doarmă. Aici, acasă la el. Aici unde lăsase totul și unde numai era acum nimic. Aici. Și-apoi o vedea el. Cu gândul ăsta venise spre casă. A trimis un flăcău după băutură. În ziua aceia venea din hotar. Fusese să-și vadă locurile. La cârșmă era hărmlălaie. El vroia liniște, timp să-și poată reveni, să pcată începe ceva.

Dela venirea lui, trecuseră abia patru zile. Oriunde ar fi pornit, totdeauna se adunau în jurul lui, care mai de care să-l întrebe, să-l descoase, să-l privească. Se lățișe chiar un svon, că-i cam așa, „Doamne iartă-mă”. Era el cam scurt la vorbă și înainte, dar acum era tăcut de tot. Ultima zi stătuse acasă răscolind lăzile, paturile, hainele. Ieși pe la grajd, în fânar, în grădină. Se mirase de fiecare pom, cu cât a crescut, îi pipăia coaja, se uita la prunele încă verzi, la mărul bătrân, uscat, de lângă pârâu. Scoase apă din fântână, privise cumpăna veche și groasă, clătînându-se, dete din cap măhnit.

Ce-ar mai fi putut face? Ceva bani mai avea. Toate sfărâmaturile cari i se sbăteau colțuroase în cap începeau să se topească parcă la căldura băuturii, ca niște bucăți dintr'o pojghiță de ghiată. Și asta-i făcea deocâmdată bine, tare bine.

Pe-aici a umblat ea, a dormit ea, a deretecat ea. S'a aplecat

peste marginile fântânii și a scocs apă. Și uneori, mai ales în primul an, ședeau amândoi pe prispă și povesteau de toate nimicurile, seri de-a rândul. Duminica mergeau la joc. Se uitau cum jucau tinerii — parcă ei nu erau tineri — și-apoi el pleca cu însurații ba la băute, ba la cărți, iar ea mergea acasă, se desgătea și făcea de cină. Când venea el acasă, era aproape noapte. În fața porților ședeau pe marginea șanțului și sporovălau bătrânii cu pipele lor, care licăreau în înserare. Și, pe toată ulița, plutea un miros proaspăt de bucate gătite.

Ea îl aștepta în poartă.

— Bine că'ai venit, se arde cina pe foc.

El îi punea o mână pe umăr, și mergeau să cineze. Se mai și certau ei, dar trecuse. Ehei, câte nu se mai întâmplă! Odată o și bătuse pentru nimica toată. Se certase ea cu o vecină, tot nevastă proaspătă ca ea. Ei, bărbații, prieteni buni.

— Măi Tomo, spusese celălalt, nu-s vecine nevestele astea ale noastre nici de-o jumătate de an și s'au și sfădit. Ce zici? La a mea i-am dat porția.

Și-o bătuse și el pe-a lui, căci din bătrâni știau cei din Căpâlna o vorbă: „la muierea tânără, să nu-i cumperi leac din potică”.

— Bade Tomo — venise iar copilul — nu aprinzi lampa? Nu ți-i frică pe întuneric? Mie mi-e tare frică pe'ntuneric.

El nu-l auzea. Alerga pe drumul gândului, din trecut spre prezent, ca un fluture oprindu-se la amintiri, să mai culeagă ce-o mai putea și tocmai ca un fluture care nu știe că viața este numai decâteva ceasuri culegea, culegea căci ceva din el mai repede ca gândul îi spunea: acestea toate au fost. Nu vor mai fi niciodată.

— Bade Toma?

— Care ești mă?

— Eu îs, Pătruț.

— Ce vrei iară?

— S'aprind lampa.

— Mumă-ta unde e?

— La povești, la lelea Ană.

— Și numai tu stai acasă?

— Numa', cu copila.

— Zăci că nu vine?

— Așa vine ea, târziu.

— Totdeauna?

— Nu chiar totdeauna. Da' acuma a auzit ceva de tata și s'odus să'ntrere, că lelea Ană o fost ieri la oraș, și-o auzit ceva.

— Aha! ...Noa, vrei s'aprinzi lampa? Hai să te ridic s'ajungi!

El luă sticla, aprinse chibritul și apoi, săltându-l în brațe, îl ridică. Ochii lui Pătruț se făcură mari. Puse sticla apoi, și lumina se împrăstie stângheră parcă. Pe scaun îi zâmbi copilului.

— Bade Tomo, cum îl cheamă pe copilul dumitale?

Surâsul îi pieri și duse mâna înspre pahar. Era gol. Turnă repede și bău. Pătruț se depărtase pe cealaltă parte și se juca cu ciucurii feței de masă.

— Nu spui, bade Tomo? Dacă-l aduci la noi, eu mă joc cu el.

— Măi... spuse apăsător — te duci să te culci?... Ce? Să-ți rup urechile...

Dar nu mai avea ce prinde. Copilul era deja în tindă undetocmai nimerea măică-sa.

— Ce-i Pătruț? Ai fost la badea Toma?

— Am fost, da' vrea să mă bată.

— Dacă faci rele.

— Da' n'am făcut. Numai dumnealui așa-i de rău.

De rău, nu era rău. Dar cum să fi adus copilul cu el? Cine să-l îngrijjească? De șase ani. Și-apoi, când l-a luat în brațe, nu s'a schițut dușmănos? Striga „mamă”, și chiar ca ea era. Și ochii și rândunica sprâncenelor, și fruntea și gura. Dela el n'avea nimic.

— Ești ca muma-ta, grijania și soarele cui te-o'nchinat!...

Acestea au fost primele vorbe pe care le-a rostit tare Toma. Bârsan când s'a reîntors în Căpâlna. Unchiu-său și mătușile, nea murile, doar era plină casa, rămăseseră înmărmurite. Unele începușeră să plângă. Unchiu-său luase copilul în brațe și clătînându-și chicile albe spuse:

— Tomo, Tomo... Te-au făcut ăia de-acolo să nu mai știi de frica lui Dumnezeu.

El plecase capul în palme și așezându-se pe o laviță se apucase să tacă în el, ca o pialtră. Nici n'a mâncat, nici n'a dormit. Spre seară, abia s'a ridicat și-a cinat.

— Dar... Ea... ea unde-i acum?

— Ți-o vint graiul, dragu' mătușii?

— Mi-o vint.

— În țară, se urni bătrânul — s'o dus în țară, cu el cu tot, că-i chiar din marginea cealaltă.

— Și el... cine-i? Ce era?

— O fost jăndar aici. Fecior gazdă.

— Mai știu-o păcatele ei, cum s'o amestecat cu el, -- se făcu

mirată bătrâna — că doar n'o fost ea de-alea, că altele, Doamne ferește, cu tot felul de om, de vuia satul.

Și se porniră amândoi bătrânii să povestească, dar el nu-i mai auzea. Se ridicase dela masă și târziu după ce mai sfârșiseră din grăit, se culcă în fânar la unchiu-său, în mirosul de fân proaspăt, uscat, amestecat cu umezeala nopții.

Nu, nu era rău. N'avea nicio vină. Uite și asta-l așteaptă pe Sofron al ei. Nu i-a scris, că n'a avut cum. Dar așa, cum au așteptat altele, ea n'a putut aștepta? Și-acum și copiii zic că-i rău.

Mai bău până târziu când sfârși vinul. Capul îi ardea ca un brâu mare de jar și mâinile căutau marginea patului. Se descălță greci la un picior și când îl ridică și pe celălalt, mâinile i se strânseseră pe după genunchi, trupul îi alunecă înainte și, ca vărsată dintr'o carafă spartă, năpădi în el durerea uriașă și tăcută. Și așa, aplecat peste el, Toma Bârsan plânsese mult, până târziu. Afară, ploaia stătuse, abia spre Nord mai rămăseseră ceva nori, și restul cerului era senin și albastru. Stelele ardeau fiecare la locul lor ca niște indiferente și inutile candelule.

3

Cu Mihai Ciungu s'a împrietenit într'o seară la cooperativă. Nu erau mese libere și cum îl văzu în salopetă se simți atras spre el.

— Tractorist? — îi fu prima vorbă.

— Cam așa, — răspunse Ciungu.

— N'am loc.

— Poți să stai. Am auzit că tot tractorist ești. Ai venit acum din Rusia?

— Acum vreo săptămână.

— Hei, încă un chil! — îi strigă omului dela teighea.

— Și unde lucrezi?

— Aici, la gospodărie.

— Nu ești de-aici.

— Nu, îs din Abuș.

— Aha, de aia nu te cunosc.

— Ai învățat acolo? In vreun colhoz?

— Acolo.

— Și cum îi? Bine?

— Hâm.

Și Toma zâmbi. Încă nu vorbise nimănui mare lucru despre oamenii și locurile în mijlocul cărora trăise mai bine de cinci ani.

Vru să înceapă. Omul acesta îi devenise drag și nu știa de ce. Dar ce să-i spuie? Și la ce i-ar fi folosit lui toată povestea? Viața de aici nu seamăna cu aceea de acolo, și nici oamenii. Aici totul era involburat ca o cascadă în luptă cu golurile și cu bolovanii. Acolo? Dar poate tot i-ar folosi.

Își umplură paharele și vru să înceapă când Ciungu i-o luă înainte:

— Știi? La noi a fost tare greu.

Și se porni să spună cum se schimbaseră toate zi de zi. Se furaseră uneltele, semănăturile, mobilele din castel și vitele. Cum se certau și câți s'au bătut. Cum îi învrăjbeau cei mai înstăriți. Toți vroiau să aibă cât mai mult. Și pe urmă, cum luase ființă organizația de partid, apoi gospodăria de Stat. Cum venise inginerul cu ochelari și ce vorbeau femeile despre el. Cum au început să strângă lucrurile împrăștiate, și cum aduseseră vite și unelte noi. Și inginerul, hei, ăsta-i...

— Știi, Tomo? Ingerul ăsta are pe dracu'. Ți-o spun eu. Și când te privește, parcă-ți dă cep. Auzi tu? A vorbit cu sătenii, aproape cu fiecare în parte. Știi cum îi potolea? Râzând, pe sufletul meu dacă nu! Râzând...

— ... Și hot, mare hot, în cea dintâi toamnă a adus semințe de sfeclă de zahăr. I-a învrăjbat s'o samene și s'o lucreze. Și să vezi, toamna, au făcut oamenii bani ca apa. Și apoi?... Ai văzut tu înainte tutun pe aici? Ba. A făcut el ce-a făcut, a chemat pe câțiva și le-a spus: „Sprijiniți gospodăria? Câștigați bine.” Și-au făcut cereri, și au primit semințele și învoiala. Știi ce tutun a fost? Ca ceara. Și-au umplut oamenii șoproanele...

Și Ciungu povestea mai departe, cum se pusese pe roate treaba, cum au prins pe proprietarul morii că fura din măcinis, cum au ales Comitetul Provizoriu, cum au făcut cantina, stupăria, și cum au adus tractoarele.

— Și nu numai el, dar toți comuniștii erau parcă o mână, știi cum? Fier. Nu scoți din ei ceva să-i tai. Pe mine nu m'au primit în partid. Știi de ce?

— Mm — făcu Toma din cap.

— Cică de ce beau și de ce îmi bat nevasta. Vezi?

Ciungu se oprise. Toma sgârta masa de brad cu unghia și-și mișca limba între dinți ca și cum ar fi înghițit ceva amar. Toate acestea le auzea de prima dată înșirate așa la rând și i se păreau firești și curate ca lumina zilei. Și fiindcă veni vorba de tractoare, Ciungu se plânse că chiar acum căpătase ceva la tractor și că nu-i dădea deloc de capăt. Și nici nu prea știe de unde s'o ia. Că

inginerul îl făcuse de râs în adunare cum că vor trebui să cheme pe cineva dela S.M.T. să-l repare și că asta era mare rușine pentru el. Toată Gospodăria vorbea în ultimele zile numai de asta. Că tractoriștii nu erau buni de nimic.

Când se despărțiră, nu era niciunul beat. Iși strânseseră mâinile ca și cum s'ar fi cunoscut de mult.

— Atunci, ce zici, vii să-mi ajuți? Și așa-i duminică, tot n'ai ce face și la atelier nu-i nimeni. Nu pot, să mă ia dracu dacă pot s'o scot la capăt! Desfiac, nimic. Pun la loc, pac, pac, pac, găfff și se oprește.

— Ce fel îi?

— Un Zettelmayer.

— Bine. Așteaptă-mă. Poate am să viu.

Și se despărțiră. În jurul lor, noaptea se lăsase caldă și mare, plină încă de zăpușeala zilei trecute.

4

Inginerul era și în biroul organizației de partid. Stătea singur într-o cămăruță a castelului, mobilată simplu și odihnitor. Pe pereții proaspăt văruiți, un singur tablou, — al lui Stalin. Un pat, o masă, un dulap și câteva rânduri de cărți înșirate îngrijit pe un raft. În dimineața aceia de duminică, Toma citea din A. S. Maçarenko. Se oprișe la articolul „Educația prin muncă”, dar deodată un huruit de tractor îl întrerupse. Asculta atent. Nimic. Reluă lectura. Alt huruit scurt. Câteva pocnituri slabe și iar nimic.

— Cine dracu consumă motorina azi? se întrebă el și porni zâmbind spre remiza de mașini. Să știi că s'a ambiționat Ciungu...

— Vine, vine inginerul, paștele ei de treabă! Iar râde de noi și eu credeam că e plecat.

— Ăsta-i?

— El.

Inginerul se apropie zâmbind. Bătrânel, cărunț, zbârcit numai fața părea luminată de-o mare putere lăuntrică.

— Ce-i Mihai, zâmbi cu fața toată, ți-ai adus ajutoare?

— Ia, un prieten, v'am spus aseară. Trebuie să-i dăm de capăt, doar nu-i fabricaț în cer.

Inginerul se așeză pe-un vinciuc răsturnat și-l întrebă pe Toma o seamă de nimicuri. Lucrau amândoi cu mâinile pline de ulei și de vaselină neagră, până la coate. Ochii lui Toma jucau ca niște

mărgele. La întrebările inginerului răspundea în silă. El trăia, simțea adânc. Nu mai pusese mâna pe-un tractor de multă vreme și acum lucra plin de sete, vrând parcă să recupereze tot timpul pierdut. Pipăia fiecare piesă, o ștergea, o verifica și o punea de-o parte. Cu fiecare bucată demontată, ceva îl inunda ca un șuvoi de căldură și dela o vreme ne mai auzind nicio întrebare, gândul începu să alerge departe la mașinile cu care lucrase acolo în Uniunea Sovietică. Dar Ciungu era tot mai desamăgit cu fiecare șurub-desfăcut. Nimic, nimic, n'are nimic!... Înjura el. Inginerul era numai ochi. Astfel de oameni vroia el. Care să iubească munca. Să se transfigureze și să ardă cu suflet. Astfel de oameni pot fi morocânoși, tăcuți sau veseli, pot fi neclari în concepțiile lor, căci ei vor putea fi educați. Ei pot fi ridicați căci au bază solidă. Sunt dintr'un aluat bun. Dragostea de lucru. Că deocamdată Ciungu nu face normă? Când o să se întreacă, de exemplu chiar cu acest Toma Bârsan, o va face îndoită. Și-i privea ca un semănător care drămuște în palmă sămânța, gata s'o arunce în pământul reavăn, sigur pe sine și sigur că recolta lui va fi însutită.

— Paștele și dumnezeii ei! aruncă brațele în jos Ciungu și se rezemă istovit de roată. Tot n'are nimic.

— Dacă ar putea el spune ce are, se făcu gânditor inginerul.

Toma își umpluse părul de vaselină scărpinându-se dela ureche până la ceafă. Zâmbea și el. De câte ori nu pățise așa? Dar până la urmă tot se găsea. Orice mașină tot oamenii au făcut-o.

Inginerul tocmai vroia să se ridice. Apărută ca din senin, se așeză lângă el o femeie tânără, cu păr și cu ochi negri care râdeau într'una.

— Ehei, tovarășă Ana, te așezi lângă un bătrân când ai aici oameni mai tineri! Hm?

— Tineri că de-aia nu pot face nici măcar o treabă de nimeni. Și râdea și ea și inginerul.

— Mai bine-ai face dumneata să-ți vezi de drum! se oțări Toma.

— Doar nu ți-e frică de o inimă slabă de femeie, făcu inginerul tăindu-i cu ochiu.

Câteva momente, Toma păru absent. Se gândea la toată chestia asta care-i făcea meseria de râs. A dracului femeie. Dar oare pompa, cum stă pompa? Ana se uită la el cu ciudă. Cine-i? Și inginerul se freca semnificativ cu vârful degetului pe bărbia proaspăt rasă.

— Mmm... scrâșni Toma într'un târziu, și se apucă să caute pompa de motorină pe care o demontaseră dela tractor și o încerc-

caseră cu mâna. Poate o fi astupat cumva orificiul sau nu merg supapele. Ciungu se holba la el cum o desfăcea bucătică cu bucătică. Socoteala asta se putea face numai în fabrică. De-acum s'a dus dracului de tot. N'o mai pune la loc nici anticrist. Ana zâmbea neîncrezătoare, gata să spună ceva, iar inginerul se încrunta. Luă o sârmă și căută s'o răsucească nervos.

— Vezi? explodă Toma.

— Pe dracu', nu văd nimic! izbucni Ciungu.

— Nu-i prea scurtă coada pistonășului?

— A?

— E ruptă. Dar parcă-i retezată. Să vezi că trebuie să găsim și bucătica.

Și o găsiră în baia de ulei. Coada pistonășului în care lovea lamela excentricului se rupsese și mai scurtă, ne mai având pasul necesar de lung, abia dacă scotea a patra parte din motorina pe care ar fi trebuit s'o dea.

— M'am gândit eu că-i asta, râdea el și se ștergea de ulei pe față. Ana izbucnise în râs căci se mânjise tot pe obraji.

— Ai vreo piesă de schimb?

— Trebuie să fie, zise inginerul și se ridică grav și cu pas măsurat porni să-l caute pe magazioner.

După vreo două ceasuri, Toma ședea la volan și Ciungu stătea în picioare pe bara de tracțiune, râzând. Inconjurară curtea de vreo trei ori. Toma l-ar fi întrebat despre femeie, dar nu îndrăznea. Inginerul ieșise în geam. Toată fața îi râdea.

— Tovarășe Toma, să vii să te speli la mine, tot am să-ți spun ceva!

Trecuseră mai bine de două ceasuri până când Toma ieși din camera inginerului. Ciungu îl aștepta. Băgase mașina la remiză, fusese pe-acasă, se spălase, spusese nevastei c'o să mănânce și Toma la ei, revenise iarăși, mai fumase vreo trei țigări și Toma tot nu ieșea.

— Ce dracu' ați vorbit voi acolo? îl întrebă el, când acesta i se alătură.

— Eh, mai nimic.

— Credeam că nu se mai termină. Hai să prânzim la mine, tot mă așteaptă nevasta.

— Ba, s'o ia dracu' de mâncare, mă duc acasă. Și porni fără ca Ciungu să-l poată reține. Acesta rămăsese în mijlocul curții și-și scărpină cu ciudă nasul lui coroiat.

— Măi al dracului, l-a câștigat și pe ăsta! Apoi porni repede

spre casă să se certe cu nevasta. Așa făcea el oricând se necăjea pe undeva. Numai inginerul care mergea pe alee spre cantină era foarte mulțumit deși ora mesei trecuse de mult. Și era foarte probabil să nu mai găsească nimic de mâncare.

5

Când a intrat de prima dată pe poarta gospodăriei de stat, i se părea totul grozav de neorânduit. Dar acum, când mergea să rămână acolo, i se părea că soarele de August scâldea totul într-o lumină care deși înăbușitoare era frumoasă, iar pomii până departe printre viile depe dealuri, își coceau fructele în arșiță. Un moment stătu nehotărît. Privi înapoi. Dase pământul să-l lucreze sindicalistii. Satul îi părea șters și arăta ca orișicare alt sat. Nu. Nu-i părea rău. Dacă nu aici, atunci în altă parte. Cu cât mai departe, cu atât mai bine.

Poarta grea de lemn din fața parcului abia o deschise cu umărul. Porni spre clădirea administrației și-și aruncă ochii în curte. În fund se vedeau șurile căscate, pline cu jumătăți de care, cu pluguri și cu strujeni de porumb. În fața grajdurilor lăsate așa cum au venit dela desmiristiri, plugurile puse pe coghile își sclipeau fiarele, în neorânduială, ca niște tunuri obosite după o bătălie câștigată, iar remiza cu cele cinci tractoare avea acoperișul făcut din nou și pe ușa deschisă se vedea roata mare a unui tractor.

Era amiazi. Oamenii forfoteau pe la cantină. Mirosul mâncării ajungea până departe. Din grajd, tinându-si cu mâna poalele hainei, ieșise o țărăncă tânără ducând un braț de fân. Se uită curioasă la el și porni în sus spre grajduri. Din cantină, o voce groasă, răgușită, spunea:

— Mai pune, mai pune nu-i încă plin!

— Se varsă, răsounse un glas de femeie.

— Pune până stă cu vârf, că nu pui dintr'al tău, urito!...

Azi am secerat trei hectare cu echipa.

Simți un desgust. Ar fi vrut să se reîntoarcă, să spună celor dela biroul de repartizare să-l trimită în altă parte. Oriunde, într-o fabrică, pe-un șantier, la un S.M.T., orinunde, numai aici nu. Aici o să se înăbușe între oamenii aceștia gălăgioși și nărăvași. Poate'n altă parte ar fi mai bine. Doar n'o să-l mănânce nimeni dacă va cere un alt loc.

Prin geamul deschis al biroului, se auzea glasul directorului:

— Să mă ia dracu' dacă m'ai înțeleg, îmi cereți să termin

desmiriştirile și n'am decât patru tractoriști. N'am. Nu mi-au venit. Aici, în raiul ăsta, nu stă nimeni. Cu cine să-l fac... Cum? Dar fierarul ce să facă tractorului, să-l potcovească?... Ce?... Puteți să mă retrageți și mâine, nu-mi pasă... Da. Da... Fonduri... La naiba... Nimic altceva, decât un tractorist bun...

Cineva închise geamul și Toma nu mai auzi nimic. Dar pașii l-au dus pe sub fereastră spre intrare. Tocmai ieșea directorul numai broboane de sudori pe frunte. Era un muncitor de fabrică scos din producție, cam zmâncit, dar iute la treabă. În treacăt, crezând că-i vreunul cunoscut, îi spuse făcându-i cu mâna fără să se uite bine la el:

— Să mor mai bine!... Mă duc o zi întreagă pe jos, sau dau cinci șarje pe oră, decât să vorbesc cu ăștia la telefon un minut. Cărțițe birocrate. Asta. Guzgani de hârtoage... Ce?

— Să mă iertați tovarășe, nu vă cunosc, aș vrea să vorbesc cu tovarășul director administrativ.

— Dar să fie al naibii, chiar eu sunt. Ce-i?

— Mă angajez. Am actele.

— Dă-le... Paznic la vie? Sau ce?

— Nu, nu. Am vorbit cu tovarășul inginer.

— Copii? Cartele?

— Am unul.

— De unde ești?

— Din Căpâlna.

Directorul se încruntă.

— Am venit acuma din U.R.S.S. Am fost prins în 43.

— Țla cu nevasta... Toma... da?

— Da...

— Da.

Un moment directorul tăcu, își trecu un deget dealungul bărbiei așa cum îl văzuse pe inginer de multe ori când era la încurcătură, ca și cum ar fi zis: „Ia, te-te”. Și luându-l de braț, nu se mai uitase în hârtie.

— Și zi, paznic la vie?

— Ba.

— Dar?

— Tractorist.

— Brrrr... dă mâna, explodă directorul și i-o scutură să i-o rupă

Ceva mai stăruia încă în el, ceva ce-i făcea să privească totul cu răceală, chiar și atunci când își luase în primire mașina. O privise cu indiferență. Ce era această goangă hodorogită pe lângă armăsarul cu care lucrase în stepele colhozului Bâsed? Ce era acest Lantz bătrân, pe lângă nervosul și puternicul „Stalinet”? Pusese indiferent mâna pe radiator, zâmbi și apoi spuse șefului de echipă:

— Bine, tovarășe! Oricare. Mi-e tot una.

— Știi ce mașină-i? răspunse șeful — are suflet zău așa, dar grijă, cere multă grijă.

După ce șeful plecase, el mai rămăsese puțin, verifică trusa pe care-o găsi incompletă și suflă scârbit praful gros ce se puse de un deget pe cuirasa capului. Își infundă apoi mâinile în buzunare, și porni hotărît spre biroul administrației să se plângă inginerului și directorului că-i daseră cel mai vechi tractor. Cu șeful de echipă? El, care-l putea băga în buzunar cu toată priceperea lui. Și porni. Dar în poarta remizei se lovi aproape de Ciungu, care cădea nemorocit din mâini și înjura pe înfundate:

— ... să se ducă dracului directorul cu poveștile lui! Ori să-l repare, ori să nu-l mai scoată!

— Dar ce-i? zâmbi Toma într'un fel care-l scoase din sărite.

— Ce-i? Mai râzi. Asta-i. M-a trimis cu Zettelmayer-ul să car piatră cu remorca mare. Dar ce, el crede că mașinuța-i bivol să tragă din genunchi?

— Bine, dar ce-ai pățit omule?

— Pe dracu'! asta am pățit — urlă el — m'am dus dracului de vale, dela jumătatea dealului. Asta e! Am rupt cârligul și remorca, și frână, și tot.

Se ștergea mereu de asudori cu dosul mâinilor uleioase și se învârtea neputincios în jurul lui Toma.

— Ce să fac, spune? Dacă știe inginerul? Și luni, auzi, luni începem treenatul.

— Departe?

— Ce?

— Ai răsturnat.

— Pe drumul către Cerghid. Vii?

— Cu ce? făcu Toma pe prostul.

— Cu al tău, măi omule! Zău. Numai să mă pui pe roate și nu mai am nimic.

Toma zâmbi și aprinse lampa de benzină să încâlzească capul motorului, își aprinse dela ea țigara, apoi o așeză în bulon sub nucă. Trase adânc în piept. Aroma țigării, amestecată cu miresul acela de benzină arsă, îl făcu dintr'odată să-și amintească de ceva, care-l făcu să devină posomorît dintr'odată și se porni să miște volantul. Zece minute și porniră. Tractorul, băgat direct în viteza treia, alerga destul de bine pe drum, lăsând în urma lui o vânjoleală de praf, stârnită de lanțurile cari se târau pe jos.

— Dece dracu' le-ai lăsat să atârne? întrebă el pe Ciungu.

Acesta era vesel că totul se aranjase.

— Abia se mai șterg de rugină. Și clipi șiret din ochi. Directorul își scoase grăbit capul pe fereastră, și-l întrebă pe paznicul de zi:

— Unde au pornit ăștia?

Paznicul dădu din umeri.

— Hm — își spuse directorul — s'a împrietenit cu Ciungu. Țsta nu-i semn bun. Dacu' s'o ia de scoteală, l-ași trimite înapoi la biroul de repartizare, dar am nevoie de el. Educație? Dar cine mai are vreme? Și gândul îi fu întrerupt de țârâitul telefonului pentru a nu știa câta zecea cară în ziua aceia.

7

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În dimineața următoare, abia se sculase directorul din pat, de început să-și bea laptele, când nevastă-sa și venise cu veștile din sat.

— Iar au fost beți tractoriștii tăi aseară. Ca niște porci și s'au luat după fetele ce veneau dela clăit. Și Toma n'a mai dat deloc pe la copil. Și Ciungu, cf Doamna, ce oameni, ce adunătură de oameni și gospodăria asta a voastră! Bine spunea aseară Guțoaia, că „unde nu-i Dumnezeu, orice s'ar face tot se dărâmă”.

— Iar ai fost la pocăită?

— Iar.

— Alaltăieri ce ți-am spus?

— N'ai nicio treabă! -- bătut ea cu picioarul în podea.

— Adică n'am? strigă el. Apoi, potolit, se ridică'n picioare dela masă, și se întoarse spre ea.

— Dacă te mai duci o singură dată la adunarea lor, o să fac așa ca s'o ia dracu' pe Guțoaia cât mai iute. Auzi? Tu îți dai seama? Dacă nevasta directorului, a unui membru de partid, auzi? Dacă... și-și morfoli cuvintele... atunci... ce-or face celelalte?

— Iar te-apuci? Strigă ea și se trânti pe pat plângând... Cum de nu ne bate Dumnezeu cu ceva?

— Să taci acum cu Dumnezeul tău! Am nevoie de liniște, măcar aici acasă. Azi începem desmirăștirile.

Și așei trântind ușa. Primul lucru care-i atrase atenția, era zumzuitul celor cinci tractoare care începuseră deja să are pe miriștile de dincolo de Târnăvă.

8

Amiaza cobora, grea, caldă, înăbușitoare. Pe cărucioarele mici cu două roate, mîncarea pornea spre echipele de pe câmp. La cantină aceiaș forfotă de totdeauna. Tractoriștii intrară în sală unul după altul. Toma singur la o masă. Ceilalți patru, la o alta. Era abătut și morocănos, așa cum l-au știut toți. Azi până la amiază, abia făcuse norma. Un ceas întreg a reparat. Se înfundase pompa și filtrul de ulei.

— Chiar dacă te superi, tovarășe Toma, tot am să mîncăm azi cu dumneata la masă! După cum vezi, nu mai sunt locuri.

— Nu mă supăr deloc, spuse el și tot așa de absent ca și cum s'ar fi uitat la un copac sau la un copac, privea la femeia aceasta tânără, cu obraji roși, așezată în fața lui, plină de voie bună, cu ochi jucăuși.

— Aud că ai depășit cu încă odată azi, zise ea rîzînd.

El tăcu, înghiți.

— Crezi că dacă ești nou aici la noi, nu te cunosc?

— Bine că mă cunoști. Dar n'are de-aface nimic cu norma. Nu-s eu de vină. Înțelegi? Dacă-i veche mașina?

Și se opri înspăimîntat că prea s'a pornit pe vorbă cu fata asta pe care o știe abia din văzute.

Li se aduse mîncarea.

— Nu Nu înțeleg, spunea ea printre linguri, dacă-i rău tractorul, ai și normă mai mică. De fapt vă cam asemănați. Tractorul dumitale vrea mai multă motorină, e vechi, trebuie reparat. Dumneata la fel. ai nevoie de reparație, vrei prea multă băutură. Fiecare în felul lui.

El tăcea. „M'a fript, mama ei de muiere!” se gîndea el.

— Tovarășă, nu mă scoate de pe bile! Asta nu mai e treaba dumitale. Beau cât poftesc. Gata.

Ea rîdea într'una cu ochii în farfurie. După un timp, când el era deja sigur că a pus-o la punct, iar o auzi:

— Uite ce-i, tovarășe Toma! Dacă ți-ai îngrijii mai bine ma-

sina ,dacă n'ai mai bea și dacă ți-ai aduce la noi copilul, zău c'ai fi un om cumsecade!

— Să te ia dracul! mugi el între fălci și înjunghiind-o cu ochii, se sculă brusc și porni lăsând mâncarea acolo. Ea râdea mereu, jucându-se cu o bucatică de pâine, apoi se ridică, oftă, lăsă și ea mâncarea pe jumătate și ieși.

Fata care servea, se opri mirată, apoi fugi repede la ghișeul de serviciu și spuse președintei:

— Ce are azi tovarășa președintă? N'am văzut-o niciodată așa de îmbufnată. O fi pățit ceva?

— Nu știu, spuse bucătăreasa care n'o prea înghițea, ști-o zmeul, e cam trăznită uneori.

Oprit în poartă să ia un foc dela țigara paznicului, Toma o văzu trecând spre stupărie, și-l întrebă pe acesta:

— Cine-i asta?

— Președinta U.F.D.R.-ului, conduce stupăria.

— Și cine-i bărbatul ei?

— N'are. A venit acum un an pe când era încă A.F.S.M.-ul, așa cum o vezi. Stă la stupină, sus. Teată iarna a fost plecată, nu știu la ce cursuri. Unii zic că ar fi de pe undeva, depe aproape.

— Și cum zici c'o cheamă?

— Nu știu. Noi îi zicem tovarășa Ana.

Ajuns în vale, se'ntoarse să privească stupăria. Cei două sute cincizeci de stupi scîlpeau vopsiți în culori diferite ca niște mărgele pe sâni livezii. Mai sus ceva, la umbră, era stupina, atelierul și o căsuță. Nu se vedea nimeni umblând. Cuprins de un fel de ciudă, porni mai hotărît și trecu Târnavă spre tractoare. Când ajunse, nuca era deja roșie. Ciungu pusese lămpile la amândouă tractoarele.

Nu mult după aceia, porniră. I se păru că totul este îndreptat împotriva lui și mâniaș făcu tractorul să smâncească cârligele plugului. Gândul lui alerga mânios la toate câte i se întâmplaseră în ultima vreme, căutând măcar ceva cu ce să se apere, căci hom-bănițul tractorului ca și cum ar fi fost conștiința lui, i se părea hăpăitul unui câine care-l mușca mereu de inimă.

Ședința Organizației de Partid, se ținuse în biroul directorului. Erau numai 14 oameni. Paisprezece perechi de umeri, pe care apăsa toată viața acestei gospodării de stat. Directorul, inginerul, un contabil și secretarul. Restul erau muncitori. Un fierar, un

tractorist, și opt țărani care fuseseră rânduși pe moșia baronului. Aceasta era organizația de Partid a gospodăriei. Mică și strânsă. Fumul de țigară se făcuse des. După ce epuizară ordinea de zi, trecură la diverse. Se citi un raport personal al inginerului. Era foarte scurt raportul, numai din întrebări, ca de obicei.

„Ce facem cu nevasta tovarășului director?”

„Ce facem cu bucătăria? Mâncarea-i la fel de slabă.”

„Deci nu face Ciungu norma?”

„Ce-i de făcut cu Toma?”

Acestea le-au desbătut ei până pe la unu după miezul nopții. Când ajunse acasă, directorul zâmbi. Nevasta îi zâmbi și ea mirată. În ultima vreme, venea mereu mânios și tăcut. Asta nu-i semn bun, își zicea ea, pe diavolul ăsta de bărbatul meu nu l-am prea priceput niciodată și totuși l-am iubit. Doamne, ce proastă am fost! Măcar de-am avea un copil...

— Să știi că n'ar fi rău, zău dacă-ar fi rău! mormăi el des-căltându-se pe marginea patului.

— Ce? sări ea rezemându-se în cot, uimită și dându-și părul pe spate.

— Ce? Aceia că o să se mai schimbe oamenii, să fie mai cumsecade, dracu' s'o ia de treabă, la toți lei va fi mai ușor. Dar eu? Cum să fac ca tu să pricepi? Spune?

— Ce să faci cu mine?

— Aia — se enervă el — toți. Și Ciungu poate să nu-și mai bată nevasta, — și bucătăria să ne dea mâncare mai bună, și Toma poate să-și ia copilul și să nu mai bea, dar eu cum să fac cu tine? Spune? Nu-i cel mai greu pentru mine?

Și suflând în lampă peste protestele nevestei, intră în pat lângă ea cu acelaș simțământ cu care cocostârcul intră în cuib, după prima lecție de sbor dată puilor. Și pentru prima dată în cei șapte ani de căsnicie, el se simți superior femeii de lângă el și începu să-i respire părul ca unui copil. Buclele ei bogate și negre, îi treceau pe întuneric, printre degetele lui.

În a doua seară după ședință, ajuns acasă, primul lucru pe care-l făcu Toma Bârsan, fu să deschidă lada și să desfunde sticla. Fusese chemat în fața lor și muștruluit. Dar pe toate le-ar fi suportat el dacă nu era inginerul. Se și revoltase. Deci stătea aici inginerul acesta? Cel puțin la inspectorat sau la direcție.

Se uita la ei în timp ce vorbea. Inginerul se juca mereu cu rigla de calcul. Nu avea nimic deosebit, dar când a încercat să-l privească în ochi simți ceva foarte puternic străpungându-l prin lentilele ochelarilor, și ceva mai târziu își dăduse seama, că omul acesta nu seamănă deloc cu ceilalți. Arde ceva mai mult decât ei. Ceva izvora din el cu belșug, poate bunătatea, și abia acum desfundând sticla, își aduse aminte de vorbele lui: „Nu trebuie să te simți rău în fața noastră, noi am vrea... ne-ar place să fii om. Ce crezi, vei putea pune în aplicare toate acestea? E greu? Uite și Ciungu bea. La crăsmă. Dar dumneata bei acasă. Singur. Asta e o boală. O boală grea”. Toma tăcea mereu. Ceva se dopea în el pe încetul, de mult încă. Dar acum parcă fiecare vorbă era un pumn de căldură care-l lovea în piept.

— Am făcut și eu războiul, ca și dumneata. Am revenit. Probabil, n'am decât ceva mai multă știință de carte. Dar dumneata ai mai mult, mult mai mult decât mine. Ai trăit cinci ani în Uniunea Sovietică. Nu crezi că acest lucru este de ajuns pentru a putea fi omul pe care-l dorim noi?

— Da, dar cei din jurul meu nu sunt ca cei de-acolo.

— Și, atunci ce crezi, nu-ți rămâne nimic de făcut?

Un moment ezită. Puse sticla la loc în ladă și închise capacul. Apoi se plimbă agitat prin cameră. Ceva rodea adânc în el ca o cârțiță. Cu ce planuri venise el de acolo, plin de putere și de voioșie. Să facă la el în sat prima gospodărie colectivă pe moșia baronului. Câte ar fi vrut să-i învețe și să le arate oamenilor acestora. Și toate au trebuit să moară în băutură. Numai fiindcă viața de aici m'o găsisse așa cum ar fi vrut. Și pe deasupra, ea plecase. La acest gând se opri, se îndreptă cu pași grăbiți spre ladă și deschise. Dece trebuie?, se întreba privind sticla. Și cârțița rodea mereu în el, tot mai stăruitor. Ea plecase. Lumea se schimbă și aici. Făcuseră alții și fără el. Acest gând trebuia potolit. El nu mai era decât un om ca și ceilalți... Să-l alunge, să înnece acest gând. Și cu o smâcitură, scoase dopul și dădu pe gât setos, ca și cum ar fi sorbit însăși izbăvirea din toate aceste frământări.

— Uite, tovarășă Ana, te asigur că vom reuși! În broșura care ți-am dat-o, ai un semn. Acolo scrie cum să prepari esența și cum să însemnezi albinele. Toată experiența durează trei zile.

— Dar producția . . . Atunci producția de miere scade. Sunt în plin cules.

— Faci numai cu cincizeci de familii. Restul de două sute pot umple golul. Și apoi nu uita; că-i vorba de trifoiul nostru. Țara întreagă așteaptă acest trifoi care să poată fi polenizat de albine. Știi cât mă ajuți? Ce zici, începi de mâine?

— Incep! — și ținând broșura răsucită'n pumn, o porni pe cărăriue spre atelier să citească.

— Tovarășă Ana! o strigă inginerul. O să-ți mai vină un ajutor și o să fiți cinci de toate.

— Cine?

— Nevasta directorului.

Ar mai fi vrut să întrebe ceva, dar inginerul dispăruse după o tufă de agresi și cobora spre fermă. Nevasta lui? De când se cumintise? Și porni gândind printre stupi, în zumzetul acela melodios care-i devenise de multă vreme mai drag decât orice. Flori de vară năpădiseră de mult pajistea și trifoiul sălbatic își aplecau frunțile grele de rod. Toate acestea le știa, le cunoștea bine. Zi de zi, ceas de ceas, nu făcuse decât să le dibuie, să le caute, să le înțeleagă. Toate își aveau sorocul lor. Incolțau, creșteau, înfloreau, rodeau. Dar eu, se întreba ea, eu? . . .

Prea fusese muncită, preocupată să ajungă ceva, până acum. Și la acest gând, își strânse propria mână, căci și-amintea de felul ursuz și urit în care se purtase cu ea noul tractorist. Își aruncă privirea peste Târnava, la arăturile proaspete de desmiriștire, pe care jumătățile de grâu erau rămase nefirești parcă, în acea întindere cenușie de brazde. Tractoriștii terminaseră cu o zi înainte desmiriștitul și începuseră treieratul. Trei fuseseră trimiși în alte comune, iar Toma și Ciungu, fuseseră lăsați la aria de aici. „Să fie mai sub ochi”, vorba directorului. Se uită la aria din partea de jos a șoproanelor, dar lângă batoze nu se vedea decât un praful cât toate zilele, în care oamenii se mișcau neprecizați în forme, abia vizibili. Lângă tractor, rezemat de colții roții mari, stătea el. Il recunosc după îmbrăcăminte. Se gândi că șapca și-o ține trasă probabil peste ochi și cu aceeași lipsă de personalitate, cu același aer absent de totdeauna, privește pe cei din jur, fără să arunce nici măcar o privire spre livadă, spre stupină, sau măcar spre deal.

Vasăzică nu însemnez nimic pentru el, oftă ea și începu să culeagă dintr'un strat semănat de inginer, cănăceii de trifoi pentru prepararea esenței Miroșul o îmbăta și cu fiecare cănăcel rupt se întreba mereu de ce o interesează într'atâta omul acesta ursuz

și morocănos, care nu-i nici măcar frumos și care totuși i-a devenit așa, dintr'odată, drag? Pentru simplul motiv că se purta altfel decât ceilalți? Se ridică, un moment stătu pe gânduri, apoi prinse fuga să-l ajungă pe inginer. În urma ei, căneceii cuțeși se împrăștiară surâzători în iarbă. Inginerul intrase chiar în birou când îl ajunsese. Și pe nerăsuflăte, începu să-l spună totul, încăle-când cuvintele și amestecând înțelesul. Inginerul zâmbea.

— Tovarăș inginer... nu știu cum... știți... mi-a venit așa să-l dojenesc fără nici un... fără niciun motiv. Și acum... nu știu cum să fac, mă... mă crede o răutate... și cred... și cred că mă și dușmănește. Și începu să plângă, de ciudă sau poate nici ea nu știa de ce.

Inginerul tot râdea. Era pentru prima dată când Ana Barbu plângea pe terenul gospodăriei de Stat din Căpâlna. Când își ridică ochii, ghici din privirea inginerului ceva, și-și dădu seama de comicul situației.

— Nu, să nu credeți că-i vorba de dragoste — începu ea și mai roșie încă — doar îl cunosc abia de o săptămână. E vorba că-i supărat pe mine și nu știu ce să fac. Cum să fac?

— Cum poruncește ea — spuse inginerul arătând spre inimă, și apoi o puse pe fugă spunându-i — dar te ajutam și noi. Și acum, hai, fuga la esență, să te vad! Poate că e bună și pentru bolă de inimă.

Ea fugea uitându-se mereu înapoi, căci inginerul o petrecuse până 'n prag și râdea cu toată fața așa cum rar făcea el. Iar ea nu vedea decât sclipirile ochelarilor, prin care tremurau reflectate razele soarelui. Și râsul acela al inginerului îi dădu atâta putere, încât potecile și scările până la stupină, le urcă în fugă.

Pătruț sta cu zilele de cap la arie, se învârtea mereu în jurul tractorului, în jurul batozei. Se uita la șaihbă, la șașapament, la roți și la angrenaje. Pentru el erau cât se poate de ciudate. În primele zile, stătuse mai departe cu alți copii. Pentru ei, Toma era cel mai important om dela arie, și de aceea chiar când îl întâlneau prin sat, nu îndrăzneau să-i vorbească așa ca și celorlalți. Mai ales că îi se părea din ce în ce mai morocănos și mai rău.

Toma ședea pe bara de tracțiune, întors cu spatele spre batoză, rumegând ceva, ceasuri de-arândul. Dar Pătruț nu pricepea din toate acestea nimic, el vedea numai că badea Toma era su-

părat. Totuși, ca niciodată, în ziua aceea Pătruț se apropie până lângă el și-i lovi peste cot cu degetele:

— Bade Toma?

— Nu te las pe tractor!

— Nu asta vreau.

— Da' ce?

— O spus doamna aceea dela stupi... și se opri mirat căci Toma se întoarse brusc spre el ca mușcat de ceva.

— Ce?

— Doamna dela stupi...

— Ce-a spus?

— Să meri până acolo, după ce s'o găta desară treeratul.

Toma se uită la copil. De dinăuntru înspre afară, creștea un surâs din celulă în celulă, până-i înflori pe față.

— Mi-a dat și miere să mănânc, bade Tomo... zău!...

— Dar albinele nu te-au înțepat, mă?... râse el deabinealea.

— Nu, că am fost în atelier.

— Da' pe ea n'au mușcat-o când ți-a adus?

— Nu, că pe ea o cunosc, și-i tare bună. Cânta și fierbea ceva pe foc.

— Ihâ, Și-ți place să stai pe tractor?

Copilul dădu îngânat din cap, răsând apoi cu bărbia rezemată în piept, de i se cutremura capul cu zulfii lui aurii, plini de praf și de pleavă. Prinzându-l de subsuori, Toma-l sălta sus, cu toate țipetele lui de bucurie și de frică amestecate. îl așeză în scaunul cu resort de oțel și-i zâmbi. Inima lui Pătruț îi bătea să-i spargă pieptul și deși ar fi vrut să pară serios, râdea cu toată fața fără să se poată stăpâni.

Toma mai șterse praful de pe filtrul de aer, verifică indicatoarele de ulei și de motorină, apoi se îndreaptă spre batoză și începu încet să fluere numai pentru el. Se opri deodată mirat, gândindu-se că nu mai fluerase de multă vreme. Și acum, dece, așa, dintr'odată? Toamai se pregăteau sacii pentru cântărit. O femeie abia putu să se aplece și să ridice capătul unui sac pentru ca să-l poată târi lângă cântar.

— Ce faci, Măriucă?... Ia lasă-l pe mine o țără! Cine te-a pus pe tine să ridici sacii? Radu unde-i?

— Inapoi, la paie...

— Ia du-te și-l trimite aici, da' ce fel de bărbat îi el?

Apoi apucă sacul ca pe-o jucărie și-l duse până la cântar. Când veni Radu săsi înlocuiască nevasta, Toma îl aștepta zâmbind cu șapca dată pe ceafă.

— Ei, Radule! Îți lași nevasta la greu și tu te zbați cu paiele... mâi, mâi... cine are nevastă n'o prețuește... și pornind înspre tractor spuse mai mult pentru sine... și cine ar prețui-o, n'o are. Ei, cum stai tractoristule? strigă lui Pătruț.

— Bine, bade Toma, și râdea cu gura toată, iar lui i se părea că râsul acestui copil era o oglindă în care-și vedea sufletul după mulți ani de buimăceli. Și peste sgomotul și praful dela arie, bătea arșița aceia dogoritoare de vară.

13

Ciungu Mihai dormita lângă stoguri. Încă după masa aceia terminase de treerat la ei și se mutase cu toată garnitura în Bozd, că acolo era numai o singură batoză și nu răzbea. Aceasta se făcea pentru că stațiunile de mașini erau încă rare și gospodăriile de stat care dispuneau de garnituri de treer porniseră în ajutorul țărănimii. Tare nu-i convenea lui Ciungu treaba asta. Nici nevastă ce să bată, nici prieteni de pahar. Se obișnuise așa de mult în gospodăria Căpâlna, că acum, rupt de acolo, se simțea cum nu se poate mai prost. Și nevasta îi adusese în fiecare zi de mâncare la arie, deși lucra la grădina de zarzavaturi a gospodăriei, de dimineța până seara.

— Da' ce-i duci tot tu de mâncare Silvie, mai călca-l-ar om, Te-ai prostit de tot, de nu mai ai hodină!

— Lăsați-mă! spunea ea mereu la ocările mamei și ale vecinelor, cari nu puteau înțelege o astfel de nevastă.

În fond însă, aproape tot satul era indignat de purtările lui Ciungu. Bea, injura, nu câștiga mare lucru decât cu chiu cu vai și dacă nu-și bătea nevasta de două ori în săptămână, odată tot o bătea.

Era cald lângă stoguri. Ieri, pe aceiaș vreme, era la crâșmă și tocmai îl chemase nevasta la cină.

— Nu știu ce am azi — își zicea el — n'am nicio voie.

Se uita la paznicul ariei care dormita la rădăcina unei sălcii în spatele căreia curgea pârâul. Nu după mult, veni secretarul Organizației de Bază din Bozd, cu președintele Comitetului provizoriu și cu șeful Militiei din Cerghid. Se puseră la vorbă și hotărâră să nu înceapă treeratul până a doua zi, să așeze numai batoza pentruca în zori să poată începe.

— Eu o să dorm aici, tovarăși! spuse Ciungu.

— Cum vrei, spuse președintele, dar noi oricum tot întărim noaptea paza.

Rămas singur vreo două ceasuri, aranjase batoza. Seara se lăsa caldă și caldă. Se gândi să-și caute un culcuș.

— Cald, cald, tovarășe tractorist.

— Cald, da.

— Ce zici? Poate să ploaie la noapte.

— Poate, că-i tare nădușală.

Și din vorbă'n vorbă, paznicul îi spuse cum stătea socoteala cu treieratul în Bozd. Era altfel ca în Căpâlna. Aici sunt mulți chiaburi. Că aici, înainte de primul război, nu era moșie mare și că oamenii se cătrăniseră rău când au trebuit să care la arie tot grâul. Chiar l-au bătut pe Oprișan.

— Care Oprișan?

— Secretarul. L-au bătut chiar bine.

— Păi cum dracu' de-s așa de învrăjbiți aici? La noi nici nu mișcă .

— Da, dar la voi de-or fi doi sau trei. Voi toți ați lucrat pe moșia baronului. Aici n'a fost așa. Dar tu de-al cui ești?

— Al lui Ciungu, din Abuș.

— Aha! Nu mai trăiește bătrânul?

— Nu.

Paznicul răsuci preocupat o măsură de tutun în foiață de ziar.

— Auzi, ... aici este cooperativă?

— Este, da.

— Tare aș bea ceva, scupă'n lături Ciungu.

— Acum? Avem noi vreme mâine. Știi... Îs tot cu groaza în spate să nu cumva să dea foc.

— Cine?

— Cine știe cine. Și numai din glumă.

Un moment se priviră.

— Zici că-i departe?

— Ce?

— Cooperativa... crâșma aceia.

— Nu. În mijlocul satului, lângă aia cu ștofele.

Ciungu porni încet spre sat. Trecu peste puntea ce unea mările înalte și galbene ale pârâului și se duse ca și când ar fi mirosit de departe, direct la cârciumă. Ochii începuseră să-i sclipească imediat ce intră în atmosfera aceia plină cu fum și cu miros înțepător pe care nu puteai să-l deslușești dacă este de vin, de rachiu sau de bene. Se așeză singur la o masă. În colț, vreo cinci

țărani dintre aceia cărora sătenii le spuneau „trăiți”, se șusoteau roși și asudați. Trase cu urechea în timp ce-și turna vinul.

— Eu am spus să-i dăm drumul ieri, ... paștele și osânda lui de Ursu, dar el o ținea una și bună...

— Mai bine-i așa, că-i adumat tot grăul — spunea altul care părea mai gras după dunga pe care o lăsa pielea gâtului peste gulerul cămășii.

— Să-i văd eu cum vin să ceară la noi, când o veni iarna! Dar le-om da noi... în cap...

— Dar acum o venit mașinistul și o pus batoza între stoguri — reluă primul.

— Nu-i bai, las 'să ardă și batoza, și luând paharul închină, tot bine să ne dea Dumnezeu!

— Să ne deie! și ciocniră paharele de bere atât de tare încât săriră stropii pe masă.

Ciungu bău și el cu ciudă. Ceilalți arătau cam beți. Probabil că mai băuseră înainte și vin. Inima lui bătea un galopat ropotitor împinsă de frică și când vru să-și mai toarne vin în pahar, mâna îi tremură așa detare încât vărsă pe masă. Ceilalți îl văzură. Iși spuseră ceva între ei pe șoptite, aplecându-se unul către celălalt de-și vărsară paharele. Apoi unul veni la masa lui. Dă prima dată în viața lui, Ciungu se uita cu scârbă la un om beat.

— Dumneata ești mecanic la mașina ce-o venit acum?

— Da, eu. Dec?

— Așa numai să vă cunoaștem — și vrând săi tragă prienește cu cehiul făcu o strâmbătură — doar ne treerați grăul, și-o să dormiți la arie? Și la noi... și la noi se poate... hm? Ce ziceți?... Hei... Un chil aici, un chil!

— Nu, nu! — se ridică Ciungu — chiar vreau să mă duc la cină.

— Și nici măcar nu dormiți în sat? întrebă celălalt cu mâinile blege căzute pe genunchi.

— Ba... Ba da, în sat, la ăsta cum îl cheamă...

— La Oprîșan? bolborosi celălalt.

— Nu, nu... la...

— La Rentea...

— Așa parcă-l cheamă, .. Is tare bătut de drum... Aveți drum rău pe aici... abia am venit.

Și luându-și șapca ieși repede, plăti la teșghea și luându-și restul cu mâna tremurândă pași în uliță. Capul îi vâjâia ca un motor și noaptea îl urmărea pas cu pas, înăbușitoare și caldă, ca o prevestire.

Noaptele acelea din August 1949, erau scurte, pline de acea odihnă specifică urmând muncii încordate din timpul zilei. Cerul fără pic de nor, se întindea ca o pojghiță de gheață la suprafața lumii, care dedesubt își târa înainte viața ei, într'o amorteală de somn greu, așa cum iarna, râurile își târăsc la vale apele pline de somn, sub tăcerea grea a gheței.

Prin sat abia se mai auzea câte o lărtătură. Vara oamenii se culcă devreme ca să se scoale devreme. Pârâul își sursura apele scăzute pe lângă arie și paznicul stătea rezemat pe cântar, apăsat parcă de argintul topit care curgea din banița lunii. Intr'o tufă de lângă pârâu se mișca mereu ceva. Sub tractor, întins pe burtă și cu o rangă în mână. Ciungu avea o poftă nebună să fumeze. Dar învoirea suna categoric, niciun semn. În noaptea dinainte, stătuseră la pândă de cum venise dela crâșmă, împreună cu șeful Miliției și cu încă câțiva. Nu venise nimeni. Toți ziceau că nu văzuseră niciodată o noapte mai liniștită ca aceea. Mai spre ziuă îl răsără. Ba, președintele Comitetului provizoriu chiar înjurase. Dar în seara asta, milițianul venise din nou și acum păzeau toți trei.

— Poate c'or aflat de veste că-s aici, se mândri el, și de aceea n'au mișcat.

La aria din susul șanțului se lucra și noaptea. Aveau petromaxuri și faruri la tractor. Dar Ciungu n'avea. Din cele treizeci de stoguri abia putuseră treiera patru în prima zi. Era comună bogată Bozdu. Paznicul începu să se plimbe. Mersse până lângă șira de paie și iar veni până la stoguri. Le înconjură. Apoi iar se duse spre pârâu, și-o luă din nou spre stoguri. Deodată ceva suieră, se auzi o lovitură icnită. Paznicul căzu grămadă. Ceva roșu începu să licărească la stoguri, un troznet de armă răsună din tufiș, un strigăt de „stai... în numele legii!”, câteva umbre fugind dela stoguri de lângă tractor spre pârâu. Ciungu sări la primul și-l lovi îndesat cu ranga. Cât putu. La rândul-i, simți ceva greu lovindu-l în creștetul capului și căzu. Abia mai auzea împuscăturile, strigătele ivite ca din pământ:

— Foc!... foc!... ard stogurile!...

Începură să tragă clopotele. Năvăliseră oamenii. Focul cuprinsese deja un stog întreg și se ridica cu limbi uriașe să muște parcă cerul. Pompa din marginea șanțului începu să tragă apă, — ce noroc că făcuseră oamenii ieșătură — și după vreun ceas și jumătate de hărmălaie și de încurcătură stinseseră. Nu apucase

să ardă tot. Ciungu, desmeticit, se duse la pârâu să se spele de sângele care-i închegase părul pe obraz. Paznicul se văicărea ca o muiere:

— Cu parul m'oi lovit, măi... Doamne, Doamne... Să-mi rămână copiii... La lumina jarului care începea să se stingă în sperlă, fără cunoștință, fu adus un om cu capul spart adânc pe muchia frunții de ranga lui Ciungu.

— În lături, oameni buni! striga milițianul. Mergeți la treburile voastre. Acum e gata. Vă mulțumim de ajutor.

Dar nimeni nu se mișca. Omul trăgea să moară.

— Aduceți o lumină... —

— O lumină... —

Se agitau femeile. Una porni fuga să aducă. Dar o șuviță de salivă cu sânge năvăli bolborosit pe colțul buzelor și o răgușeală de cuvinte se năcă în ea. Trupul mare și puternic se închirci pentru ultima oară ca și cum ar fi vrut să prindă'n brațe pământul și apoi nu mai mișcă:

— Dar ăsta-i Ianu... Ianu Oprei, izbucni cineva.

— Și-o murit fără lumină, — începură să bocească femeile.

Camenii uitară să-și mai descopere capetele. Erau mânjiți de scrum, plini de sperlă și luminați de jăratecul pe care pompa tot mai arunca apă, păreau străni, mânjiți toți cu'n snăge negricios și nelegiuit.

— Ca un câine, ... spuse Ciungu strângând fălcile, ... și uite ale dracului de femei, pentru ele e mai rău că a murit fără lumină, decât că au aprins grăul.

Ar fi băut grozav ceva dar cum nu avea, porni spre sat în urma celor care duceau mortul.

— L-am omorât, spunea el celor din jur și privind casă și grădina și șurile Oprei, cât erau de arătoase în noapte, ... dar și așa cât a trăit a trăit prea bine.

— Vasăzică n'a fost, nu vrea să meargă să lucreze la stupi.

— Nu.

Directorul era atât de nervos încât țigara îi tremura între buze și-și freca mereu degetul de marginea biroului. Inginerul, la fel de calm, de stăpân pe sine ca totdeauna își freca lentilele ochelarilor cu bucata de stofă pe care-o purta întotdeauna în buzunaru cel mic al bluzei.

— Ce crezi? Ce-i de făcut? Doar dumneata conduci aici.

— Cu sprijinul vostru.

— Da, dar noi nu ne putem băga în chestiunile familiare. Ne-ar sări imediat în cap contabilul cu „ce, asta-i libertate?” parcă nu-l știi...

— Atunci tot pe mine rămâne greul. Am s'o bat. Zău, măcar odată.

— Ca să aibă ce discuta gurile, hm?

— Și-a mai început să-mi vorbească aseară de tremurici. Știi ce-i cu ăștia? Se închid cu toții în casă, încep să tremure și să se roage, nu știu ce fel de duh vine la ei și încep cu hărmălaia. Nu știu ce-i. Spiritism? Ce dracu o fi? Nu mă dumiresc. Dar trebuie făcut ceva.

— A fost și acolo? — — — — —

— Să nu fie? Azi dimineată doar pe muzica asta m'am sculat.

— Nu, nu... cu bătaia nu faci nimic. Ce zici de Ana, n'ar putea face nimic? N'o să fie mai tare ca Guțoaia?

Un moment tăcură amândoi. Ceasul bătea unsprezece. Liniștea îi făcu pe amândoi mai stingheri. Se auzea numai din secretariat țâcănitul mașinii de scris.

— Dar cu Ciungu ce-i?

— De când o venit din Bozd, nu-și mai bate nevasta. Crede că-l vor condamna deși i-am garantat că nu. Ce zici, o întâmplare ca aceasta i-a deschis ochii mai mult ca toată vorbăria noastră.

Și inginerul începu să însemneze ceva în carnet.

— Dar Toma, Toma tot mai bea?

— Bea.

— Și copilul?

— Tot la unchiu-său. Nici n'a fost să-l vadă.

— Atunci să se ocupe și de asta tovarășa Ana.

— E prea mult pentru ea.

— Cine poate — spuse rar inginerul — face și mai mult decât poate, și cine nu poate, nu mai face nici cât poate. De exemplu, tu.

Inginerul își băgă încet carnetul în buzunar, se îndoi de spate și apoi îndreptându-se din nou ieși pe ușă fără să mai zică nimic. Directorul întinse mâna spre el ca și cum ar fi vroit să-l oprească, dar ușa se închisese. Căzu pe scaun plin de furtună. Incepu să-și roadă între dinți colțul carnetelului de însemnări. Cum? își zicea el. Cum? Eu am fost în stare să conving pe atâția, să le arăt și să rezolv probleme grele. Și acum? Să nu pot face nimic cu nevasta? Cu o femeie? Cu o singură femeie! Gândul lui era amar

și gol. Izbi zdravăn cu pumnul în birou și ieși glonț pe ușă. Ceva se pornise în el ca un resort și acum nu se mai putea opri. Pe drum mergea repede. Agita mâinile. Murmura chiar tare: Cine nu poate... am să-ți arăt eu ție, ochelariștile, ce pot, să știu că am să dorm o săptămână pe jos, și tot am s'o bat. S'o snopesc. Praf!

Acasă, lumina era stinsă. Aceasta îi tăie dintr'odată întreg avântul. Toată scena care ar fi urmat și-o închipuise acasă. Să meargă după ea? Unde? La Guțoaia? Căuta mereu un obstacol pentru a-și motiva lui însuși această cădere în vid. Și-l găsi.

Ce-am să fac? Iși spunea, o să mă duc să fac tărăboi, o s'o aduc acasă ca pe un hoț sub escortă, o să schimb și ei locul de adunare și n'o să mai știm nici unde-i rău. Și mâine, mâine toți muncitorii din gospodărie și toți din sat vor zice: „Ha, ha... ce mai director, cel de dinainte nu era așa. Se vede că a fost în fabrică. Și-a bătut nevasta. Nu-i om de omenie deloc.”

Am s'o bat, tot am s'o bat când vine acasă, mai găsi el un motiv în plus și se așază în pridvor s'o aștepte. Noaptea însă era prea caldă și intră în casă. Ai zice că și noapeta-i soare cu arșiță, zise el și agitat începu să se plimbe încoace și'ncolo prin cameră, făcându-și fel defel de planuri.

16 BCU Cluj / Central University Library Cluj

Spre amiază, căldura începea să fie înăbușitoare. Umbra pomilor era parfumată și caldă nemaiputând oferi un adăpost împotriva razelor grele cari treceau prin coroanele lor ca niște sulite tari prin niște scuturi de papură. Albinele zumzuiau și întreg ansamblul acesta de culori de sunete și de mirosuri, dădea livezii un aer de poveste. Și totuși, Ana era așa departe de poveste.

Citea. Descoperise metoda cea mai practică de-a însemna albinele. O s'o spuie și inginerului. — planul ei poate că nu era tocmai așa de rău întocmit. De-acum încolo, putea face experiențe. Cel mai important lucru era aceasta, să știi dacă albinele cari culeg în lanul de trifoiu de colț sunt din stupii tăi sau nu.

Începu să răsfoiască. I se păru că n'ar mai fi nimic interesant și ea lăsă broșura neterminată. Ceva o chema în jos, și lăsând grija stupinei în seama fetelor care-o ajutau, porni spre cantină. Măncarea le-o ducea la stupină totdeauna paznicul. Totuși câteodată mai mergea să ia masa jos. Ii plăcea gălăgia, vorbele și cântecele celor ce veneau și plecau, toată zumzuiala aceia a colectivului care semăna cu stupii ei. Și de multe ori le spunea:

— Stupii mei o să vă doboare pe toți.

Dar acum trebuia să recunoască în fața ei însăși, că numai pentru aceasta cobora la masă. Toma Bârsan lucra cu tractorul la desfundat pentru o școală de viță. Fostele vii ale baronului erau cu multe goluri, cări trebuiau completate și inginerul vroia s'o facă și pe asta. Fuseseră certuri cu direcția județeană. În tot județul se simțea lipsa de altoi.

— N'avem fonduri — urlau ei în telefon.

— Guzgani birocrați — striga directorul — urlați în telefon și de două luni n'ați mai dat pe-aici să vedeți. Vi-i frică vara de guturai!

— ?

— Puțeti, și mâine dacă vreți! Plec. Plec.

— ?

— N'aveți fonduri. Și ce-i? Nu vrem fonduri. Vrem aprobare.

— Dar nu putem. Ne sare'n cap direcția din minister.

Cei dela direcție trânteau receptorul, directorul trântea receptorul. Ei îl numeau pe director „dictatorial”, el îi numea „guzgani birocrați” -- cu asta cearta se termina. Și până la urmă, școala de viță a pornit pe înființare. Toma desfunda cu tractorul pe marginea luncii. Pufăiturile bătrânului „Buldog” se auzeau până sus la stupină, ca un hămăit găfăitor de câine. Ana cobora spre cantină. Cu fiecare pas aștepta să se rărească pufăiturile tractorului, să se oprească și-o să-l vadă venind spre masă. Dar tractorul se îndărătnea să latre într'una ca turbat. Când intră în cantină, Pătruț tocmai cerea la ghișeu bucătăresei, înălțat în vârful picioarelor:

-- Ba nu, nu poate să vie. N'are vreme. O zâs să-i duc eu mâncarea, mi-a dat și fișa.

Când să iasă cu mâncarea, ea îl opri:

— Pătruț, așteaptă un pic! I-o duc eu, numai să îmbuc ceva. Poți să mănânci și tu aici.

— Eu mănânc pe tractor, c'asa mănâncă tractoriștii, spuse el.

— Și nu m'aștepti? spuse zâmbind cu înțeles, ca și cum Pătruț să-și aducă aminte de miere și de alte bunătăți.

— Ia, aștept! — spuse el nerăbdător.

Când Toma o văzu venind, își dase șapca pe spate și-și șterse nădușeala. Un zâmbet îi încolți fugar între sprâncene.

— Ei, ce-ți mai fac albinele, trag la trifoi?

— Se'nvață ele, dar tu de când mănânci în câmp?

— De când? — răsse. De când cele dela secția agricolă și-au

băgat-o în cap că numai ele pot face ceva. Am să v'arăt. Nu mă las să mă doboare albinele. Chiar cu câinele meu, așa bătrân cum e.

Și se puse pe mâncate. Ea îl privea și-și măcina gândurile. Uite, el mănâncă și nici nu se uită la mine. Ce proastă-s! Dar el are un copil și nevastă. Poate ea tot se va întoarce și atunci eu? Copilul trăește și eu nici nu l-am văzut măcar. Mă sbat pentru el și el nu știe, mă consideră prietenă. Ar fi trebuit să-i spun mai de mult cât mi-e drag, așa morocănos și abătut cum este.

— Nu-mi mai spui nimic? vorbi el cu bucătura'n gură.

— Nu. Te las să mănânci.

Și apoi, nici nu știa ce fel de om e, ce suflet are. Poate că tot o iubește, de aceea nu-și poate reveni pe de-a'ntregul. Oamenii spun că era altfel înainte, de a fi plecat pe front. Mai glumeț și mai muncitor.

— Știi că am terminat acum un ceas deja norma pe-o zi? Până'n seară, măcar încă una mai fac. Ce zici? Il bat pe șeful de echipă?

El destelenește acum pentru experiențe. Inginerul calculează care-a făcut mai mult și care-a pierdut mai puțină motorină. Dar ...inginerul ăsta parcă a băgat pe dracu'n mine.

— E un om minunat.

— Știe să te ia. Asta-i. Nici nu știu cum stă aici. Eu l-aș fi făcut inspector.

— Crezi că ar fi fost mai nimerit? El lucrează acum al doilea an la trifoiu cu soiul acesta.

— Dar organizația de partid? Ce s'ar face cu directorul? Il duce nevasta de nas. Asta ar însemna că nu... Gospodărie fruntașă pe județ, dar nici măcar n'am fi scos-o la capăt.

— Și nici contabilul nu prea e cine știe ce. Noroc cu fierarul.

— Da, ăsta parcă lovește cu barosul.

— Știi că inginerul a fost în Uniunea Sovietică trei ani?

— Ce?

— Trei ani în Uniunea Sovietică.

— Mie mi-a spus că n'a fost. (Vasăzică și el minte, se gândea Toma).

— Dar știu toți c'a fost.

— Hm, făcu el și reîncepu să mănânce. Imi umbliă cu fofârlici. Am să-i spun, își zicea ea, ani să-i spun! Fătruț s'a dus după apă la fântână și-am să-i spun. Tot am să-i spun.

— De ce mă bate mereu la cap pe mine. Să-ți aduci aici co-

pilul! Nu-l cresc bine acolo, rudele dumitale. Aici va primi o educație și așa îi dă mereu.

— Are dreptate la urma urmei. E copilul tău. Ai putea să-l aduci!

— Tu nu știi cum e aia să ai copilul tău și să nu fie al tău. Tu să nu pomenești de asta. N'ai ce să te bagi!

— Atunci am să-l iau eu, am să-l aduc eu, să aibă o mână, izbucni ea aproape în lacrimi.

— Tu? râse el răutăcios. Uți că el are o mamă.

Și luând cofa din mâna lui Pătruț, bău cu sete. Ea se uita cum îi juca nodul dela gât, în timp ce înghițea, și-și zicea: „Mi l-am făcut dușman”.

— N'am drept n'am să-l iau! Dar tu ai. În fiecare zi am să-ți spun mereu să-l aduci, până o să te sature și tot o să-l aduci până la urmă.

— N'ai decât! zise el uncându-se pe tractor, odată cu Pătruț și accelerând turația, n'ai decât să mă bați la cap! O s'oi faci o singură dată. A doua oară n'o să mai ai cui spune.

Și porni pe brazdă, într'un duduie adânc, sub arșița care-l făcea parcă mai turtit pe scaun. Ea rămăsese cu coșul în mână, ca o barză rătăcită între brazdele lucioase, negre și nefiresc de mari, ce se întindeau ca niște nădejdi până în matca Târnavei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fugită cu un plutonier de jandarmi din Huși, nevasta lui Toma Bârsan se trezi după trei ani părăsită din nou. Pultonierul fusese mutat fără să știe ea și dusese pe alta cu el. Se pomeni singură în București, apoi. Vreo trei luni se angajase la o cantină. Spăla și deretica. Dar ea nu era învățată cu astfel de muncă. Se duse la niște neamuri, într'un sat depe Mureș. Aici, doi oameni bătrâni, cu vreo șapte jugăre de loc și-un flăcău molău pe care nu-l luaseră nici la armată, fură bucuroși s'o aibe de noră. Dar ea tot se gândea la copil. Și-o cățea își caută cățeei aruncați, necum o mamă copilul.

— Lasă-l că are cine-l îngrije! Doar are tată — spunea soacră-sa.

— Nu. Nu-l las, îl cunosc eu, un beutor!

Și din ceartă în ceartă, se învoi și cu bărbatul și cu bătrânii să-l aducă. Unchiul lui Toma se trezi într'o bună zi cu ea, în casă:

— Să-mi iau copilul!

Se împotrivi. Bătrâna ar fi vroit.

— Ba să-l ducă. Și așa n'a fost să-l vadă deloc. Ce, că seamănă cu tine. Dcamne, Doamne, ce fecior a mai avut și fratele tău, măi Gheorghe!

Dar bătrânul în ruptul capului nu s'a învoit. A pornit să-l aducă pe Toma. De frică sau poate de rușine să n'o vadă, ea o porni cu copil cu tot spre gară, pe șosea.

Când Toma l-a văzut pe bătrân alergând numai asudoare prin căldura aceia, s'a crucit. Apoi după ce l-a ascultat, a stat un moment ca înlemnit, simțind ceva rupându-se în el, ca un ștreang ce-l ținuse ferecat. Opri tractorul și porni fugind cât putea, s'o ajungă!

Femeia care aducea mâncarea în ziua aceia la stupină, în locul paznicului, aduse vestea. A văzut-o tot satul trecând cu copilul. Ana asculta cu inima făcută mică ca un porumbel.

— E aceia care merge spre pădurice? întrebă ea.

— Acolo, aceia, cu un copil de mână... pe lângă gârta lui Békés. Și Ana o urmări cu ochii, până se pierdu pe drumul plin de praf. Aceia... se gândea ea... aceia e nevasta lui.. Mai voi-nică decât mine, cu ea a făcut nunta, a petrecut, a dus o gospodărie. Eu n'am făcut nimic, din toate astea. Tata a fost stupar la baronul din Gănești, treizeci de ani. Pe mine Partidul m'a făcut să învăț, am învățat. Dar altceva n'am făcut încă. Nimic. Și ce? Poate mă urăște pentrucă i-am spus de copil. Bine că-l duce. De n'ar prinde el de veste. Cine știe?

Toma fugea. La fiecare pas, praful se ridica în urma lui ca niște mici explozii care-l împingeau mereu înainte. Fugea. Ea îl văzu de sus dela stupină, și-și mușcă buzele. Un moment crezu că ametește, apoi fără să mai țină seamă de tot ce s'ar fi putut întâmpla o porni deadreptul peste arături, să ajungă în șosea, sărind ca o căprioară, îngrozită că și-ar fi putut pierde toate nădejtile.

Când ajunse în pădurice aproape de ei, își înăbuși un țipăt. Se furisă pe după copaci și-i văzu stând drepti unul în fața celui-lalt. Toma-și ținea șapca pe ochi. S'ar fi așteptat s'o vadă tăvălită și zdrobită în praful drumului. Dar el vorbea foarte liniștit cu ea, întrecupându-se din cauza răsuflărilor.

Hăide, murmură Ana, haide, înrăbățește-o, sărut-o, așa cum n'ai făcut niciodată cu mine... haide odată... și se lăasă înfrântă pe iarbă, văzând cum poala hainei i se umezea de lacrimile ce curgeau bogate.

După un minut, pierdută, asculta fragmente din convorbirea lor :

— Treaba ta — spunea el — dar copilul nu-l duci nici cum!

— Tu n'o să ai grijă de el.

— Ba o să am.

— Tu n'o să poți cum trebuie, legea mi-l dă mie. Copilul rămâne la mamă.

— Tu mamă? urlă el dintr'odată ca și când ar fi înebunit subit. Tu?... târfă... și ca și cum ceva ca niște resoarte de oțel s'ar fi destins în el, își împlântă orbit de mânie mâinile în gâtul ei și strânse. Copilul speriat, scăpat din mâna mamei, porni să fugă plângând.

— Nuuuuu! — strigă Ana și gâfâind de alergătură se aruncă între ei ca un snop. Niciunul dintre ei n'o văzuse până atunci.

— Tu? rămase el ca trăznit. Tu? Ce faci? Ce... ce cauți aici? bolborosi el.

— Hoțule!... striga nevasta alergând spre gară, ... am să te dau pe mâna miliției... Și fugea, fugea într'una, simțind încă în jurul gâtului o senzație de sufocare și de nădușală.

Toma n'o mai auzea. Se frământa nehotărît în mijlocul drumului apoi se întoarse să n'o vadă. Ana aștepta, ținând de mână copilul care tot mai plângea și îmbunându-l:

— Taci, puiule, taci!... am să te duc la stupină...

— Nu... nu... plângea copilul.

Vorbea curat, avea niste ochi luminoși și albaștri, iar obrajii-i erau brăzdați de urmele lacrimilor. Ea-și scoase din halat batista și i le șterse. Copilul începu să zâmbească. Apoi, ea îl sărută pe amândoi obrajii. Toma îi privea și se simți față de ei ca un lac puturos și adânc, oglindind două flori galbene de stânjenel.

— Hai! — zise într'un târziu, hai, că pentru azi m'a bătut cu siguranță șeful de echipă.

Și apucând mâna cealaltă a copilului, porniră înapoi pe șosea fără să mai scoată niciunul, nicio vorbă măcar.

Am văzut-o, se gândea el, am văzut-o și n'am simțit nimic. A stat în fața mea și nu mai era ea. Numai atunci când am vrut... și se scutură cu oroare. Când să treacă aproape de gârla lui Békés, ea îl văzu că plânge. Nici un mușchi de pe fața lui nu era mișcat, numai lacrimile rare și ele, îi picau de pe obraji în praful

arzător al drumului. Apoi ca și cum și-ar fi văzut pentru prima dată copilul, îl luă în brațe și începu să-l sărute pe nerăsuflăte! Și-l duse așa în brațe până în gospodărie.

— Ce era să fac... mi-e rușine... șopti el.

— Bine că s'a dus, mici nu trebuie să te gândești...

— Cine știe ce s'ar fi ales de mine...

— Nu știu. Dar ea, nevastă-ta, s'a speriat grozav. Nu v'ați putut împăca?

— Impăca? zămbi el. N'am prea ținut la copil ce-i drept, dar să-l ducă? E tot ce mi-a rămas. Mai bine-i rup grumajii...

— Ce-o să zică acum inginerul?

— Treaba lui! Cred că n'are ce să mai zică.

— Și acum unde ducem copilul, dacă ajungem?

— Vedem noi.

— Să mi-l lași azi la stupină — se înroși ea.

— Dar cine-l aduce acasă?

— Unde acasă?

— Acasă la mine. Tot nu mă înțelegi? Să trimiți o fată cu el să nu pată ceva pe drum.

Ea tăcu un moment.

— O să-l aduc eu! și se înroși de tot.

— Adă-l tu, dar... spuse el într'un târziu.

În urma lor, praful se ridica la fiecare pas până la glezne și șoseaua se pierdea printre zăvoaie și ogoare, spre munții Praidului, ca un șarpe pornit să muște depărtările.

Inginerul privea prin fereastra deschisă. Ii văzu venind și spuse directorului:

— Uite, Toma asta n'o să mai bea!

— Ce?

— N'o să mai bea!

— Eh! Faci tu din câine slănină.

Inginerul tăcu, se întoarse și închise fereastra căci de afară năvălea căldura în răcoarea biroului.

Și în ziua aceea, era arșiță mare.

Liviu Suciu

CÂNTEC LA LUNĂ

*Despre multe lucruri și întâmplări am cântat
— În primul rând despre voi, dragi tovarăși
Dar tânăra-mi liră din nou îmi dă aripi
Și-un cântec adânc mă cutremură iarăși.*

*E seară acum și timpul s'aude târziu
Cum bate încet, svâcnind undeva în pământ
Și-un gând, ne'ncetat mă îndeamnă acum să vă spun:
— În seara asta eu despre lună am să vă cânt.*

*Iat-o cum se ridică și plutește pe cer
Și cât de frumoasă e — când o leagănă vântul!
Chipul ei alb se oglindește, în acelaș timp, în Someșul meu, în Mureș,
în Dunăre
Și în toate apele care curg ori stau pe loc
și pe care le cuprinde pământul.*

*Numai în țărâna neagră chipul ei nu se vede
Numai besna se ascunde ca fumul prin tufe de catină,
Numai umbrele nopții n'o pot iubi
Se tem de ea, fug și se clatină.*

Pe-aici pe la noi, o așteptăm cu drag
Și ne bucurăm cu toții când se ivește în zare, târziu
Cei care seceră noaptea, cei care fac schimbul de noapte la gară
Ori cei care, noaptea, ca mine, cântă și scriu.

Eh, dar au fost timpuri când luna trecea
Peste câmpii răvășite și arse
Pe unde, lângă tancuri sfărâmate, părăsite de armii,
Albeau trist, în țărână, cranii întoarse.

Sau adesea peste ruini fumuri, în orașe zdrobite
Chipul ei trecuse ca o pasăre albă și rară —
În nopți de groază — pe fronturi — la trecerea ei
Câte gânduri frumoase n'au fost să răsară.

O, visuri de noapte! Tu lună, iubita mea lună,
Peste câmpuri ucise de schije, tu nu vei mai trece
Căci noi, pentru pace, luptăm și muncim din zori
Și până târziu, când tu luneci pe bolta albastră și rece.

De-acuma vei trece peste lanuri mănoase de grâu,
Peste câmpuri cu sfeclă, cu bumbac ori secară,
Peste orașe noi, peste șantiere întinse, peste parcuri,
Vei arunca de pe boltă, o rază ușoară.

Acum, printre dealuri, fumegă trenul de marfă
Mecanicul o vede, zâmbește, aprinde țigara —
În curând, în raza ei, vor apare
Cu lumini jucăușe, orașul și gara.

Mulți kilometri a străbătut
E vrednic mecanicul și e în întrecere
Pe piept și în inimă îi arde mereu
Semnul drag al ciocanului prins lângă secere.

Se apropie Clujul — acolo se termină schimbul
Il așteaptă soția cu mâncarea pe masă;

Copiii desigur încă nu s'au culcat.

— Cei doi mai mari aşteaptă o carte, cel mic o trompetă frumoasă.

Şi luna ne vede pe toţi, zâmbeşte şi trece
Arzând peste dealuri şi văi, legănată de vânt
Şi chipul ei alb se oglindeşte în acelaş timp în Someşul meu, în Mureş,
în Dunăre
Şi în toate apele cuprinse de rotundul nostru pământ.

Eu o privesc şi îmi zic: ah, cât aşi vrea să fiu ca şi luna
Să răsfrâng peste tot o lumină aurie,
Să simt că, la flacăra mea, gem uzine, se înalţă poduri
Şi ară tractoarele noastre adânc pe întinsa câmpie.

Să ştiu că besna se teme de mine şi fuge
Ca fumul târându-se prin tufe de catină,
Că lumea ce moare, ca umbrele negre,
Lovită de razele mele, se clatină,

Să ştiu că nu mă pot oglindi în ţărână
Ci de fiecare dată când mă bucur şi cânt,
Mă oglindesc, tovarăşi, în acelaş timp, în fiecare din voi,
Aşa cum luna se oglindeşte, în acelaş timp, în Someşul meu, în Mureş,
în Dunăre şi în toate apele de pe întregul pământ

DINTR'O GARĂ

Gară mică — gară de câmpie, —
P'ntre plopi ascunsă, prin castani,
Trenu-i dus și liniștea-i târzie
Și tu-ți numeri zecile de ani.

Doi acari la vorbă pe traverse
Stau cu mâna dusă la chipiu
Seara-și țese vălurile șterse
Arde'n zare cerul purpuriu.

Și acarii își aduc aminte
Câte trenuri oare n'au purtat
Ani la rând sub arșița fierbinte
Grâul dela cei săraci luat.

Și-l duceau și mi-l duceau departe
Și-l vindeau pe aur și pe bani
Iar în sat cu foamete și moarte
Găzduia nevoia la țărani.

Ei, dar timpul zboară și se duce
Azi în țară, alte vremuri sânt

*Cântă vânt în linii la răscruce
Bravi castani vă despletii în vânt.*

*Că'n curând prin gară au să treacă
Trenuri nesfârșite, trenuri lungi,
Creangă, tu frunzișul ți-l apleacă
Lângă al meu cântec să ajungi.*

*Grâu bogat, cu drag crescut în lanuri
Văd cum crește țara'n bobul tău
Văd cum creștem planuri după planuri
Și belșugu-și taie drum mereu.*

*Da, vor trece trenuri nesfârșite
Ducând grâu la frații muncitori
Și pe ace, mâini meșteșugite
Vor veghea din noapte până'n zori.*

*Niciun timp pierdut — nici o zăbavă
Uite să ne'ntrecem amândoi
Spun cei doi acari cu voce gravă
Ce-au semnat că nu mai vor război.*

*Dar un fluier strigă'n depărtare
Și acarii sar și urcă sus
C'ășa-i trenul, ba că-l vezi în zare
Ba că se urnește și s'a dus.*

*Doar o clipă crește'n fața gării
Urmărit de-aproape de conii
Și apoi cu cântecul plecării
Iar înfruntă vântul pe câmpii.*

*Gară mică — gară de câmpie
Eu te las ascunsă prin castani
Trenu-i dus și liniștea-i târzie
Și tu-ți numeri zecile de ani.*

A. E. Baconsky

SE FACE LUMINĂ

Sala culturală era plină,
fremăta de trupuri încălzite,
sus pe scena 'mprovizată, sub lumină,
se vorbea de întâmplări trăite.

O bătrână, parcă vrăjitoare
îi spunea unei țărănci despre strigoi,
vocea ei era pătrunzătoare,
ochii ei, răutăcioși, vioi.

E-un strigoi în cimitir, să știi,
l-am văzut așa precum mă vezi,
cu mine — acolo tu să vii
astă noapte, dacă nu mă crezi.

Se 'nfrică femeea și crezu
și baba mormăia vrăjitoarește,
apoi un tânăr pragul îl trecu
și noi văzurăm baba cum pălește.

Și-am mai văzut cum treaba se încurcă
dar tânărul nu s'a lăsat învins

și gândul lui spre țintă nouă urcă...
și pân' la urmă, un „strigoii“ fu prins.

Chiaburul a ieșit de sub cearceaț;
ce bucurie apoi în sala plină,
un ropot de aplauze-a urmat
pe când în sală se făcea lumină.

Am plecat. Afară era noapte,
chipul tău era mai luminos,
totuși glasul obosit vorbi:
— oare toate astea nu sunt de prisos?

Vezi, mi-a fost și mie greu,
nu știau o vorbă să rostească,
totuși, i-ai văzut? — actorii mei
au făcut o lume să trăiască.

Am zâmbit, știindu-ți străduința;
truda lor și munca ta se'mbină
într'un râu care în lume-și crește
apele lui limpezi de lumină.

Munca ta azi nu e de prisos
mică instructoare obosită;
trebuie acum să știi și tu
pentru oameni să fii fericită

Victor Felea

POEMUL LANULUI COPT

Lan bogat de tânără secară
Curcubeul verii-l înfloară
Unduind sub pânzele de zare
Desfăcându-i rodul purpurii în soare.

Brațe multe l-au făcut să crească
Legănată mare de aramă —
L-au pândit cu ură și cu teamă
Ochi dușmani și capete de iască.

Iată-l plin, în crâncena dogoare
Lanul copt cum freamătă sub spice
Mâine-așteaptă trei secerătoare
Bogația grea să i-o ridice.

Fulgerat sub lamele mașinii
Largul lan și-o arcui povara.
Bate'n el cu sevă caldă vara
Să-l cuprindă brațele mulțimii.

Să-i adune rodu'nfierbântat
Pentru truda celor mulți din țară
Lanul copt de tânără secară
Iși desface lăncile bogat.

Aurel Gurghianu

VERSURI LIBERE PENTRU LIBERTATEA LUI NAZIM HICMET

*Pe drumurile Turciei
strâmte și largi,
drumuri de țară, drumuri pavate,
drumuri ce duc prin orașe și sate,
trototă marșul furtunii.*

*Pretutindeni
în Turcia
vuietul mării crește din mase.*

*Oamenii simpli
cer pâine și pe Nazim;
cer țării să-și spele odată rugina.
Apele se svârcolesc între maluri,
își plâng melodiile nemaicântate.
Poate Nazim le-ar cuprinde pe toate
într'o vioară
și le-ar turna în eternitate.
Freamătul nepotolit din păduri
care frământă văzduhul și zarea,
cerul albastru, munții și marea
cer pentru cântețul nou libertate.*

La Istambul, zăvorâți în palate,
domnii de țară
au vată'n urechi
sunt morți pentru larma de-afară.

Nazim e ținut sub lăcate
de treisprezece ani și jumate.

Uneori, în nopți, dacă ascuți,
în nopți de smoală și de catran,
urechea tresare:

... aurul ...

aurul

aurul ...

aurul țării se varsă'n vapoare.
Frucele trudei celor mulți
flămând le înghite balaurul.

La Istambul, zăvorâți în palate,
ascunși de lumină, de soare,
pe Ieniceri nici capul nu-i doare
că'n străzi o bătrână,
adusă de spate,
cu ochii în lacrimi imploră dreptate
pentru fiul întemnițat
de treisprezece ani și jumate.

Pretutindeni,
în Turcia
vuietul mării crește din masse:
— Toate baricadele pentru Nazim,
viața lui mai presus decât pâinea cotidiană!
Pe Ieniceri îi ajunge la oase
valul ce crește, îndeamnă și chiamă
dar se ațin.

Din Europa,
de peste mare,
de pretutindeni glasuri s'aprinde
străbat noaptea și drumurile Turciei.

Oamenii lumii pretind
pentru poetul Nazim și cântecul lui
dreptul la soare.

Drumuri strâmte,
drumuri de țară,
drumuri ce duceți la Brussa
în curând veți răsuna de cântece iară
Nazim o să-și lepede tusa;
stăpânii — prea mulții
s'or duce, pe seară...

Cântecul lui
desferecat,
vigilios ca furtuna
vă va străbate cu fiecare drumeț
cu fiecare turc
totdeauna.

Aurel Rău

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VOM ÎNVINGE!

Acum patru ani, la Berlin, ultima gură de tur
A hordăit pentru ultima oară.
Jalnic fascismul sfârși-, răpus ca o fiară
Peste a cărei svârcolire treceau
Cu pași de oțel, ostașii lui Stalin
Viața, de-acum
Trebuia să îmbrace-adevăratea ei fire.
Urma fascismului. îngropată sub scrum,
Doar trist coșmar să stea în amintire.

Dar nu!
S'au găsit câțiva nebuni ce-au desgroțat
Fiara din molozul istoriei,
Au șters-o de praf, i-au însurubat colții la loc,
Au îmbrăcat-o'n nouă uniformă
Și i-au spus:
Tu vei duce dojarul pe căile gloriei!

Zadarnic trimiteau amarnic mesagiu
Cei morți celor vii,
Să nu se uite jertfele, rănilor.
Ca niciodată să nu se mai prindă'n carnagiu,
Ca niciodată să nu mai fie
Oameni fără brațe,
Țări fără oameni,
Mame fără copii.
Zadarnic trimiteau amarnic mesagiu
Cei morți celor vii ...

Nu! Au rămas surde urechile celor
ce contra vieții și-a omului
Vor să reverse furie;
Lor nu le cântă'n auz decât râsul sonor
Al dolarului
Și-al rănurilor ce veșnic deschise le vor.
Stors din vlagă mulțimii, cu prețul calvarului

Să fabrice noi, mai diabolice arme,
Monștrii omenirii-au pornit.
Vor scutul vieții cu ele să-l sfarme,
Poporul să-l țină sub ele-röbit.

Numai că noi, care stăm sub un scut de lumină
Ce dimineăța lumii o'naltă'n Răsărit,
Am înțeles că fața'ndurerată-a poporului
Trebuie făcută'ncrezătoare, senină.
Am înțeles că viața e frumos s'o trăiești
Dacă faci din ea faptă măreață.
Am înțeles că nu sunt m.ii multe inimi
Unde-i un gând și țel numai unul,
Ci o singură inimă.
Ce bate pentru viață și faptă- și bate mai tare
De o mie de ori decât tunul...

Intr'un vniuet, azi, milioane de inimi
Svâcnesc spre Răsărit, de unde izbăvirea le vine.
Noi strivim sub călcâii anii grei,
Ne clădim țară nouă pe'nvinse ruine!
Viață nouă, adevărată, zidim,
Niciodată vreun jug să n'apese poporul,
Ci în veci să fie pace, libertate și bine
Și'n ochii poporului, ca'n genele cerului,
Să strălucască numai zile senine...

Până când pe aceste meleaguri
O fărâmə de viață nu se va stinge,
Tovarășii, vă spun:
VOM INVINGE!

Radu Teculescu

SZABÉDI LÁSZLÓ:

CE VINDEȚI?

— Ce vindeți, vânduților?

— Tot ce-i aur sunător,
tot ce-i bun de cumpărat
în apus, celui bogat.

— Ce vindeți, vânduților?

— Tot ce-i pentru prădător,
vindem păcură, cărbuni,
vindem grâul ce-l adun.

— Ce vindeți, vânduților?

— Ce-am vândut de-atâtea ori,
noi îți vindem lacrima,
truda și sudoarea ta,

îți vindem și-al tău ogor,
pacea ta și-al tău popor.
train-ți liber bucuros
viitoru-ți luminos.

— Bucuria nu mi-o vând,
și de lacrimă nici gând.

*nu-i nici fara de vanant, —
vă cărați în alt ținut!*

*Cumpărați și târguiți
anii care-i mai trăiți,
vindeți-vă și pe voi,
nu vă cerem înapoi.*

Traducere de I. Crișan

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DESPRE ROMANUL LUI ION CĂLUGĂRU: „OȚEL ȘI PÂINE”

Învățând din experiența marilor reviste literare sovietice, și în urma îndrumărilor primite, în mai multe rânduri, din partea Partidului nostru, care „a arătat că revista Uniunii Scriitorilor trebuie să publice cele mai caracteristice poezii și lucrări de proză, să devină în același timp mai încheată, să acorde o deosebită atenție romanelor și pieselor de teatru cu teme noi, luate din viața și din lupta oamenilor muncii”, — redacția „*Vieții Românești*” a început cu hotărâre, în ultima vreme, publicarea integrală în numerele sale a unor opere literare mai mari, menite „să se situeze în centrul revistei, să-i dea un caracter mai înche-gat”. Lucrările n’au întârziat să vină; piesele „*Se apropie ziua*” de Maria Banuș și „*Cetatea de foc*” de Mihael Davidoglu, precum și romanele „*Oțel și pâine*” de I. Călugăru și „*Sfârșitul galbelor*” de Al. Jar, publicate deja, sau în curs de publicare, reprezintă numai începutul. Căci revista își propune, pentru numerele viitoare și publicarea altor romane care să oglindească, în mod com-bativ, diferitele aspecte ale realității noastre în devenire.

Nu se poate îndeajuns sublinia importanța acestei inovații, care schimbă în mod considerabil structura și treburile de greutate ale revistei „*Viața Româ-nească*”, oferind și altor periodice un exemplu demn de urmat. Într’adevăr, conținutul publicației primește prin aceasta o mai accentuată unitate, precum și un caracter mobilizator mai ferm, mai cu greutate, mai plin de răspundere, datorită răsunetului amplu pe care-l au în genere operele de o oarecare întin-dere. În felul acesta, revista devine un câmp fertil de experiență, bogat în sugestii și învățăminte, atât pentru scriitori, cât și pentru cititori.

În primul rând, pentru scriitori; pentru cei maturi cât și pentru cei tineri. Căci, publicând periodic, în cadrul programului ei redacțional, cele mai repre-zentative lucrări ale scriitorilor noștri, revista indică — implicit — mai cu seamă tinerilor scriitori, tot atâtea obiective concrete activității lor de viitor,

antrenându-i și pe această cale într'o muncă artistică oarecum organizată, planificată.

În al doilea rând, pentru cititori. Presupunând că „*Viața Românească*“ va ști să devină cât mai curând o revistă cu răsunset în masele largi ale oamenilor muncii, iubitori de literatură, dezderat care este încă, în momentul de față, numai într'o destul de mică măsură realizat, — prin publicarea operelor mai mari întâi în paginile revistei și apoi în volum, cititorilor li se oferă lunar un material literar prin el însuși valoros, alături de celelalte materiale specifice unei reviste. Pe de altă parte, faptul că un roman, o piesă de teatru, sau un poem mai lung sunt publicate întâi în paginile revistei, înainte de a fi scoase în volum, dă posibilitate unei largi exercitări a criticii din partea cititorilor și în special a criticilor, interesați ca opera publicată „experimental“ în revistă, să poată apare cu cât mai puține lipsuri în volum. Metoda aceasta este larg folosită de revistele sovietice și ea a dat cele mai bune rezultate. „*Znamia*“, „*Zvezda*“, „*Octiabr*“, „*Novâi Mir*“, „*La Littérature soviétique*“, publică uneori în câte un singur număr un întreg roman sau câte o piesă ce suscită discuții extrem de instructive în presă ori în consfăturile redacției cu cititorii, la care participă iubitori de literatură recrutați din cele mai diferite profesii. Autorul însuși așteaptă cu nerăbdare aceste manifestări ale criticii, venită din partea celor mai autorizați critici ai săi — masa largă a cititorilor.

Numărul 2, din Februarie 1950, al revistei „*Viața Românească*“ conține o judicioasă autocritică a redacției: „*Pentru grabnica lichidare a greșelilor noastre*“, greșeli semnalate ultima oară de „*Lupta de clasă*“, organul teoretic și politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. Cu acest prilej, redacția anunță — în cadrul programului redacțional pe care și l-a trasat — publicarea în mod treptat a unei serii de romane („*Sfârșitul jaibelor*“ de Al. Jar, „*Canalul*“ de Petru Dumitriu, „*Temela*“ de E. Camilăr, „*In Vest*“ de Al. Mihale, „*In armată*“ de L. Fulga, „*Cimentul*“ de O. Măgureanu), ținând să sublinieze totuși, în mod autocritic, că „*redacția nu a stăruit asupra zugrăvirii în literatură a industriei grele, a oamenilor muncii, care, în metalurgie, petrol, mine, etc. pun temelile socialismului în R. P. R.*“ Nu a stăruit, e adevărat. Totuși, publicarea unor opere ca „*Oțel și pâine*“ de Ion Călugăru, sau „*Cetatea de foc*“ de Mihail Davidoglu, și altele, sunt inițiative care marchează un început pozitiv în această direcție. Un început care va trebui să fie cât mai larg dezvoltat.

Dacă „*Cetatea de foc*“ — piesa lui Mihail Davidoglu — situează pe spectatori în mediul marilor oțelării dela Reșița și într'un moment foarte apropiat de cel actual, Ion Călugăru, în romanul său „*Oțel și pâine*“ își duce cititorul cu doi-trei ani înapoi, într'un alt important centru siderurgic al țării noastre — acela al Hunedoarei. Este semnificativă această preocupare, comună la cei doi scriitori, de a oglindi în operele lor acele realități economico-sociale ce constituie factorii vitali ai transformărilor din țara noastră, angajată pe drumul socialismului. Această preocupare, pe cale de a lua un avânt tot mai amplu, dovedește eforturile serioase pe care le fac scriitorii noștri de a păși pe drumul unei arte legată de realitate, de concret, însuflețită de spiritul de partid, capabilă să devină o contribuție de seamă în sprijinirea mersului nostru spre socialism.

Romanul lui Ion Călugăru — despre care va fi vorba în continuare — pune și rezolvă în parte o serie de probleme importante, legate de o perioadă extrem de frământată din istoria anilor acestora — perioada redresării noastre

economice, perioada refacerii vieții economice a țării, slăbită de pe urma mizeriei lăsate de război și de anii de secetă. Scriitorul alege ca punct de plecare al acțiunii, primăvara anului 1947, moment de seamă în cadrul bătăliei duse de clasa muncitoare în frunte cu Partidul Comunist, împotriva sabotajilor capitaliști, deveniți tot mai îndârjiți, pe măsură ce regimul de democrație populară se consolida. Sarcinile ce au stat atunci în fața Partidului și a Guvernului au fost mari și grele. Ele se desprind lapidar din cuvintele tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, rostite cu prilejul numirii sale ca ministru al Industriei și Comerțului:

„Preiau Ministerul Economiei Naționale într-o situație atât de grea, cum poate n'a mai existat în trecut.

O circulație a mărfurilor desorganizată, un buget deficitar, o serie întreagă de sarcini grevând asupra vieții noastre economice, toate acestea constituie tot atâtea dificultăți ce trebuie învinsе prin acțiunea noastră de redresare economică și financiară a țării.“

Soluția?

„Sporirea producției în toate domeniile, care singură poate oferi largi posibilități de satisfacere a nevoilor existenței... Numen nu poate aștepta dela noi rezultate grabnice și spectaculoase... Noi nu vom lua măsuri de cabinet, străună de viață, ci vom sta de vorbă cu toți, cu fiecare industrie, cu fiecare ramură de activitate, pentru a-i cunoaște nevoile, pentru a găsi soluțiile cele mai potrivite.“

Și peste câteva luni:

„In momentul când guvernul democratic pășește în al treilea an de guvernare, Partidul Comunist Român este convins că impasul poate fi și trebuie depășit, prin măsuri serioase de organizare și disciplină a vieții economice.“

Ce a însemnat venirea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la conducerea Ministerului Industriei și Comerțului — eveniment important, pentru înțelegerea acțiunii romanului, pentru declanșarea, acestei acțiuni?

„A însemnat înainte de toate un succes de seamă al clasei muncitoare. A însemnat începutul aplicării unei noi politici economice, corespunzătoare marilor interese naționale de refacere a țării în folosul poporului muncitor. O politică economică diametral opusă celei duse de clasa burghezo-capitalistă care a susținut acțiunile de sabotare a producției, de speculă, de creștere a inflației și de haos în sectorul economiei noastre naționale.“ (Gh. Apostol, Rolul sindicatelor în regimul de democrație populară)

Inceputul romanului oglindește sugestiv tocmai acest moment al pătrunderii reprezentanților clasei muncitoare în viața și mecanismul economic al țării, în primul rând în sectorul industriei de stat, și în special în siderurgie și mine. Scopul: refacerea industriei grele metalurgice, în vederea unei producții largite, care să permită „crearea unor noi ramuri industriale absente până atunci din economia țării“, și concomitent cu aceasta, dezvoltarea agriculturii. Inceputul trebuia făcut cu o întreagă industrie care tânjea și pe care capitaliștii din conducerea ministerului o lăsaseră în paragină imediat după încetarea războiului, — o masă imensă de rugină și zgură:

„Curtea întreagă: paragină nefârșită. Buruceni năpădiseră pe urmele aleelor ce se mai vedeau din paragină... Buruceni, buruceni și iar buruceni. Pe unde nu-s buruceni, zac mormane de zgură, mormane de cocs, stive de țevi, de țigle, stive de lingouri de fontă ruginită, cazane sparte sau mobile de moloz și gunoi. Cine a îngăduit să le scape din mâini frânele gospodăriei? De ce atât de puțină tragere de inimă pentru uzină? De unde vine otrăvita tristețe, marea amărăciune, ce ține în loc întreaga uzină?..“

În aceste condiții își începe activitatea muncitorul comunist bucureștean, Pavel Ilie, numit director al uneia din uzinele metalurgice din centrul siderurgic de stat dela Hunedoara, curând după preluarea sectorului economic din guvern de către clasa muncitoare.

„Ce avem de făcut?” — precizează el din primul moment, în fața inginerilor, tehnicienilor și muncitorilor convocați cu ocazia instalării sale ca director. „Să întărim, să strângem cât mai bine legăturile între toți cei ce muncesc în uzină. Să ridicăm producția. Să păzim ca ochii din cap utilajul, să ne însușim o nouă atitudine față de întreprinderea noastră de stat... Fiindcă trebuie să știe, statul devine din ce în ce mai mult al celor ce muncesc și deci întreprinderea noastră, fruntașă a siderurgiei de stat, trebuie să ajungă o întreprindere model. Aici nu întâmpinăm nici sabotajul organizat al patronului, nici reaua lui voință, aici depinde de hărnicia, de deșteimcia noastră ca să dăm poporului mai multă fontă, mai mult oțel, ca el să poată produce mai multă pâine... Noi trebuie să arătăm altora calea. Noi trebuie să antrenăm în munca noastră întreaga masă. Noi trebuie să dovedim cum se muncește la stat, când statul devine al poporului.”

Situația în uzină e într'adevăr grea. Moștenirea lăsată de vechile conduceri apasă greu și constituie la prima vedere un obstacol de netrecut. Conducerea în uzină o au elementele reacționare, sabotoare, ascunse sub mască social-democrată, dar având legături strânse cu capitaliștii din țară și de peste graniță.

Personaj tipic în această privință este inginerul Petre Zmeu, fac-totum sindical-economic-administrativ și tehnic. O parte din ceilalți ingineri sunt unelto ale sale sau elemente pe care burghezia le-a corupt, le-a otrăvit.

În sânul muncitorilor era, deasemenea, o situație destul de critică: elementele proletare calificate, înăbușite de masa mare și informă a semi-muncitorilor (zileri, țărani, unii chiaburi, etc.), majoritatea necalificați, cu o conștiință de clasă alterată, înclinând tot timpul spre chiaburie. Organizația de Partid apare destul de pasivă, lipsită, în mare măsură, de combativitate. Sindicatul, încăput pe mâna slugilor lui Zmeu. În aceste condiții, inactivitatea în cadrul uzinei ia formele cele mai variate: chulul, neglijență, speculă, sabotaj organizat, producție redusă intenționat la minimum — atât cât să nu se stingă singurul furnal în funcțiune.

Venirea unui comunist ca director constituie pentru reacțiunea grupată în jurul inginerului Zmeu semnalul intensificării extreme a acțiunilor de sabotaj și de instigare din umbră, acțiune care culminează printr-o manifestație de ostilitate, față de director, a unei părți din muncitorii instigați chiar de conducătorii sindicale reacționari din uzină. Desfășurarea manifestației, eșuată prin prezența de spirit a lui Pavel Ilie, îi oferă acestuia prilejul de a trece în revistă muncitorimea antrenată în această acțiune, și de a aprecia raportul de forțe dintre elementele conștiente din sânul muncitorimii, care n'au putut fi manevrate, și masa celor fără o conștiință muncitorească clară, ușor de derutat. Dacă atitudinea celor dintâi îi întărește lui Pavel Ilie forța morală de a întâmpina deschis masa dușmănoasă a nemulțumiților, atitudinea celorlalți îl întărește în convingerea că asupra lor trebuie dusă o acțiune de educare sistematică, de durată, care să pună în mișcare întrânșii conștiința de clasă, latentă.

„Cu acești oameni și nu cu alții trebuie începută construcția socialismului. Cu ei vom construi socialismul. Sunt muncitori și ceea ce este hotărîtor până la urmă, este conștiința lor de clasă... Această masă nu e dușmanul, chiar dacă se arată dușmănoasă... E derutată. A fost asmuțită de vrăjmașul ei de moarte... Indiferent de felul cum își manifestau amarul, indiferent de cine și în ce fel

erau manevrați, ei aveau dreptate. Numai că având dreptate, nu știau cum să și-o asigure.“

„Am vrea să știm, Cine vă poartă pe drumuri, ca să părăsiți locurile de muncă, în orele de lucru, cine vă vorbește numai de nevoi și lipsuri și nu vă arată și calea cum ați putea scăpa de sărăcie?... Nu vă smulg dela locul vostru de muncă, decât acei care urmăresc să facă dezmăt în uzină. Noi trebuie să muncim cu maa mult foc, ca să nu ne întorcem la timpurile dinainte. Dacă nu vom lucra, nu ne-a da nimem! Cine ne îndeamnă să încrucișăm brațele, acela nu-i prieten, acela-i dușman.“

Sosirea dela București a șase activiști de Partid, trimiși de Comitetul Central să întărească de jos munca politică într'un sector atât de important, de care depindea în bună măsură refacerea țării, și deci independența ei, marchează o cotitură radicală în activitatea uzinei. Acțiunile dușmanului sunt tot mai mult dejucate, forța și autoritatea morală a Partidului crește, tot mai multe elemente locale dintre muncitori, tineret, tehnicieni și chiar dintre ingineri sunt antrenate în primele întreceri în producție, întreceri patriotice. Se simte că producția a început să devină tot mai mult o problemă de conștiință politică, reflectându-se în mândria de a fi evidențiat. Grija pentru utilaj, creșterea disciplinei în muncă, eliminarea treptată a rebuturilor și deșeurilor sunt tot atâtea manifestări ale creșterii entuziasmului pentru muncă, ale creșterii nivelului politic al muncitorimii, rezultat al muncii neîntrerupte, depusă de organizația de Partid din uzină.

Alegerile sindicale care au loc în vara anului 1947 sunt prilejul unei înțelepte lupte între forțele reacțiunii, care mai acționau printre muncitori înăpoiți, prin mijlocirea cozilor de topor social-democrate și între muncitorimea clarificată asupra țelurilor sale, ajunsă la o „conștiință a luptei“, împotriva instigatorilor la lene și sabotaj și a răspânditorilor de șvonuri.

O ultimă manifestare a dușmanului de clasă este zădărniciță — un act de sabotaj deosebit de grav, care era cât pe aci să pună în pericol viața întregii uzine. Și de astă dată, acțiunea mobilizatoare a partidului și elanul tineretului revoluționar sunt hotărâtoare.

Romanul se încheie cu o vastă deschidere de perspectivă spre viitor, înfățișând creșterea uzinei dealungul unui an și jumătate de activitate neîntreruptă și do succese binemeritate, până în pragul primului plan de stat.

Așadar, problema centrală pe care o pune romanul lui Ion Călugăru este aceea a refacerii economice a țării noastre, mai precis, a refacerii industriei dintr'un sector vital al său, de pe urma ruinei războiului și a sabotajului capitalist. Cititorul deschide cartea având în față imaginea dezolantă a țării pustiite de războiu și de secetă, în care doar vechii exploataitori continuă să trăiască foarte bine, cu prețul haosului și stagnării semănate de ei înșiși. Dimpotrivă, imaginea finală a cărții e aceea oferită de buna rânduală gospodărească a uzinei, de elanul optimist în muncă și de prosperitatea producției.

Ce a făcut posibilă, într'un timp atât de scurt, această transformare materială și morală uriașă, dubla redresare, economică și morală? Scriitorul caută să răspundă acestei întrebări și răspunsul just îl găsește în acțiunea transformatoare exercitată în acest timp asupra oamenilor muncii, acțiune care s'a desfășurat în condițiile unei lupte de zi cu zi, ceas cu ceas, cu inerția, nepăsarea, înapoierea culturală, uneltirile — mai ales uneltirile — țesute din

umbră, ale vrăjmaşului de clasă. Rolul de motor transformator l-a avut Partidul Comunist, prin organizațiile sale care s'au situat în centrul luptei de redresare, prin membrii săi cei mai devotați, activiști hotărâți și combativi — figuri de primul plan pe care romanul le scoate în relief. Directorul uzinei — Pavel Ilie —, cei șase activiști trimiși de Comitetul Central, în frunte cu Dumitru Matei, în fine, comuniștii ridicați din sânul muncitorimii locale, — aceștia sunt cei care pun în mișcare uzina și oamenii săi, educă printr'o agitație susținută masa muncitorimii nelămurite într'o altă atitudine față de muncă, precum și asupra adevăratelor ei țeluri, trezesc în tineretul dezorientat elanul creator și organizat și constituie factorul hotărâtor în orientarea spre clasa muncitoare a intelectualului cu educație burgheză (cazul inginerului Manole Ciurdă).

Izbutite sunt scenele în care Dumitru Matei lămurește muncitorii asupra necesității de a urmări revendicări juste, muncitorești și nu chiaburești (scena refuzului de a subscrie pentru ajutorarea muncitorului căruia i-a pierit vita); de asemenea scenele în care directorul uzinei caută să obișnuiască lumea cu munca planificată, ceea ce provoacă la început printre funcționari și tehnicieni o adevărată stupefacție, etc. De o înaltă valoare exemplară este scena în care același Dumitru Matei contrazice pe vanitosul inginer Ciurdă care pretindea coks cehoslovac, sub pretext că cel sovietic se sfărâmă, împiedecând sporirea producției: — „Vezi tovarășe inginer... Noi nu știm, poate, mare lucru, însă avem încredere mare în regimul sovietic, în ajutorul ce ni-l dă nouă, ca să biruim greutățile. În mâna altora, coksul sovietic se preface în pulbere, fiindcă vor asta (aluzie la gestul lui Ciurdă, care sfărâmasese demonstrativ un bulgăre de coks n. r.); în mâna noastră nu se sfărâmă...“

Personajii ca Dumitru Matei, Pavel Ilie, Misiică, Grigore Mitoc, Anton Crivăț și alții, reprezintă preocuparea scriitorului — încununată în parte de succes — de a construi eroi pozitivi. Personajile amintite sunt incontestabil privite în atitudinile lor fundamentale, în procesul muncii, în raporturile cu oamenii, mereu în fruntea acțiunilor întreprinse pentru a schimba fața uzinei. Ceea ce n'a fost totuși suficient adăncit de scriitor în ceea ce privește unele personaje pozitive, este caracterul personal, individual al acestora, care apare destul de schematic. Omul viu dispăre adesea în dosul paravanului ideologic-politic al gândurilor și vorbelor sale. De aici, o anume răceală, tenidnța de a înlocui frământarea sufletească cu monologul de idei, ca în cazul directorului uzinei Pavel Ilie, a cărui structură sufletească e prea construită, prea convențională, prea lineară. În privința aceasta, mai viu, mai cald sunt prezentate tipuri ca Dumitru Matei și mai cu seamă Anton Crivăț.

Apoi, personajele care reprezintă elementul pozitiv, motor, nu sunt lăsate destul să acționeze, scriitorul le introduce în scenă, neglijându-le ulterior. Astfel, directorul uzinei este aproape absent în jumătatea a doua a romanului, ceea ce face ca rolul esențial jucat de el să apară simțitor diminuat.

În fine, în cazul personajului Anton Crivăț, mai cu seamă — și încă a două sau trei figuri de activiști de partid ce dețin un rol secundar —, se poate observa cu claritate o altă tendință în construirea tipurilor de comuniști, și anume faptul că scriitorul nu-i privește și pe aceștia în plină evoluție, în plină creștere, — paralel cu creșterea oamenilor uzinei. Crivăț, bunăoară, e un muncitor cu reale, prețioase calități, alături de unele lipsuri și defecte care se resfrâng asupra activității sale: este pripit în acțiuni, nesuficient format, lîmbut, alunecând adesea în „codism“. Aceste lipsuri sunt serios criticate de tovarășii de luptă. Totuși, Crivăț nu crește odată cu uzina, nu se schimbă,

el nu pare măcar preocupat de a-și remedia lipsurile, și aceasta într-o vreme când mai fiecare personaj al romanului suferă transformări radicale.

Esto inadmisibil, apoi, rolul cu totul episodic și formal pe care-l ocupă în roman personajii ca Irimia, însărcinat cu educarea tineretului și Natalia Crăciun, având ne seamă munca feminină. ampii din grupul celor șase activiști trimiși de Comitetul Central al Partidului. Acest fapt vine în contradicție cu însăși misiunea primită de ei, care apare în felul acesta desconsiderată, micșorată.

În general, așadar, prezentarea activistului comunist suferă de pe urma schematismului, sau a caracterului static, iar uneori prezența lui e determinată de criterii de simetrie formală: existența funcției creiază personajul, fără ca acesta să se facă simțit.

Mult mai veridic și mai viu este prezentată în roman galeria exploataților, a sabotajilor, a capitaliștilor, a oportuniștilor, — patroni, înalți funcționari, politicieni, tehnicieni, și câteva cozi de topor de-ale lor, rupte din masa muncitorimii. Scriitorul a știut să surprindă cu vioiciune și cu duh satiric chipul hâd al dușmanului de clasă, mai cu seamă în persoana inginerului Titel Zmeu, fost fascist notoriu și colaboraționist în timpul războiului, camuflat după 23 August în partidul social-democrat, președinte al Comisiei locale sindicale, creată „cupă chipul și asemănarea sa, având drept colaboratori în comitet „tot unul și unul“, elemente „muncitorești“ ca acestea: un cofetar, un frizer, un chelner și un tâmplar. „Că nu se poate pe vremea noastră de democrație să pui conducător pe acel care nu a fost în trecutul său puțin martir. Da, martirajul, dom'le sau tovarășe — cum vrei să-ți spun — are socoteala lui. Să-mi dați voic, ca om cu studii academice, să am părerea mea în această privință. Martir e ăia care și-a dat barba: — Na smulge-mi-o! Nu e ăla care și-a dat degetele: — Na, strivește-mi-le cu ușa! Unghiile: — Na, arde-le cu fierul! Nu, martir e altceva. Știi cum e dovleacul? Dacă-l atinge nițeluș bruma e dulce și gustos. Dacă-l pălește mai greu gerul, se moaie, putrezește. Dă-l la gunoi! Nu mai e dovleac: e apă de baltă. Tot așa e cu omul. Puțină persecuție, însă nu prea multă...“

Titel Zmeu e în fruntea acțiunilor de sabotare a producției, de paralizare a vieții economice, strângând în mâinile sale firele activității întregii uzine și a orașelului industrial, peste care s'a pus primar. Directorul uzinei, Pavel Ilie, nu-i subapreciază forțele, și nici pericolul pe care-l reprezintă acestea, dar nici nu i le supra-apreciază: „din câte mici, infinit de mici amănunte era plăsmuită ipocrizia acestui omuleț! Motorul ce pune în funcție uzina de svonuri, de rea voință, pompek de otravă. Printr'însul, vorbeau și agitau trusturile. Era prea mărunțel că să-l ducă puterile departe; prea dulce, să poată conduce într'adevăr cu mână tare, atunci când luptele ar ajunge la extrema lor ascuțire. Totuși, prestigiul, experiența lui, faptul că-i cunoscut ca mână de fier, apoi miile și miile de violenții atrag mii de oameni; se iau după dânsul.“

În general, mediul și mentalitatea burgheziei sunt just prinse de scriitor, biciuite cu sarcasm, reușind să stârnească în cititor disprețul și antipatia față de exploatați. Deasemeni, scriitorul a surprins cu multă ascuțime chipul ipocrit al dușmanului de clasă camuflat în partidul social-democrat, ca și al „prietenului“ tătărăscian, sau al „vârfurilor“ sindicale vândute capitaliștilor. În afară de Zmeu, — deosebit de viu prezentați mai sunt și inginerul Octav Văntu, leader social-democrat de dreapta și unul din autorii haosului gospodăresc din uzină, tătărăscianul Costică Banciu, specialist din Minister al dezechilibrului economic și al sabotării reconstrucției, Râmba și Mălai, conducători sindicali și instigatori de profesie. O nepotrivire trebuie totuși semnalată în acest punct: în

uzină se petrec o serie de acte de sabotaj, atentate, acțiuni de dezorganizare a muncii, de dezorientare a muncitorilor, fapte care nu sunt streine persoanelor amintite. Dar despre o intervenție directă a dușmanului de clasă, reprezentat printrâșii în organizarea — fie și numai din umbră — a acestor acțiuni, nu se vorbește în roman decât foarte puțin, cu totul evaziv. Personajele negative amintite se întrucesc, privesc, bîrfesc, dar nu acționează, sau o fac într-o măsură foarte mică. Scriitorul folosește prezența lor în scenă pentru a crea o plasmă plastică de pamflete anti-burgheze. Într'un spirit totuși nu destul de combativ. Și aceasta, în timp ce în uzină se petrec accidente grave care costă vieți omenești, acțiuni de instigare la grevă, atentate și, în fine, vî ultim act de sabotaj care ȳncunță însăși existența uzinei. Când s'au pregătit toate acestea? Ce legături complotice între provocatori din afara uzinei și uneltele lor dinlăuntru au favorizat ivirea acestor manifestări? Ce amestec concret are cutare personaj prezentat de scriitor ca principal agent al dușmanului de clasă, un Zmeu, un Vântu, etc? Mai mult, chiar. În finalul romanului, cititorul e pus în fața unei adevărate lovituri de teatru. Autorul ultimului și celui mai grav act de sabotaj (un incendiu) este un oarecare Ghiță Spelcă, din brigada tinerilor muncitori ai uzinei. Arestat, el mărturisește că a avut — tam-nesam — legături, care „ajungeau până la proprietarii uzinelor siderurgice din Banat“...

Scriitorul s'a achitat deci numai în parte și uneori formal de sarcina de a prezenta în toată realitatea sa figura odioasă a sabotorului precum și metodele de care s'a folosit pentru a pune bețe'n roate acțiunii de redresare economică, întreprinsă de forțele democratice ale țării.

Un loc de frunte îl ocupă în roman preocuparea scriitorului de a oglinzi — într'o serie de personaje — ce dețin un rol mai important sau mai episodic — procesul de transformare a unei părți din muncitorii, tehnicienii și tineretul necalificat al uzinei în ceea ce privește atitudinea față de muncă, față de avutul comun, prin debarasarea treptată de vechile deprinderi, care caută să-i mai țină în loc. Dar nu numai atât. Scriitorul se arată intens preocupat de problema ivirii și creșterii omului nou din mijlocul oamenilor uzinei, constructor conștient al viitorului, educat de Partid în spiritul moralei bolșevice, al devotamentului ne-ȳlămurit pentru cauza construirii socialismului, în țara în care puterea politică au luat-o cei de-o seamă, cu el.

E' de amintit, astfel, pentru primul caz, acțiunea transformatoare, în centrul căreia se găsește însuși directorul uzinei, comunistul Pavel Ilie, acțiune exercitată asupra masei tineretului din uzină, alcătuită fie din țărani moldoveni, fie din țărgoveți vagabonzi. Aceștia din urmă — cu un accentuat spirit anarhic, lumpen-proletarian. Scriitorul izbutește ori de câte ori înfățișează tineretul adunat laolaltă schimbând păreri, dându-și pe față. mentalitatea de eroi de speța — uneori — a eroilor lui Makarencu, într'un limbaj specific, plin de culoare. Dar, apoi, transformarea acestor tineri dintr'o masă anarhică sau individualist-țărănească în tineret conștient și devotat clasei muncitoare, se petrece mult prea rapid și este prezentată de scriitor într'un fel idilic și dulceag, care aduce aminte de literatura „cu brigadierii“.

Deasemenea, nu este justificată în economia romanului atenția prea îndelung îndreptată asupra acțiunilor și a muncii tineretului necalificat, în detrimentul prezentării muncitorimii calificate, care constituie principalul temeiu pe care se sprijină toate marile transformări din uzină. Opuștea sistematică pe care

o face scriitorul, aşezând faţă în faţă masa tineretului avântat, capabil de sacrificiu şi masa muncitorilor mai în vârstă, prezenţa subiectivist şi oarecum cu rânduială ca fiind calculaţi, prudenţi, greu de mişcat, — o asemenea opunere mecanică, destul de frecventă în roman, păstrează numeroase urme ale unei aprecieri avangardiste a rolului tineretului şi aduce aminte — încă odată — de „brigadierism“.

Pe un alt front de luptă al romanului său, scriitorul se arată preocupat de a reflecta, într'o serie de scene şi episoade, transformările ce se produc în conştiinţa tehnicienilor şi inginerilor uzinei, consecinţa a acelorăşi condiţii create prin preluarea puterii de către clasa muncitoare şi prin creşterea autorităţii Partidului în faţa maselor celor ce muncesc. Cazul cel mai ilustrativ este acela al inginerului Manole Ciurdă, tehnician capabil, îndrăgostit de profesia sa, pe care însă regimurile burgheze l-au instrăinat de muncă şi de oamenii muncii, izbutind să-l facă aproape o unealtă a reacţiunii, în vederea sabotării sistematice a producţiei. Un rol hotărîtor în schimbarea atitudinii inginerului Ciurdă, revine comuniştilor din uzină, care prin înţelegerea şi tactul de care dau dovadă, prin perspectivele de viitor pe care i le deschid, contribuie la încadrarea lui Ciurdă în „unitatea muncii“. Evident, el mai are un drum lung de străbătut până să se schimbe substanţial. Deocamdată el a fost câştigat ca tehnician, ca deţinător al unui rol esenţial în procesul producţiei, alături de clasa muncitoare. El îşi va putea desvolta de acum în voie capacităţile creatoare de inginer priceput, pe care burghezia le-a lăsat să lăncezească, sau era chiar să le folosească în scopuri de distrugere. Scriitorul arată acest lucru într'un chip sugestiv şi convingător.

În fine, scriitorul s'a străduit să cuprindă în paginile romanului său un aspect deosebit de important al realităţii în devenire, pe care o înfăţişa: născerea şi educarea omului nou dintre muncitorii uzinei, procesul de limpezire a conştiinţei muncitoreşti de clasă prin înlăturarea confuziilor care o întuneceau. Transformările materiale categorice şi rezezi, care fac din paragina de fier vechi şi zgură un înfloritor centru siderurgic, nu pot fi explicate fără să nu se ţină seama de contribuţia hotărîtoare dată din plin de muncitorii uzinei: furnalişti, topitori, lamnatori, mecanici, etc. Dar, odată cu creşterea şi transformarea uzinei, cresc şi se transformă înşişi autori acestor schimbări, se precizează şi se clarifică poziţia de clasă a muncitorului, împărţit până atunci în mod meschin între uzină şi mica gospodărie individuală, ceea ce-l împiedeca să vadă liina justă a revendicărilor sale vitale de clasă.

Personajii ca furnalistul, îmbrăcat în straie ţărăneşti, Moise Ion Chincea, topitorul Timofte, apoi Alecu Chirvăsuţă, Ştefan Cruţă, Iftode sau Zevedeu Bălan, reprezintă acea categorie de muncitori avansaţi care a răspuns din primul moment chemării Partidului, — eroi modeşti ai reconstrucţiei, care prin exemplul lor au imprimat elan primelor întreprinderi patriotice.

Din păcate, rolul acestor personaje în roman e destul de şters, episodic şi mai mult simbolic (deşi un Moise Chincea e, altfel, bine creionat). Asupra niciunui, scriitorul nu se opreşte mai îndelung, pentru a-l urmări în desvoltarea lui. Figurile de muncitori menţionate, şi altele, rămân tot timpul nişte anexe, abia desprinse din masa muncitorilor, folosite cu scop demonstrativ, pentru a ilustra, din loc în loc, punctul de vedere al masei.

Cum acţionează toate aceste personaje, şi mai ales în ce măsură a izbutit scriitorul să lege într'o acţiune strânsă întâmplări şi fapte semnificative, *tipice*,

care să oglindească adânc și sugestiv transformările materiale și morale care au loc în uzină, dubla redresare — economică și morală — despre care vorbeam la începutul acestui capitol?

Înainte de toate, trebuie subliniat faptul că scriitorul a obținut remarcabile succese în prezentarea sau chiar creionarea unor tipuri, și mai ales, a tipurilor negative. Ceeace trebuie iarăși subliniat e faptul că evenimentele relatate de scriitor în roman sunt privite prin prizma luptei de clasă și a poziției de clasă a eroilor, stabilindu-se astfel două tabere clare, între care lupta e necruțătoare. De o parte, forțele cinstite ale muncitorimii și ale tineretului muncitor, în frunte cu comuniștii; de cealaltă parte, capitaliștii și uneltele lor (inclusiv social-democrația de dreapta, care își câștigase aderenți serioși printre muncitorii-chiaburi). În felul acesta, realizările în direcția reconstrucției și a redresării economico-politice, ca și nașterea și dezvoltarea elementului nou (odată cu dezagregarea a ceea ce e vechiu) apar în roman ca veritabile cuceriri obținute în focul luptei de fiecare ceas cu dușmanul de clasă.

Aceste merite, și altele câteva, nu suplinesc totuși lipsurile romanului, care — în direcția relatării aspectelor esențiale, tipice, ale realității — sunt unele deosebit de grave. În primul rând, romanul e lipsit de o coloană vertebrală, care să-i dea unitate și echilibru. Ținta romanului a fost aceea de a arăta creșterea uzinei și a oamenilor ei, ca o consecință a luptei și a succeselor regimului clasei muncitoare din țara noastră, condusă de Partid, iar pe plan local, ca o consecință a întăririi muncii de partid din uzină și a gospodăririi chibzuite, bolșevice, a uzinei. Dar câte meandre, câte zig-zaguri, câte frângeri ale continuității în degajarea de către romancier a acestui obiectiv! De pildă, lucrarea începe prin a fi un roman al directorului de uzină (dar părăsește de vreme acest punct de plecare, care ar fi putut deveni un nod central al întregii opere), continuă prin a oglinzi fragmentar activitatea celor șase activiști de Partid și, paralel, acțiunile tineretului din uzină, văzute printr'o optică „brigidierască”, și sfârșește prin a deveni un reportaj (în stil de apoteoză lirică) al succeselor și realizărilor uzinei.

Romanul n'are, așadar, un miez epic distinct, în care să se cuprindă problemele esențiale pe care și le-a propus romancierul. Mai mult, chiar. Scriitorul a fost atras de o serie de aspecte cu totul secundare ale realității observate, ceea ce se reflectă în mulțimea episoadelor inutile cu care este încărcat romanul; astfel se prezintă episodul cu croitoreasa Irenke și traiul ei la București, la „domnul Stănică” (rămășiță din operele mai vechi ale scriitorului cu preferințe pentru lumea mahalalei); deasemenea, episodul cu tinerii moldoveni care fură găște, sau aproape toate scenele în care este prezentat tineretul (preferințe pentru lumpen), etc.

Abundă în roman scenele relatând desfășurarea unor ședințe sau întruniri. În schimb, apare cu totul insuficient oglindită prezentarea grupurilor umane surprinse în plin proces al muncii, în atitudinile lor față de utilaj, sau bunăoară, în cursul desfășurării unei faze a întrecerilor. Nu este îngăduit ca locul acestora să-l ia simple comentarii, sau analize ale muncii făcute de autor sau puse în gura unui personaj.

Iată, de pildă, cum înțelege scriitorul să rezume în câteva vorbe, ceea ce a constituit evenimentul cel mai important pentru uzină:

„Curaj ici. Curaj dincolo. Îndârjire într'o secție. În alta, mai multă îndârjire.

— Auzi, cei dela furnale dau drumul la fontă din patru în patru ceasuri... Și noi dela cuptoarele de oțel!...

Până a sosit ziua decernării drapelului: îl câștigase uzina.“

Finalul romanului păcătuște în acest fel, printrun soi de optimism retoric, pompat, exterior — pentru că se reduce la simple considerații ale scriitorului, pe deasupra subiectului și a oamenilor înfățișați.

Urme ale schematismului, ale nădărneirii suficiente a realității se pot vedea și în alte părți ale romanului. Astfel, în cursul acțiunii, se petrec o serie de curioase coincidențe, ca aceea care strânge în Gara de Nord, în momentul plecării, o parte din viitoarele personaje ale romanului.

Compoziția romanului vădește urme ale grabei și lipsei de stăruință în organizarea momentelor epice, a scenelor. Remarcăm mai înainte faptul că unele personaje introduse în scenă, sunt neglijate ulterior: cazul directorului Pavel Ilie. Dar cel mai izbitor exemplu e acela al personajului Mihai Vizitiu, care apare în prima scenă a romanului pentru a reveni numai către sfârșit.

Simetriile abundă în prezentarea unor fapte. Cei șase activiști, sosiți dela București, sunt urmăriți în activitatea lor în șase scene separate, fără o legătură mai trainică între ele.

Partea a doua a romanului suferă mai ales de tratare grăbită, ceea ce-l face pe scriitor să aluneca pe lângă fapte, într'un fel de generalitate de pe urma căreia se resimte însăși expresia: șablonardă, abstractă, sau idilic-sentimentală, dulceagă.

Terminând de citit romanul lui Ion Călugăru, rămân cu impresia (produsă în special de partea a doua a romanului) că biruințele reputate de muncitorii Huțedoarei în punerea pe picioare a unei industrii ce lăncezea, au fost din cale afară de ușoare. Lupta cu greutatea nu este oglindită în toată gravitatea și amploarea sa. Faptul își are explicația în deplasarea accentului dela problemele muncii și ale muncitorului, care sunt oarecum tratate exterior și nu dinlăuntru, asupra altor aspecte mai puțin importante. Transformarea muncitorului, factor hotărâtor în ridicarea producției și a productivității muncii, rămâne până la urmă o problemă abstractă, ce nu-și găsește în roman transpunerea în imagini concrete, care să le dea viață. În această privință, este destul de ciudat faptul că romanul, care se întitulează „Oțel și pârme”, nu oglindește decât într'o măsură cu totul insuficientă traiul de toate zilele al muncitorului în afara uzinei, viața lui familiară, greutatea cu care are de luptat, treptata ridicare a nivelului de trai, odată cu ridicarea producției pe distanța unui an și jumătate de eforturi încordate. Însă, fără cunoașterea acestor realități nu se pot aprecia în toată greutatea lor realizările din uzină. Reducerea voită a unghiului vizual într'atâta încât să cuprindă numai uzina, privită izolat față de orașul industrial și de satele din jur, contribuie într'o măsură hotărâtoare la accentuarea schematismului în alcătuirea personajilor și a acțiunii romanului.

Efortul epic al scriitorului Ion Călugăru, început sub auspicii promițătoare, n'a reușit să se mențină pe întreaga durată a romanului. Partea a doua suferă de tratare schematică și în aspectul unui reportaj în care chiar personajele viabile dela început se artificializează, își pierd din consistență (cazul directorului uzinei și chiar cazul lui Dumitru Matei).

Cu toate aceste slăbiciuni — care pot fi remediata printr'o reatacare curajoasă și mai stăruitoare a unor părți din cuprins, romanul lui Ion Călugăru are marele merit de a fi prima încercare mai largă în epica noastră de a oglinzi problemele industriei și ale dezvoltării ei; de a oglinzi, așadar, factorul esențial pe care se bizuie mersul nostru spre socialism. Familiarizarea cu aceste probleme constituie o sarcină esențială a scriitorilor noștri.

Romanul lui Ion Călugăru e un început promițător în această direcție, în tânăra noastră literatură.

Lectura romanului „Oțel și pâine“, m'a făcut să mă gândesc la câteva romane sovietice apărute în traducere românească: „Atelierul de foc“ al lui Boris Polevoi, „Sovi“ de Leonid Leonov sau „Ștefan Colciughin“ al lui Vasilii Grosman. Toate aceste romane oglindesc aspecte sau faze ale industriei și ale industrializării din Uniunea Sovietică. Câtă experiență de viață se desprinde din ele, câtă grijă pentru om, pentru dezvoltarea lui, paralel cu înfățișarea proceselor materiale, istorice, ale vieții economice! Nimic schematic, nimic șablon! Scrutorii noștri au la îndemână, în romanul sovietic, un inepuizabil izvor de învățătură, care trebuie folosit din plin.

Cornel Reșman

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CURSURI UNIVERSITARE ÎN LUMINA DISCUȚIILOR

„Chestiunea literară trebuie să devină o parte integrantă a cauzei generale-proletare“, scria Lenin, definind poziția principală a partidului marxist-leninist față de literatură. Iată de ce, problema predării istoriei literare naționale, depășind cadrul sălilor de cursuri, este o parte a cauzei generale a construirii socialismului în țara noastră. Iată de ce, problema liniei ideologice juste a cursurilor de istoria literaturii române este o problemă importantă; aceste cursuri trebuie să contribuie la justa educare științifică a viitoarelor cadre de literați și profesori, la justa orientare a literaturii noastre în general, la legarea acestei literaturi de interesele construirii socialismului.

În scopul unei analize critice și autocritice a muncii depuse la catedra de literatură română în acest an, în scopul descoperirii și înlăturării greșelilor, în scopul discutării problemelor de metodologie și orientare generală în problemele de istoria literaturii, s'au discutat, în două ședințe ale personalului științific al facultății de Filologie, ședințe sprijinite de Partid prin catedrele de științe sociale dela Universitate, următoarele cursuri: cel de „*Literatura română contemporană*“ — al șefului de lucrări Ilie Constantinescu, „*Romantismul în literatura română modernă*“ de prof. Dumitru Popovici și „*Literatura română modernă*“ (1848—1881) de conf. Ioan Breazu.

Ce constatări generale se pot degața din aceste discuții?

În primul rând, trebuie subliniate eforturile profesorilor de literatură de a-și întocmi cursurile pe baze noi, într'adevăr științifice. Profesorii s'au străduit să rupă cu modul fals, antiștiințific și reacționar de interpretare a fenomenelor literare ce caracterizează pe istoricii literari burghezi. Astfel, ei au scos la iveală și au analizat opere ale unor scriitori ținuți în mod intenționat sub tăcere de către istoria literară burgheză, au accentuat latura socială a diferiților scriitori. Și-au dat de asemenea silința — în mai mare sau mai mică măsură — să judece diferitele opere, încadrându-le în ambianța culturală a epocii care le-a produs și în legătură cu condițiile sociale ce le-au determinat. Aceasta n'a fost, însă, din nefericire, întotdeauna preocuparea principală. Raportarea

la mediul social n'a fost făcută cu destulă adâncime, uitându-se adesea adevărul elementar că „mediul social“ nu e ceva omogen, ci este societatea măcinată de contradicții manifestate în lupta dintre clase. De aci o serie de lipsuri destul de însemnate ale acestor cursuri, lipsuri ce au fost scoase în evidență la ședința de analiză.

Drept cauză fundamentală a lipsurilor trebuie socotită insuficienta cunoaștere și asimilare, de către autori, a învățaturii clasiceilor marxism-leninismului. De aceea s'a ajuns, spre ex., la folosirea, în mai multe rânduri, a unei terminologii neștiințifice, producătoare de confuzii; la aplicarea mecanică, moartă, a anumitor teze ale marxismului, la ruperea fenomenelor literare cercetate de realitatea socială; la rupere, într-o măsură, a cursurilor de realitatea construirii socialismului.

Altă cauză generală a deficiențelor din aceste cursuri este lipsa muncii în colectiv. Deși ținute în cadrul aceleiași catedre, autorii lor nu numai că nu au colaborat, dar nici măcar nu și-au cunoscut reciproc cursurile. Datorită aceleiași cauze, cursurile sunt inegale din punct de vedere principial, ceea ce poate produce numai confuzii în capul studenților.

Intrușt cursurile nu reprezintă o unitate, analiza lor nu se poate face decât examinându-le pe fiecare în parte.

Cursul de literatură română contemporană vedește un efort al autorului de a privi fenomenele în lumina marxism-leninismului. Precum s'a arătat în discuții, autorul a reușit să scoată în evidență tradiția progresistă, realistă a acestei perioade a literaturii române, spre ex. la Delavrancea; nu a reușit însă să analizeze contradicțiile inerente ei. Ordecâte ori a întâlnit părți negative în opera scriitorului, le-a ocolit pur și simplu. Aceasta, fiindcă tov. Constantinescu a neglijat să cerceteze atitudinea lui Delavrancea față de diferitele grupări politice, față de mișcările țărănești și ale proletariatului din acea vreme, a neglijat să cerceteze poziția lui în lupta de clasă. Astfel, notele romantice și trăsăturile idealiste din opera scriitorului apar doar ca urmări ale diferitelor influențe apusene, fără legătură cu apartenența de clasă a scriitorului.

Atunci când tratează problemele literaturii din zilele noastre, autorul adoptă o metodă cu totul superficială. Așa, spre exemplu, analizând „Cântecul pentru primul plan economic“ de Vladimir Colin, se mărginește la enumerarea problemelor economice ale planificării, astfel încât lecția are aspectul unei prelegeri de economie politică ilustrată cu citate de poezie. Autorul separă în mod metafizic forma poeziei de conținutul ei ideologic, uită sarcina de a analiza felul cum se reflectă realitatea în opera respectivă. În plus, în tratarea problemelor economice, face o serie de confuzii: afirmă, spre exemplu, inversând situația reală a faptelor, că naționalizarea industriei a fost pregătită prin întrecerile socialiste în producție; se vorbește de „profit“ în economia socialistă, uitându-se că profitul e un atribut al exploatării, deci e străin de socialism; se vorbește în mod metafizic de „luptă de clasă între oraș și sat“ și altele.

Stăpânind vaste cunoștințe de specialitate, folosind o largă și temeinică informație, prof. D. Popovici a dat un curs valoros prin bogăția de material ce conține:

Autorul însă nu este consecvent pe o poziție ideologică justă. Deși nu face

Întră totul abstracție de societate și de clasele sociale, el consideră totuși, că diferitele curente literare plutesc deasupra societății și a luptei de clasă, că nu baza materială a vieții sociale este primordială, ci diferite curente și influențe ce se determină unele pe altele.

Referințele la situația socială a epocii nu cuprind analiza aspectelor concrete ale luptei de clasă în diferitele perioade. De aici rezultă o tratare obiectivistă a fenomenelor literare, scriitorii nu sunt examinați, ca exponenți ai diferitelor clase în luptă, ci socotiți dependenți doar de diferitele influențe literare. De aceea, istoria literaturii nu apare ca istoria luptei dintre literatura progresistă și cea reacționară a vremii, ba scriitorii conservatori și reacționari sunt puși uneori pe același plan.

În schimb, abundă în curs elementele comparativiste, care nu numai că nu contribuie la lămurirea problemelor, ci dimpotrivă le întunecă. Se urmărește astfel prezența aceluiași teme în diferite literaturi (spre exemplu: tema „amărită turturea“ a fost găsită și în simbolică egipteană), fără a analiza condițiile sociale pe care le reflectă diferitele teme.

S'a arătat în cursul discuției că această metodă poate duce la rezultate profund greșite, substituindu-se explicării fenomenelor literare ca fiind o oglindire a luptei de clasă în etapa dată a dezvoltării social-istorice, servind, prin urmare, interesele de clasă ale burgheziei. S'a arătat totodată că influențele nu trebuiesc neglijate cu totul, ci studiate ca un efect al asemănărilor dintre pozițiile de clasă a diferiților scriitori și nu ca o cauză a lor.

Ca urmare a punctului de vedere idealist pe care l adoptă, autorul privește societatea ca pe un întreg nediferențiat în clase: „Este necesar să arătăm în linii mari eforturile pe care le-a făcut societatea țărilor române spre a-și moderniza formele de cultură“ — scrie d-sa în curs, uitând de existența celor două culturi de clasă în sânul culturilor naționale, vorbind în general de „năzuințele către cultură ale societății timpului“, fără precizarea clasei despre a cărei cultură este vorba.

Se găsește în cursul prof. Popovici și atitudini de ploconire față de cultura burgheză apuseană care merg mână în mână cu subaprecierea tradiției progresiste a trecutului literaturii noastre. În acest fel, cursul nu corespunde sarcinii de a contribui la educația tinerelor generații în spiritul patriotismului, al dragostei față de creațiile poporului nostru. Prin dese referințe pejorative la caracterul „balcanic“ și „oriental“ al „societății“ românești din epoca cercetată, fără a se arăta conținutul de clasă al acestei epoci și al caracteristicilor ei, se subapreciază în mod *global* toate manifestările culturale ale poporului român. Aceiași atitudine asupra moravurilor „societății timpului“ în general, asupra „viciilor familiei românești“ în general, asupra „slăbiciunilor neamului femeiesc din partea locului“ în general — fără să arate că asemenea aprecieri privesc exclusiv clasa, stăpânitoare cu moravurile ei putrede și nu pot fi extinse nicidecum asupra celor ce au dus lupta împotriva lor, care au dat atâtea femei eroine în această luptă.

Și în acest curs este prezentă confuzia terminologică: se vorbește despre socialism fără să se precizeze că este vorba despre socialismul utopic al vremii, se întrebuițează termenul buharinist de „echilibru social“, ceea ce se opune teoriei marxiste a claselor și a luptei de clasă, se vorbește de „naționalizarea literaturii“ etc.

Cursul despre literatura română modernă ținut de conf. I. Breazu prezintă, participantăți ce-l deosebesc întrucâtva de cele analizate mai sus. Acest curs

se caracterizează printr-o străduință de a da literaturii o explicație pe baze științifice, ceace nu a reușit însă pe deplin, datorită unor deficiențe ce se vor arăta mai jos.

Una din părțile pozitive ale cursului este accentuarea la fiecare pas, a tradiției progresiste a literaturii române. Așa, se accentuează aspectele progresiste ale „*Cântării Românei*” a lui Alecu Russo, se subliniază felul cum unii progresiști au fost izgoniți de marea burghezie, cum unii scriitori, de pildă Crețeanu, Nicolescu, Orășanu, Iovesc cu arma criticii, în burghezie, în boierime, în preoțimea coruptă, în Hohenzollerni; se subliniază caracterul progresist al operei lui Nicolae Filimon, care luptă împotriva ciocoilor și are o foarte justă atitudine în problema națională, înfrățindu-se cu revoluționarii maghiari. Prin această, cursul contribuie într-o bună măsură la valorificarea culturii progresiste a trecutului.

Cursul are însă și deficiențe serioase. Cea mai gravă este aceea, că multe din considerațiile despre diferenții scriitori nu sunt axate pe referințe concrete la formele și aspectele luptei de clasă. Dintr-o bună parte a cursului lipsește analiza situației social-istorice sau trimiterea concretă la această situație. Autorul a crezut că se achită pe deplin de îndatoririle sale, dacă plasează la începutul cursului un capitol de metodologie și unul de analiză a situației social-istorice, iar în rest se poate mărgini la explicarea fenomenelor literare fără raportarea la baza lor materială.

Adesea, în lipsa explicației juste — pe baza reflectării realității, — a diferitelor fenomene literare, și autorul acestui curs recurge la comparativism, ca element explicativ. Astfel, arătând cum scriitorul Depărețeanu critică pe boeri, cântă vitejia haiducilor, nu se spune că prin aceasta el se face expresia atitudinii celor exploatați față de exploatați, expresia mișcărilor de masă împotriva boierilor asupritori. Se spune în schimb, de pildă, despre drama „Ion Ghica”, că „se simte în ea influența lui Victor Hugo”. Sau un alt exemplu: „*Și Dăscălescu este un imitator al lui Beranger. Și el satirizează... administrația stricată a clasei boierești și a marelui burghez*”. De aici rezultă, întrucât nu se mai adaugă altceva, că Dăscălescu adoptă această poziție de clasă fiindcă îl imită pe Beranger, nu fiindcă se face exponentul în literatură al poporului asuprit din țară. Exemplele s'ar putea înmulți cu privire la Bolintineanu și la alți scriitori.

Tot din această tratare obiectivistă și comparativistă a fenomenelor literare rezultă și o rupere a conținutului ideologic de forma artistică a operei literare, emițându-se judecăți de valoare deosebite pentru conținutul, pe de o parte, și pentru calitățile artistice, pe de altă parte, ale operei mai multor scriitori.

Ce concluzii se pot trage din aceste discuții?

În primul rând, trebuie subliniat că ele au constituit un ajutor prețios pentru profesorii de literatură, care deși bine intenționați, deși dornici de a-și fundamenta cursurile pe o interpretare justă, științifică a literaturii, nu s'au putut debarasa cu toții și întru totul de felul metafizic, idealist, de gândire. Așa, de pildă, profesorul D. Popovici, luând cuvântul, a arătat că aceste discuții l-au luminat asupra unei serii întregi de probleme. Critica adusă cursului său va constitui un punct de plecare pentru îndelungi meditații și pentru un studiu mai adânc al doctrinei marxiste-leniniste. D-sa își va cerceta greșelile și călăuzit de știința marxist-leninistă va lupta cu toată puterea pentru completa lor înlăturare.

Necesitatea însușirii temenico a marxism-leninismului, necesitatea studierii metodelor istoriei literare sovietice — aceasta e concluzia generală ce s'a tras în urma discutării acestor cursuri de istorie literară. Prin aprofundarea celei mai înalte științe din lume, profesorii vor reuși să scuture povara urmelor educației pseudo-științifice burgheze. S'a accentuat de asemenea că pentru îmbunătățirea muncii, este necesar ca la catedra de literatură română să se încetățenească metoda muncii în colectiv și, ceace întovărășește această metodă, să se încetățenească întrebuințarea continuă a armei criticii și a auto-criticii. În acest fel, și folosind învățămintele acestor discuții, folosind sprijinul pe care Partidul îl va acorda și de acum înainte catedrei, fără îndoială că se vor putea face pași mari pe drumul interpretării juste, partinice a istoriei literaturii române.

Andrei Roth

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A DOUA PARTE A STAGIUNII TEATRULUI NAȚIONAL DIN CLUJ

În continuarea cronicei dramatice din numărul 2—3 al „Almanahului Literar“, care înfățișa pe scurt aspectul de ansamblu al realizărilor actoricești și regisorale din prima jumătate a stagiunii 1949—1950, la Teatrul Național din Cluj, vom căuta să urmărim mai departe activitatea acestei instituții de artă din capitala Ardealului, în cea de a doua jumătate a stagiunii ce s'a încheiat la finele lunii Mai.

Primele cinci spectacole, montate dela începutul stagiunii și până la vacanța de iarnă, aduseseră pe scenă câteva din problemele de actualitate ale zilelor noastre, dela problema vigilenței în întreprinderile naționalizate („Cumpăna“ de Lucia Demetrius) și până la cea a cosmopolitismului („Umbra străună“ de Constantin Simonov), îmbinându-se cu destulă pricepere producția originală cu literatura dramatică sovietică și cea a țărilor de democrație populară. În a doua parte a stagiunii, cu mult mai lungă decât cea dintâi, colectivul artistic a montat alte cinci piese, alese în așa fel, încât repertoriul eclectic alcătuit, să răspundă aproape tuturor preocupărilor noastre de azi.

Străduindu-se să țină pas cu realitatea neîncetatei prefaceri ale țării și poporului nostru, constructor al socialismului, oamenii muncii artistice și tehnice, răspunzători de producția Teatrului Național din Cluj, au obținut, dealungul celor câteva luni ale anului 1950, serioase realizări, care dovedesc un progres în mai toate compartimentele de activitate profesională și politică, progres ce s'a reflectat și în ținuta spectacolelor.

O mai adâncă preocupare pentru desăvârșirea prezentării pieselor, o mai chibzuită distribuire a forțelor actoricești din teatru, primii pași pe calea colaborării rodnice între factorii de răspundere artistici, toate acestea ne permit să observăm influența puternică pe care masa spectatorilor noi, a acelor zece mii de muncitori din fabricile și uzinele Clujului, a exercitat-o asupra desvol-

tării artistice a actorilor și directorilor de scenă. Tot ceea ce până acum, în realizarea unor spectacole, era artificial, superfluu, pur ornamental, lipsit de conținut ideologic, nu s'a putut menține în fața judecății acestui public sănătos, care a umplut sălile teatrului, în fiecare zi de spectacol. Datorită acestui suflu regenerativ, toate forțele teatrului s'au îndreptat către eliminarea puncturilor din jocul actorilor, spre curățirea de manierisme și formalism, a montărilor, astfel că și prin munca artistică a teatrului clujean, „marea artă să se apropie de marea mastru al viitorului. — poporul“, cum spunea Lunacearski în „Cartea despre teatrul cel nou“.

Desigur, nu toate năzuințele s'au transformat în realizări. O serie întreagă de deficiențe, de rămăneri în urmă, mai umbrește activitatea teatrală clujeană și ele își lasă amprente pe spectacolele prezentate; dar pe drumul clarificării metodei noi de creație artistică, metodă a realismului socialist, pașii făcuți de teatrul clujean sunt vițoroși și se îndreaptă cu hotărîre către mai bine.

Întîia premieră a anului 1950 a constituit-o „Sacul cu surprize“ dramatizare sovietică a unei nuvele de Mark Twain, marele humorist american, o bîcui-toare satiră a burgheziei din Statele Unite, dela începutul secolului nostru.

În prezentarea piesei, direcția de scenă a căutat să ia în primul rînd caracteristicile așezării sociale burgheze din Goldborough-ul anului 1900, cu tot cîrtegiul ei de silnici și meschinării; apoi, să întîlșeze cât mai voridic tabloul de epocă, în ritm, mișcare de ansamblu, costum și decor, socotînd că spectacolul „Sacul cu surprize“ trebuie să întîlșeze întreaga cloacă a societății americane dela începutul veacului nostru, în care se aflau germeii degenerării lumii capitaliste de astăzi.

Greutățile soluționării acestor intenții au fost în parte înlăturate printr-o conștiințioasă interpretare, care în unele cazuri a dus pană la realizări deosebit de valoroase, ca ale tîneilor Cornel Sava, Șerban Iamandi și Rodică Ghimuş, care, utilizați în roluri de compoziție, au dovedit reale aptitudini, în vederea personagiilor, uzînd de mijloace artistice de calitate.

La fel de utili spectacolului au fost și Magda Tălvan, o actriță care înțelege să construiască un rol fără să utilizeze șabloane factice; Nunuța Hodoș, remarcabilă într-o parvenită banchierasă-fermieră; ca și cei mai mulți dintre interpreții galeriei de gangsteri, reporteri, farmaciști și oameni onești din fantezista, dar atît de avanc satirica povestire a lui Mark Twain.

Cy „Burghezii“, Teatrul Național din Cluj perpetuează frumoasa obișnuință, pe care o dorim transformată în obicei, de a monta în fiecare stagiune câte o piesă a marelui Maxim Gorki. Începutul făcut acum două stagium cu „Azvul de noapte“, continuat anul trecut cu „Cei din urmă“, îi urmează, în această stagiune, piesa de debut în dramaturgie a lui Gorki.

Atmosfera creată în multe momente, realismul imprimat jocului actoricesc evitarea exagerărilor melodramatice, justa încadrare a acțiunii într-un decor care dădea ambianța cuvenită, au reușit să prezinte un spectacol demn de interes.

Socotim însă necesar să sesizăm că în viziunea regisorală prezentată pe scena clujeană, piesa lui Gorki și-a pierdut întrucîtva din acuitatea ideii sale, dintr-o prea puțin accentuată subliniere a celor doi poli opuși, Besemenov și Nil, cărora nu li s'au acordat toate însușirile specifice, necesare opunerii lor dinamice în luptă.

Insistând pe latura robusteții sufletești și a veseliei lui Nil, regia și interpretarea l-au realizat puțin cam superficial, degajat, comunicativ, în detrimentul atitudinii lui hotărâte și a puterii pe care i-o dă întregul proletariat conștient, în numele căruia vorbește.

Direcția de scenă a înlocuit pe Nil din centrul celor ce luptă împotriva burghezilor, cu grupul răzvrătiților neorganizați, Teterev, Percichin, Elena, lucru pe care-l considerăm injust, ducând la transformarea piesei dintr-o luptă corp la corp într-o galerie de tablouri satirice, bine realizate, ale vieții burgheze ruse dela începutul veacului nostru.

În lumina acestei viziuni, interpretările valabile ale lui Toma Dimitriu (Teterev), Lulu Aurelian (Percichin, cu ușoare tendințe de alunecare în pitoresc) și cea a lui N. L. Botez (Besemenov) au servit spectacolul, în timp ce Tatiana, realizată de Magda Tâlvan, nu a avut întotdeauna adâncimea necesară.

O deosebit de justă creioanre a bătrânei dădace, a fost Daia Andron.

Piesa care pune din plin problema alunecărilor cosmopolite, a șovănelilor unor oameni de știință din țara noastră, „Iarbă rea“ de A. Baranga, a fost în mod just cuprinsă în repertoriul teatrului din acest centru universitar.

Incredințând direcția de scenă tovarășul Ion Dinescu, Teatrul Național din Cluj a avut în vedere frumoasele realizări din stagiunile trecute cât și cea din actuala stagiune, cu „Umbra străină“ de Simonov, semnalată de noi în numărul 2—3 al „Almanahului Literar“.

Spectacolul nu a ajuns — datorită unor deficiențe în distribuție, pe care le vom analiza — la nivelul cerut de text, menținându-se pe lina unei realizări onorabile, lipsită de greșeli manifeste, dar și de limpezime totală.

În interpretare, cele mai serioase probleme de rezolvat le-au avut interpreții personajelor: Andrei Bârlea (Ion Tâlvan), Irina Bârlea (Maria Cupeca), Ioana (Olimpia Arghir) și Marin (Romulus Neacșu).

Primul avea sarcina să traseze liniile ample ale savantului pregătit, destoinic, dar plin de tarele originii și educației lui burgheze; frământarea omului atașat cauzei proletare și totuși șovăelnic, ușor influențabil, tentat oricând să se reîntoarcă la o știință stearpă, nepusă în slujba clasei muncitoare și a patriei. Rigiditatea interpretării, nota pedantă nelalocul ei și mai ales lipsa de adâncire a gradului până la care profesorul Andrei Bârlea poate oscila, fără să răstoarne finalul piesei, — reabilitarea lui autentică, substanțială — au prilejuit o carență de care s'a resimțit întreaga piesă. În plus, excesul de indicații de mușcare, date de direcția de scenă, au trunchiat jocul, fărâmițându-l în maro măsură.

Mult mai bine și-au rezolvat rolurile interpreții soților Ioana și Marin Marin, vibrații și autentici dealungul celor trei acte, cu oarecari rezerve pentru felinitatea puțin forțată a Ioanei în scenele cu Marin și cu Andrei din actul II.

Ca întotdeauna, dovedind o profunzime și o știință a descoperirii nuanțelor autentice ale eroinelor încredințate, jocul tovarășei Maria Cupeca a fost o lecție de sobrietate și integrare în personajul Irinei Bârlea.

O mai pătrunzătoare analiză ideologică a personajilor și situațiilor, ar fi dus direcția de scenă la evitarea unor momente neclare și la realizarea unui spectacol de mai bună calitate.

O problemă care, așa ca multe altele, a preocupat prea puțin pe oamenii de teatru și pedagogii epocii burgheze, este cea a teatrului — și în general, a literaturii — pentru copii.

Odată cu prefacerile structurale pe care le înregistrează azi literatura noastră pentru copii, s'a pornit și la creierea unui teatru care să contribuie în mod activ la educarea și accesul către artă al tinerelor vârstare ale poporului muncitor, un ghid prețios fiind bogata literatură teatrală sovietică pentru copii, piesele lui Marșac, Mihalcov, Cataev, Ciornâi, Carevin, Polevoi, etc.

Experiențele teatrului sovietic pentru copii, au demonstrat că subiectele cele mai gustate sunt *poveștile cu animale*, care transpun defecte și caractere omenеști, accesibile copiilor din cea mai fragedă vârstă, și *dasmеle*, cerute mai ales de cei mai mărișori, la care începe să se trezească interesul pentru acțiune, pentru aventură.

„*Cenușăreasa*” reprezentată pe scena clujeană, în direcția de scenă a autorului, caută să îmbine aceste două categorii, împletind basmul popular cu povestea orătanilor, păstrând din basm doar elementele de fantazie absolut necesare, eliminând balastul de miraculos și mistic și accentuând asupra elementelor de educație și atracție pe care le oferă viața păsăretului din ogrădă.

Un alt țel urmărit în realizarea spectacolului a fost acela de a accentua nota folcloristică, aducând basmul dintr'o lume convențională, imprecisă, cu palate de aur și punți, pe plaiurile noastre, la sursele lui populare, oferind copiilor posibilitatea de a cunoaște ambianța folcloristică, atât în prezentarea personajelor cât și apelând la costumul, cadrul decorativ și muzica bazată pe elementul autohton.

Iar felul în care micuții spectatori au știut să sublinice înțelegerea întregii morale a piesei, aceea a întăririi încrederii în tot ceace este adevărat, cinstit și făurit prin muncă, a dovedit rostul înscrierii acestei povești muzicale în repertoriul teatrului.

Într'un cadru armonios realizat din punct de vedere decorativ, cu o muzică vie, colorată, inspirată, datorită tânărului compozitor clujean Tudor Jarda, și interpretată cu vioiciune de Florica Baci (Cenușăreasa), Nunuța Hodoș (Stăpâna), Constanța Botez, Liana Simionescu, Maria Comșa (cele trei fete), V. Moldovan și I. Banu (cei doi căței), D. Stanca și N. Botta (curcanul și cocoșul), N. Sasu (Chipeș) și I. Fărăianu în rolul comentatorului, spectacolul pentru copii al acestei stagiuni, având încă deficiențe și goluri sesizate de presă și spectatori, a constituit totuși un pas înainte în repertoriul înclinat celor mici.

Ultimele spectacol al stagiunii, „*Casa cu storiurile trase*” de frații Tur, a adus în repertoriu o problemă de vie actualitate, aceea a luptei pentru pace.

Scrisă cu deosebit meșteșug, piesa autorului sovietic ne înfățișează unul din aspectele înțeleșării pe poziții a celor două tabere, deoparte cea a oamenilor cinstiți, dōritori de pace, de cealaltă parte tabăra condusă de elica apățatorilor la un nou război, tabăra manevrată de vārfurile capitalismului monopolist american, intrat în descompunere.

Spectacolul, pus în scenă de Ion Dineșcu, fără să ajungă întru totul la înălțimea textului — adevărată pildă de piesă politică — a creiat unele momente de frumoasă țipută, a proporționat just elementele dramatice și mai ales, a dat prilej de frumoase realizări unor actori ca Sandu Rădulescu, în

rolul șefului de ambasadă american, Luchian Botez, N. Branca, Ana Negreanu, în Eva; Mugda Tâlvan, impresionantă în rolul spioanei naziste; Nae Dimitriu în rolul bătrânului pictor și T. Croitoru, cu accente autentice în ofițerul german.

Cu aceste zece piese, stagiunea 1949—1950 și-a îndeplinit într-o mare măsură, sarcina de educare a publicului spectator, promovând noua literatură originală și aducând în lumina rampei piese de un mare interes pentru masele noastre muncitoare, angajate intens în procesul de producție care va avea ca rezultat realizarea și depășirea planului de stat pe 1950.

Trebuie să spunem, în concluzie, că în decursul acestei stagiuni, Teatrul Național a făcut câteva experiențe însemnate, care vor trebui să constituie punctul de plecare pentru activitatea de viitor. În felul acesta, s'a făcut un schimb de experiențe cu diferite teatre din provincie; prin deplasări colective la Târgu-Mureș, Oradea, Sibiu; apoi au fost invitați actori maghiari care au jucat în limba română roluri din „Borghézu“ și din „Casa cu stururile trese“, fapt care constituie un element de primă importanță în strângerea și aprofundarea legăturilor cu teatrele de limbă maghiară din R. P. R. În vederea organizării Secretariatului literar s'a făcut un schimb de experiență cu Teatrul Maghiar de Stat din Cluj.

Pe de altă parte, Teatrul Național s'a preocupat în permanență de publicul spectator, reușind să mobilizeze — printr-o echipă de difuzare a biletelor în fabrici — aproape zece mii de muncitori și soldați. În felul acesta, opera de culturalizare e maselor a devenit o preocupare permanentă căreia va trebui să i se dea o și mai mare amploare în stagiunea care urmează. S'au făcut deasemenia ședințe de producție largite și convorbiri cu spectatorii; deși au fost spontane și neorganizate, aceste ședințe au reușit să trezească un accentuat interes pentru teatru.

În ceea ce privește legăturile teatrului cu provincia, putem spune că au fost bogate în anul acesta; pe lângă scurte deplasări în orașele învecinate, s'au făcut trei turnee de lungă durată prin satele și orașele Ardealului, cu piesele „Cum-păna“, „Iarbă rea“, precum și cu „Borghézu“ și „Paharul cu apă“. Serisoarele venite dela diferiți spectatori din provincie, emoționante și sincere, au arătat ce mare însemnătate și ce efect arădău au avut aceste turnee pentru oamenii muncii.

Privind compoziția repertoriului teatrului clujean din stagiunea actuală, remarcăm că a avut la abază dramaturgia autohtonă modernă; promovarea literaturii originale constituie una din sarcinile principale ale teatrului. Totuși, la alcătuirea repertoriului nu s'a avut în vedere că pentru formarea gustului pentru artă a unui public nou e necesară o mai largă distribuire a pieselor clasice.

Față de stagiunile anterioare, aceasta a prilejuit Teatrului Național din Cluj, un important câștig de experiență în multe direcții.

Radu Miron

STAGIUNEA TEATRULUI MAGHIAR DE STAT DIN CLUJ

Stagiunea 1949—1950 a Teatrului Maghiar de Stat, s'a deschis în condițiile luptei împotriva rămășițelor ideologiei și artei burgheze. În această luptă, care s'a dus din plin și în stagiunea trecută, elementele artei noi au reperțat o victorie hotărâtoare.

Un ajutor de cea mai mare importanță în această luptă a fost exemplul minunat al artei sovietice. Mărețele realizări ale scenei sovietice constă în îndreptar valoros pentru teatrul nostru. Cel mai însemnat eveniment al stagiunii a fost premiera dramei lui Vsevolod Ivanov, *Trenul blndat 14—69*. Pregătirea de durată relativ scurtă a spectacolului a cerut colectivului eforturi considerabile. Ea a devenit un adevărat seminar ideologic, iar spiritul de muncă ce s'a format aici a continuat să influențeze în decursul unui an întreg activitatea actorilor și a directorilor de scenă. Această dramă, cu patosul ce vestește măreția eroică a revoluției, cu puterea ei de-a înfățișa lupta și victoria maseilor, a devenit un factor neprețuit în educarea artiștilor și a publicului spectator din Cluj. *Characterul moscovit* al lui Solonov aduce în fața publicului problemele societății sovietice de după Marele Război de Apărare a Patriei. Piesa vorbește despre patriotismul oamenilor sovietici care își găsesc femeia lor personală în elanul construcției comuniste. Piesa *Cravata roșie* prezintă mișcarea de pioneri și viața de familie sovietică. Comedia *Moștenirea fatală*, prin întâmplările hazlie ale unei călătorii cu vaporul pe Volga, pune față în față patru turiști americani și patru oameni sovietici, demascând morala gangsteriană și arătând superioritatea morală a oamenilor sovietici.

Între premierele sovietice trebuie să inserăm și drama lui Gorki *Vasila Jeleznova*, în care marele creator al realismului socialist prezintă burghezia rusă în anii reacțiunii staliniste, opunându-i femeia revoluționară, care luptă în ilegalitate pentru cauza revoluției.

În repertoriul teatrului a mai figurat comedia lui Carlo Goldoni, *Văduva vicleană*, iar din moștenirea progresistă a literaturii maghiare basmul dramatizat al lui Moricz Zsigmond, *Ludas Matyi* (Mateiaș găscarul), deasemeni, și *O scrisoare*

pierdută de Caragiale. Publicul spectator a primit cu însuflețire revalorificarea celor mai bune tradiții ale literaturii. Aceste trei piese au reputat un succes de mari proporții alături de *Trenul blndat*.

Dramaturgia din țara noastră a figurat cu două opere în această stagiune. Piesa lui M. Davidoglu, *Minerii*, care a fost pusă în scenă după o pregătire de câteva luni, a creat pentru prima dată o mai strânsă legătură între teatru și oameni muncii din Cluj. Drama scriitorului de limbă idiş Bruckstein, *Schimbul de noapte* își ia tema din viața lagărului morții dela Auschwitz, iar scenele acestei piese mobilizează împotriva pregătirilor războinice pe care le fac fasciști de tip nou, imperialștii anglo-americani.

Un neajuns serios al repertoriului nostru este lipsa operelor dramatice de limbă maghiară din țară. Pe lângă Uniunea Scriitorilor și Ministerul Artelor, răspunderea o poartă și conducerea artistică a teatrului, care nu a putut crea o legătură vie între artiști și scriitori și astfel nu a ajutat cu o dramaturgie activă creația dramatică de limbă maghiară a scriitorilor consacrați sau a noilor cadre de scriitori din țara noastră. Critica principală a celor mai promițătoare opere dramatice de limbă maghiară și sprijinirea prelucrării acestora a devenit o datorie a Teatrului Maghiar de Stat și ne apare ca sarcină capitală pentru stagiunea următoare.

Noul repertoriu din stagiunea 1949—50 arată multe din schimbările efectuate în teatrul nostru.

Cu doi ani în urmă, domnea pe scena teatrului clujean, încă opereta. Toate piesele erau puse în scenă după o pregătire de abia câteva zile, artiștii jucau în costumații adunate de ici, de colo, și pe scenă nu se vedeau decât decoruri vechi. În acest an, fiecare reprezentație a fost pregătită aproximativ cinci săptămâni și fiecare piesă era prezentată în fața publicului spectator în condiții impecabile.

Însă cea mai hotărâtoare schimbare în activitatea artiștilor noștri este accentuarea unității colectivului. A ajuns pe planul întâi conținutul pieselor și acest conținut poate fi pus în evidență numai de artiștii care prin arta sa scenică se încadrează în tabloul de ansamblu realizat de întregul colectiv. *Minerii*, *Caracterul moscovit*, *Vasia Selesnova*, au fost cele mai reușite spectacole din acest punct de vedere.

Această accentuare a unității reprezentațiilor nu înseamnă însă scăderea realizării individuale a artistului. Dimpotrivă, numai această năzuință spre o muncă artistică serioasă îl poate ajuta să se încadreze în unitatea conținutului unei opere.

Din ce în ce mai mulți artiști ai Teatrului Maghiar de Stat dau dovadă că știu să rupă cu tradiția naturalistă, suprarealistă a teatrului burghez și încep să urmeze metoda de creație a artiștilor sovietici. Astfel, s'au impus ca realizări deosebite minerul comunist din opera lui Davidoglu sau cetățeanul turmentat al lui Caragiale, interpretați de Senkálcszy Endre, ca și bătrânul inovator Uj bácsi (*Minerii*) și Trahanache (*O scrisoare pierdută*), interpretați de Sarlay Imre, Vasia Borisovna, redată de Poór Lili și activista sindicală, schițată cu mijloace simple, dar totuși puternice de Koós Zsófi în *Caracterul moscovit*.

Năzuința de valorificare unitară a conținutului șterge diferența, atât de accentuată în trecut, între rolurile mici și cele mari. Barta Gábor, de exemplu, a redat cu atâta prezență de spirit figura studentului Mișa (în *Trenul blndat*

al lui Ivanov încât rolul de câteva cuvinte a întârziat în memoria publicului spectator figura de neuitat a studentului rus, care în 1918 urmează credincios drumul bolșevicilor.

Dezvoltarea colectivului artistic a fost posibilă în urma unei activități de seminar din ce în ce mai rodnice. Pe lângă seminarul ideologic, care activează de doi ani, în această stagiune s'a constituit colectivul de muncă profesională, care poartă numele lui Stanslavski. În acest cerc se supun discuției problemele cele mai importante ale creației scenice, aici se limpezesec, în lumina principiilor dramaturgiei sovietice, problemele intervenite în cursul activității practice de teatru.

Acest repertoriu nou și această năzuință artistică nouă, desigur, nu servesc distracției vechiului public burghez. Reprezentațiile pregătite din ce în ce cu mai multă grijă au propagat aceleași idei care mobilizează oamenii muncii în activitatea de construire a socialismului. De aceea, e foarte natural ca burghezia să so îndepărteze de teatru; în locul ei crește însă un public muncitoresc mult mai numeros. La fiecare spectacol din stagiunea 1948—1949 a Teatrului Maghiar de Stat din Cluj, au participat în medie 320 spectatori. Această medie generală a publicului a crescut în această stagiune aproape de 2 ori: s'a ridicat la 610. În total, au luat parte la reprezentațiile teatrului, optzeci de mii de oameni. Din aceștia 35% s'au recrutat din rândul muncitorilor din întreprinderi, iar 75% din ei au cumpărat bilete cu carnetele sindicale.

Noul public spectator nu înseamnă însă numai o transformare formală. Artistul se întâlnește din ce în ce mai des cu spectatorul. Șezătorile cu program artistic organizate în uzine și întreprinderi au creat, pe lângă reprezentațiile festive, o legătură mai nemijlocită. Artiștii maghari, ca și artiștii români ai Teatrului Național, se ocupă și în mod individual de plasarea biletelor în întreprinderi. Această muncă s'a dovedit a fi o excelentă ocazie de agitație individuală.

Și această muncă trebuie organizată mai bine, în noua stagiune. Nu e destul ca artiștii să facă vizite în întreprinderi. Trebuie chemați și muncitorii din întreprinderi la teatru, dându-li-se ocazia ca în ședințe de discuții, reprezentații speciale, să poată critica pe artiști și să învețe și ei din consfătuirile cu specialiștii teatrului.

Repertoriul de teatru, activitatea artistică și schimbarea compoziției sociale a publicului spectator, nu înseamnă nici pe departe schimbarea completă a teatrului. Ne-am referit, mai sus, la faptul că încă n'a dispărut concepția artistică burgheză din conștiința artiștilor noștri, formați în teatrul burghez și că încercările de infiltrare a burgheziei se arată mai ascuțit tocmai prin folosirea acestor neajunsuri în concepția artistică.

Obiectivismul burghez arată încă nenumărate semne de afirmare. Conducerea Teatrului Maghiar de Stat, în această stagiune, a comis în repetate rânduri greșala de a descoperi târziu aceste manifestări ale falsului obiectivism și aceasta a scăzut foarte mult din valoarea unor reprezentații. Aceasta a denaturat reprezentația, spectaculoasă în aparență, a *Văduvei viclene*.

Mar periculoasă este însă stăruinta unor devieri naturaliste. Printre artiști mai persistă ideea, depășită și neștiințifică, a „instinctualismului“. Valoarea multora dintre reprezentații a fost micșorată prin neglijarea analizei ideologice sau deprecierea mijloacelor artistice corespunzătoare. Fără o pregătire prealabilă temeinică, natural că artistul nu poate da decât ceea ce îi dictează inspirația momentană. Scene și tablouri naturaliste au stricat punerea în scenă a pieselor „*Menera*“, „*Trenul blândat*“ sau *Ludas Matyi* și neajunsul expu-

neru cu mijloace potrivite a celor mai importante scene este încă o apariție frecventă pe scena Teatrului Maghiar de Stat din Cluj. Aceasta a fost însă determinată de prezența neîntreruptă a concepției naturaliste. În fine, acest naturalism a putut să evolueze apoi spre manifestări deschise de cosmopolitism, cum a fost înfățișarea gregară, înjositoare, a maselor muncitoare la reprezentarea-piese „*Ludas Matys*”.

Teatrul Maghiar de Stat după un turneu prin regiunile secuiești, pornește acum într'un turneu de vară prin țară. Înainte de începerea activității scenice de toamnă, personalul teatrului va frecventa din nou un curs ideologic. Planificarea, mai temeinică și mai prevăzătoare a repertoriului teatral, va mări posibilitățile de creație. Și aceasta este o problemă fundamentală a artei noastre scenice. Scena este o armă a noastră împotriva dușmanului de clasă. Orice punere în scenă, greșită ideologic, sau orice scenă care scapă conștiinței artistice este în acelaș timp și o greșală politică. Activitatea creatoare a artiștilor noștri este o parte a luptei pentru pace și a întesificării construirii socialismului în țara noastră, tot așa cum este, în acest sens, munca celor din uzine și fabrici.

Asupra acestui lucru atrage atenția artiștilor maghiari și educatorul și îndrumătorul lor: Partidul Muncitoresc Român.

Aceasta va ajuta colectivului Teatrului Maghiar de Stat să valorifice din ce în ce mai mult, exemplul revoluționar al teatrului sovietic.

M. P.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RECENZII

Ion Pas: ZILELE VIETII
TALE, vol. III, Editura de Stat

Volumul trei al romanului cu caracter memorialistic al lui Ion Pas, deși axat pe tema primului război mondial, prin problemele pe care le pune, se leagă strâns de actualitatea zilelor noastre.

Cu acest volum, autorul intră direct pe arena războiului din 1916. Armata română este bătută pe toate fronturile. Incepe retragerea peste munți, se consumă catastrofa dela Turtucaia din pricina incapacității comandanților, a lipsei de material, a lipsei de instrucție militară... Căle Capitala și se îngrămădește sălbăticită, în Moldova. Mizerie. Lipsuri. Foamete. Frig. Exantematic.

Am cunoscut sub o singură latură, foarte patriotică, „Marele război de Intregire a Neamului”, scris cu majuscule și cu foarte mult patos, în ziare; în trese de aur, armata se bate fără arme, „cu pumnii”, cum exclamase entuziast și nebun Mărdărescu, cu un inamuc superior în toate privințele, se bate desculță, desbrăcată, ruptă de foamă și de osteneală pentru că miniștrii în frunte cu „sfinxul” Brătianu, și după ei toată jigochia societății burgheze, încurajată de monarhie, arunca în toate părțile avutul „public” adunat din truda și sudoarea mihoanelor de robi!.. Când se

predă Capitala, cu mult timp înainte, „mai marii” au avut destulă grijă să-și transporte cu toate mijloacele, vinurile, porțelanurile, pianele și porcii, în Moldova, iar armata zdrobită de marșuri, sa târit pe jos, prin gloduri, desculță și goală, prin ploile și noroul de toamnă, din Oltenia și până pe malurile Siretului. Lucrurile acestea nu erau scrise în nicio istorie a războiului mondial!

Armata și populația mureau de foame și de exantematic în iarna cumplită a anului 1917. Boerii se lăfăiau în banchete cu șampanie, regina ofta și visa patetic, se lăsa adulată de galanți (aveau trecere în special roșiorii voinici) și primea ploconelile lui Berthelot, mare luptător pe arena porceilor și a vinului cât mai bătrân. Răniți înghețau de frig, gangrenau rănilor și erau amputați fără injecții și fără medicamente, iar onorabilele cucoane dela Crucea Roșie dansau cadruluri în localuri sufocant încălzite... Exantematicul și mizeria răpuneau mai multe vieți omenesti decât mitralierele lui Mackensen!

Moldova era un mare lagăr de cerșetori flămânzi. Moldova era însă și un mare local de petrecere și de destrăbălare. Autorul nu se sfișește să arate aceste lucruri care proiectează lumină puternică asupra virusului burghez, cauza dezastrului României de atunci și a

dezastrului României de mai târziu. În frica ei de revoluție, monarhia și cățelușii săi burghezi, interziceau contactul armatei române cu armata rusă, în sânul căreia ideile revoluției socialiste câștigau teren. Protipendada burgheză nu putea opri lucrul acesta în armata rusă, o putea face însă în sânul populației. Felul în care muncitorul ieșan Max Vecsler, socialist vechi, a fost împuscat, este grăitor.

Istoriografia noastră elogia cu surle și trâmbițe marea bătaie dela Mărășești unde vitejia opincarului puse în umbră orice alte fapte eroice ale timpului... Victoria era considerată ca rezultat al instrucției franceze, al eroismului românesc, al capacității comandanților. Adevărul fu altul. Mackensen urmărea cotropirea Ucrainei prin Moldova și intervenția directă împotriva revoluționarilor ruși. Armata rusă și armata română, după 92 de zile de lupte crâncene, au oprit puhoiul german acoperind astfel flancul de sud al Ucrainei. În acele lupte memorabile armata rusă, în special artileria, făcuse minuni de vitejie.

Iată însă că pacea dela Buftea a fost totuși încheiată! Conducerea țării acuza pe comuniști, pe bolșevici, de situația rușinoasă a României. Trupele ruse — spuneau ei — ne-au părăsit în cele mai critice momente. Lipsiți de aliații ruși, armata română a fost nevoită să ceară armistițiu. Adevărul avu iarăși cu totul altă față. Armata rusă nu părăsise frontul, dar frontul nu putea fi ținut pentru că armata română, în afară de oameni — și aceștia vlăguți — nu mai avea nimic. Burghezia își declina răspunderea dezastrului. Se entuziasmase de patriotism, făcuse vacarm pe această temă, urlase și răgușise pentru războiul, doi ani în șir. Pe de altă parte, făcea afaceri monstruoase, se ghiftuia cu toate bunătățile, fura de ori unde, și în special din furniturile pentru armată. Armata a rămas cu aceleași puști răblăgite din 77. Mai erau bolșevicii de vină, așa cum ostenise burghezia să arate?...

În întregul ei, opera lui Ion Pas este o puternică filpică împotriva șarlataniei, perfidiei, destrăbălării și criminalității burgheze. Este un act acuzator împotriva monarhiei, acest parazit care s'a ghiftuit atâtea decenii pe spinarea poporului român. Este în același timp, o colecție de documente. Autorul, vizarist de calitate, scriitor încercat, cunoaște în cele mai mici amănunte viața culiselor politice, a cabinetelor în care se rezolvau problemele politice ale statului burghez. Autorul proectează o lumină necruțătoare asupra acestor mașinațiuni necunoscute publicului. Cititorul, aflat în fața acestor fapte, se simte cuprins de ură și de nemăsurată scârbă. Rușinoasă pată pe paginile istoriei....

Sub stilul caustic, de o ironie tăioasă, se ascunde o mare dragoste pentru popor. Autorul e un virtuos în această privință și e interesant de observat cum urmărește pe planuri opuse figurile dominante ale vieții politice: cum una spun și alta fac... Cum își declină răspunderile; cum se scaldă în mocirlă; cum se arată mielușei, îngelatului norod... E un mare merit al autorului de a-i fi surprins în toată goliciunea lor, în toată josnicia lor...

Am spus la început că lucrarea lui Ion Pas e de o mare actualitate. Nu numai prin faptul că în fiecare pagină apare mizeria războiului, ci pentru că toată cartea nu este altceva decât un rechizitoriu zdrobitor împotriva capitalismului josnic și agresiv. Când ne gândim că atâtea nemernici, urmași ai celor din trecut, își găsesc azil și sprijin în Apus, în statele capitaliste, unelind împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor care construiesc socialismul, nu putem să nu fim cuprinși de ură și de scârbă... Cartea lui Ion Pas devine astfel o armă efecace în lupta pentru cauza păcii.

D. MIRCEA

„IASUL NOU“

— Almanah Literar, Mai 1950.

În dorința de a fi prezenți, cu armele literaturii, pe frontul luptei pentru pace

și socialism, scriitorii ieșeni au editat în Aprilie și Noembrie 1949, almanahul „*Pentru Pace și Cultură Iuștăm*“. — Obiectivele acestea au fost reluate în „*Iașul Nou*“, apărut în Mai 1950.

Cele 224 de pagini ale almanahului ieșan, cuprind un număr apreciabil de poezii, mai multe nuvele, două studii și o serie de însemnări privind actualitatea literară locală. Abundența și varietatea materialului publicat, cât și faptul că majoritatea celor care semnează sunt elemente tinere, recent descoperite și crescute de cenaclul „*A. Toma*“, arată că la Iași se dezvoltă forțe literare proaspete, care — just îndrumate, — vor ști să desvolte. pe baze noi, tradițiile bogate ale acestui oraș de cultură.

Meritoriu este efortul dovedit în axarea întregului material literar în jurul problemei centrale a luptei pentru pace.

Poezia este bogat reprezentată în paginile „*Iașului Nou*“. Scrisul lui M. Albu, N. I. Pintilie și Darie Magheru ilustrează festiv ziua de 1 Mai. I. Desțelnică semnează un „*Cuvânt pentru zvonarii unui nou război*“, Georgeta Sauciuc o poezie cu caracter de cronică literară, intitulată „*Iașul Nou*“, iar muncitorul poet Petre Pădureanu redă un aspect al muncii din uzine, în poezia „*Cântecul strungarului*“. Versuri inspirate din campania recentă de strângere a semnăturilor pe Apelul de interzicere a armei atomice, semnează George Lesnea și Al. Popovici. Mihai Codreanu publică un cald „*Cântec pentru pace*“, iar Anda Fulga traduce poezia lui C. Simonov „*Patria*“.

Poezii ieșeni s'au străduit să îmbine în versurile lor tema luptei pentru pace cu aceea a reconstrucției capitalei moldovene, greu lovită de război. Iată o mărturie în acest sens, din finalul poeziei „*Scrisoare de 1 Mai*“ a lui Darie Magheru:

„Vor unii moarte... Milioane PACE.
Cresc pumnii noștri cât păduri de fier,
La'nțaiul Mai acesta al vieții,
Zidim cu schelele proptite' n cer“.

O mențiune deosebită merită „*Poemul Omului Nou*“, în două părți și unspre-

zece cânturi, poem în care Nicolae Țătomir încearcă să reediteze pe o temelie ideologică nouă ceva din suflul străvechilor modele homerice. Poemul vrea și în parte reușește să fie o frescă a trepidantelor schimbări care înnoiesc din temelii așezările și viața noastră dela 23 August 1944 încoace. Dar, deși conține multe versuri frumoase, redând sugestiv unele aspecte ale reconstrucției noastre pașnice, poemul nu se menține pretutindeni la același nivel. De multe ori, versurile plutesc în generalități. Unele aspecte și probleme esențiale ale vieții noi, cum este lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii, sunt neglijate. In întregul lui, poemul nu reușește să ne contureze limpede imaginea omului de tip superior ce crește concomitent cu procesul muncii libere.

Celălalt poem de proporții, datorit lui Gh. Mărgărit, se intitulează „*Te iubesc, grădinar al Republicii mele*“. Deși vădește retorism pe alocuri și o manieră generalizantă, poemul reușește în parte să ne comunice căldura cu care poetul urmărește dezvoltarea noii noastre vieți, în unele versuri ca acestea:

Partid, grădinar al Republicii mele,
Tu vezi înainte orașe și sate, rețele
Și seceri robia prin fapta poruncii
Și treeri torentul de aur al muncii.

În general, așa cum se oglindește în almanahul „*Iașul Nou*“, poezia ieșană se dovedește orientată spre realitățile actuale și mărturisește multă combativitate și elan. Ea este încă mult prea inegală ca realizare artistică, iar unele versuri suferă încă de felul de exprimare lozincard. Lucrând pentru remedierea acestor lipsuri cu poezii tinere, atât redacția almanahului cât și cenaclul „*A. Toma*“ vor reuși să-i ridice pe aceștia la realizări de seamă.

Bogat este reprezentată în „*Iașul Nou*“ proza. Nuvelele „*Bostanii*“ de Ion Istrati, „*Barbă roșie*“ de Alecu Ivan Ghilia, „*Lisaveta*“ de Costachi Anton și „*Primăvara*“ de Niger Caius zugrăvesc cu pricepere aspecte tipice ale luptei de clasă la sate și ale vieții noi ce-și deschide drum în gospodăriile agri-

cole colective. Nuvela de proporții mai mari, intitulată „*Dar asta încă nu-i nimic*“, pe care o semnează Mira Iosif este însă mai puțin realizată. Tema este interesantă și actuală. Este urmărit în nuvelă procesul transformării în timpul nuncii a mentalității unei foste funcționare, după ce intră ca muncitoare la o fabrică de țesături din Iași. Autoarea introduce însă în nuvelă și tratează într-o manieră superficială și puțin concludentă episodul unor legături amoroase mai vechi ale acestei lucrătoare, ceea ce bagatelizează până la un punct tema centrală, lucru care ar fi trebuit evitat

În partea rezervată *Studior*, Gr. Scorpan se ocupă de „*Semnificația socială a comedurilor lui Caragiale*“, aducând noi clarificări în această problemă, iar I. Aronescu semnează o substanțială cronică a „*Negurii*“ (vol. II) lui Eusebiu Camilar.

Recenziile desbat în mod judicios câteva dintre ultimele lucrări literare apărute.

Mai puțin judicioase sunt însă *Insemnările critice* privind „*Un an de proză ieșeană*“ și „*Privire asupra poeziei ieșene*“, semnate de I. Damaschin și N. Barbu. Concepute ca niște simple articole de serviciu, ele nu oferă suficiente date informative asupra mișcării literare dela Iași și, prin menționarea superficială a problemelor, nu reușesc să constituie un îndreptar în munca viitoare a scriitorilor din această parte a țării.

Cu Nr. 3—4, Almanahul Literar „*Iașul Nou*“ marchează un progres vizibil față de publicația anterioară a scriitorilor din Iași. Progresul constă în promovarea a numeroase talente noi (multe provenite din rândurile muncitorilor), în ordonarea cu grijă a materialului în jurul unei teme de arzătoare actualitate, în oglindirea specificului local și în orientarea, în general justă, a criticii.

GEORGE MUNTEANU

Irina Iroșnicova: „UNDEVA ÎN SIBERIA“ (Editura Tineretului).

Prezentate cititorilor români în traducerea lui N. Lupan, însemnările tinerei ingineri Irina Iroșnicova constituie o valoroasă contribuție în opera de ridicare a cadrelor noastre tinere.

Amintirile sale sporadice și adunate într'un volum compact întrunesc, în cele 150 pagini, activitatea bogată a unei secretare comsomoliste dintr'un oraș industrial al Siberiei, în perioada anilor 1942—1943.

Inercarea de a rezuma subiectul cărții este destul de dificilă, deoarece însăși autoarea preferă să povestească și să comenteze întâmplări diverse, mai mult sau mai puțin legate între ele.

Scoasă dintr'odată din izolarea laboratorului său și numită secretară comsomolistă, Irina Iroșnicova se găsește brusc în față cu aspra realitate: Tineri ce trebuie să înlocuiască muncitorii calificați, plecați pe front, zac într'o crădă nepăsare, fug dela lucru, ăruschează personalul tehnic, privesc cu nepăsare condițiile nesatisfăcătoare în care trăiesc.

Primele încercări ale scriitoarei sunt timide și fiecare insucces vine să-i întărească și mai mult convingerea că e incapabilă de misiunea încredințată. Continuă însă să muncească și dela început își dă seama că o mare parte a vinei aparține personalului calificat, care nu dă nici cele mai mici explicații de ordin tehnic obligând tinerii să devină simpli roboți; că reorganizarea căminului se impune imperios; că, în sfârșit, găsirea și înscrierea comsomoliștilor existenți e o problemă de primul rang. Atmosfera începe să se tempereze, tinerii capătă încredere în puterile lor proprii, se stimulează reciproc în muncă, se grupează în jurul organizației comsomoliste. Educatoarea înțelege tot mai mult că prin argumentări sterpe se ajunge la rezultate minime:

Lui Dușia Ocuneva, inginerul Frolchin nu vrea să-i dea haine călduroase și

atunci organizația comsomolastă trebuie să intervină deîndată.

Vania Cocin fuge de două ori dela muncă și în cele din urmă Irina află că i s'au dat munci de batjocură, că e bruscă fără niciun temei. Prin intervenția ei, este mutat într-o nouă secție unde schimbarea atitudinii sale se resimte deîndată. O tânără vrea să devină lăcătuș și mecanicul, zeflemisînd-o, o utilizează pentru transportul bonurilor de pâine, pentru cumpărat țigări. Impotriva tuturor greutăților de acest fel educatoarea are de luptat.

Dar autoarea nu se mărginește numai la acest fel de activitate. Ea dorește să cunoască întreaga structură sufletească a tinerilor. Există băieți morocănoși și prost crescuți pe care amabilitatea și rafinamentul ei îi schimbă: le vorbește numai lor, între patru ochi, încearcă să-i cunoască amănunțit, apoi le aduce argumente simple, prietenești, dar hotărîtoare.

O interesantă parte a lucrării o oferă descrierea grupului de tineri din Saratov. Cuprinse de scepticism și dor de localitatea de unde au fost recrutate pentru a înlocui brațele de muncă — ele se coalizează într-o încăpățănare copilărească, sustrăgându-se dela muncă în speranța că, din acest motiv, la sfârșitul războiului vor fi trimise înapoi. Dar se găsește și aici soluția, în prezența rănitorilor din Saratov și a insistențelor acestora de a munci, ele se vor schimba, vor deveni la fel ca celelalte muncitoare, gata de sacrificiu pentru Patrie.

Educația politică se împletește tot timpul în aceste povestiri. Tinerii comsomoliști își iubesc Patria, se interesează plini de emoție de rezultatele de pe front, luptă pentru a înregimenta dintre cadrele ridicate în muncă tot mai mulți tovarăși în organizația comsomolului.

Traducerea în românește a însemnărilor Irinei Iroșnicova urmărește desigur, ca prim scop, să dea un ajutor la educația tinerelor generații prin exemple vii oferite de comsomoliști, eroi autentici ai cărții, cât și prin metodele

deosebit de fructuoase ale educatoarei sovietice — convingerea și argumentarea prin fapte concrete.

Credem însă că meritul nu se cuprinde între aceste limite. Spre deosebire de jurnalele de lectură, care erau prezentate până acum publicului acestor, ea un conținut împăinjenit de un sensualism morbid — sau banal până la absurd — prin pseudo-romantismul lui — însemnările personale ale scriitorilor sovietici aduc o notă cu totul nouă: E vorba de năzuința eroului principal de ași pune toate acțiunile în slujba colectivității, de a privi în mod critic societatea și de a contribui la transformarea și progresul ei. L. T. MĂGUREANU

Iaralamb Zencă: PRIMĂVARA
(EPLA 1950),

Nuvela tânărului scriitor bucureștean ne poartă într-o lume de constructori. Laolaltă cu cărămizile, așezate una peste alta, mereu mai sus, crește, în același ritm, inimile și nădejdele oamenilor. Se construiește prima fabrică românească de contoare. Muncitorii lucrează cu avânt, dela ucenic la maistrul zidar, văzduhul răsună de cântecele bătrânului Manoliu, de râsetele celorlalți și de glume. E o viață fericită. Primăvară.

Directorul fabricii, Vlaicu, fost muncitor, frământat de proiectul primului contor, nici nu mai găsește timp să-și vadă de casă. Pe de altă parte, Tina, soția lui, se simte departe de dănsul tocmai pentru că el a ajuns director; iar dănsa a rămas pe mai departe simplă muncitoare. Până la urmă, bătrânul zidar Manoliu o hotărăște să urmeze școala de calificare a fabricii celei noi.

Elementele răuvoitoare nu lipsesc. Tipul reprezentativ este inginerul Ionescu, căruia direcțiunea i-a încredințat elaborarea proiectului. Autorul ne poartă pe căile neguroase ale unui roman polițist, foarte minuscul, până ce inginerul este demascat și prins cu o bandă întreagă de complicități.

Dar dacă inginerul s'a pus în slujba dușmanului muncitorimii, muncitorii simpli, muncitorii cei buni și hotărâți, luptă pentru întărirea patriei prin creșterea productivității muncii. Frământările tânărului Pandelescu Tudor în legătură cu inovația lui, constituie cea mai reușită parte a nuvelei, iar figura eroului este cea mai bine realizată.

Autorul are intenții frumoase. Prezintă viciuina muncii, frământările inerente, lupta și bucuriile ei. Bătrânul Manoliu e fericit că poate munci fără să fie exploatat. La fel și ceilalți; toți se gândesc la trecutul negru, și țintesc către viitorul azuriu care se desface larg sub loviturile puternice ale muncitorului: pe maidanele năpădite de bălării se profilează schelete uriașe — viitoare fabrici.... Muncitorii mângâie puternicele mașini sovietice, mărturiile ale libertății, se întrec în muncă și se bucură de viață. E o adevărată primăvară.

Nu suntem însă întru totul de acord cu autorul. Oamenii par uneori ireali; sunt înconjurați de o lumină estompată. Niciunul — să spunem că Pandelescu face excepție — nu e îndeajuns de conturat. Dacă talentul narativ al autorului ar scădea în intensitate, am asista la o eșuare a nuvelei. Vlaicu apare cititorului ca un personaj care nu știe ce vrea. Singurele pagini viabile unde figurează acest erou, sunt cele care narează momente din viața lui, în special cele în legătură cu Ioniță, cu setea lui pentru muzică. Acestea au darul de a ni-l face simpatic pe Ioniță. Dar numai pe el. Vlaicu rămâne și pe mai departe tot atât de puțin conturat.

Autorul se abate prea des și prea insistențios de pe drumul prezentului, virând în amintire. Toate personajele centrale: Vlaicu, Staiacu, Manoliu, și pe lângă ele altele, își deschid ferestrele amintirii. Aceasta se întâmplă regulat, totdeauna când se iese de o problemă specială. Credem că e o fugă de realitate, de prezent. Autorului i se pare mai ușor convertirea ideii în trecut decât surprinderea ei în lumina prezentului. De fapt, e un artificioz abil. El însă ne duce spre idea-

lizare și în ultima analiză spre roman-tizare siropoasă și incoloră.

Stilul autorului este lipsit de unele asperități inerente tinerilor și prezintă deosebite calități. În primul rând, este curgător și plăcut la lectură. Știe să se adecveze situațiilor. Pregnante în această direcție sunt două momente: matchul de box, (încă n'am întâlnit ceva mai succint și mai veridic în nuvelistica noastră) în care stilul este dinamic, suplu, brusc și repetitiv, ca și mișcările sportivilor; în al doilea rând, scena premergătoare arestării inginerului Ionescu. Aici, cursul povestirii se încarcă de aluviuni sensitive apăsătoare aducând cu el o atmosferă de nedeslușit care premerge finalului pregătindu-l. În această privință, autorul se dovedește un virtuos.

Dar acest lucru nu se întâlnește în tot cuprinsul cărții. Autorul fuge uneori — și ne întrebăm de ce — de realitate. Astfel e scena ședinței de Partid (în trecut fie zis, deși constituie o greșală indiscutabilă, Partidul și oamenii lui se mișcă foarte puțin în cuprinsul nuvelei, parcă n'ar fi existat) unde Vlaicu trebuia să țină un raport. Nu știm ce s'a discutat la ședință, ce raport s'a făcut, — deși Vlaicu vorbește trei sferturi de oră! Ajungem la câteva exclamații în legătură cu sabotajul inginerului și cu problema avansurilor care se cereau șterse. Stanacu, secretarul Organizației de Partid trage concluziile: „furat de anumite frământări (care? — ne întrebăm noi)... am uitat de formule pe care le îmbracă lupta de clasă... N'am știut cum să realizăm cea mai deplină colaborare între organizație și administrație. Propun ca proiectul de contoare să fie încredințat unui colectiv de ingineri din cadrul secției de studii“ (pag. 105). În acest loc autorul a fugit de prezentul acut, l-a segmentat și ni l-a prezentat mult prea insuficient. Într-o ședință de partid, lucrurile se petrec mult mai dinamic.

Trebuie adusă și o observație în ce privește construcția nuvelei: deși exista o secție de studii la fabrică, se pare că

autorul anume l-a pus pe Vlaicu să-i încredințeze numai lui Ionescu întocmirea proiectului; în felul acesta, autorul își înlesnește, desigur, construirea acțiunii de sabotaj. Dar un proiect al *primului contor românesc* nu se lucrează numai de un singur inginer; de obicei se institue concursuri sau se studiază atent în serviciile Ministerelor asemenea lucrări cu corpuri de specialiști. De aceea, ni se pare că mobilul întregii acțiuni este nejustificat, iar argumentația autorului insuficientă și neverosimilă.

Cu toate aceste neajunsuri, nuvela se citește cu plăcere. E un cântec, mai mult decât o povestire. Felul oarecum idealizant și lumina în culori și nuanțe estompeate care îmbracă eroii — deși scoate oarecum de sub tactil și veridic — ne face să-i privim cu simpatie și să ni-i apropiem. Credem că o mai solidă identificare cu realitatea ar fi însă binevenită. Nu de alta, dar pentru că talentul într-adevăr remarcabil al tânărului autor ne îndreptățește să sperăm că ne va da lucrări din ce în ce mai bune, mai realizate. Nuvela de care ne ocupăm rămâne un argument pentru presupunerile noastre.

D. MIRCEA

Albert Maltz: „AȘA E VIAȚA“
Editura Tineretului, 1950.

Alături de Howard Fast, Albert Maltz este unul dintre scriitorii progresiști de seamă ai Statelor Unite ale Americii. Cărțile sale transpun în paginile lor viața reală a oamenilor americani și desvăluie pregnant contradicțiile care domină societatea de peste ocean. Scrise cu mult nerv, operele lui Maltz fac să se desfășoare în fața noastră episoade lămpezi ale luptei duse de muncitorimea asuprită și momente caracteristice din viața de luptă pe care negrii de acolo o duc zi de zi.

Episodul narat în nuvela „*Așa e viața*“ este desprins tocmai dintr-un asemenea moment. Suntem în Sudul Statelor Unite în Luisiana, acolo unde rasismul își are până azi o sinistă tradi-

ție. Un alb beat, Ed. Bailey — administrator al unei plantații de bumbac — încearcă să siluiască o negresă de 12 ani. George Butcher, negru, intervine însă și-l lovește pe alb. Smallwood, stăpânul moșiei și al negrilor legați de ea, cheamă pe șerif și-i încredințează negrul, cu porunca de a-l domoli, fără a-l bate însă. Șeriful îl ia în primire, îl urcă în mașină și pe drum — ținându-l culcat la picioarele sale — îi cultivă cu o pasiune diabolică sentimentul fricii de lnașaj. Negrul, exasperat de pericolul pe care șeriful și agenții lui l-l insinuau, se aruncă din mașină și moare.

Ceeace se impune dela primele rânduri, în nuvela lui Maltz, este deosebitul talent de a prinde situațiile caracteristice, de a le subnaia și de a contura în mod edificator personajele. Șeriful Tockew, veșnic albit după whisky, cu chip de „cal schimonosit“, agentul Town, desfrânat și nerușinat, „cu ceafa de taur“, „ca un fotbalist vânjos“, sunt organele executive ale Sudului: la dispoziția proprietarilor de plantații, ei reprezintă elocvent mocirna societății capitaliste. Iată care este chipul adevărat al vieții, după expresia lui Tockew: „Toți se târăsc, Butcher. Eu mă târăsc înaintea lui, mister Smallwood, agentul Town se târăște în fața mea, iar negrii în fața albilor. Iată cum sunt orânduite lucrurile.“

Pe Smallwood în „copilărie, îl supăra statura sa mică. Acum îl supără munca și multe altele“. El ca oricare alt exploatare, mai crud ori mai blând — după temperament și capricii — este condus în acțiune de setea de câștig. Dar oricât ar câștiga, nu-i ajunge, nicio ocupație trecătoare nu-l reține prea îndelung: „el știe doar un singur lucru: că ceea ce îi place Miercuri, te va plictisi Vineri“. Prigoana negrilor poate constitui atunci, pentru unii, un divertisment sau un memento care să le spună oamenilor de culoare că „nu poate fi iertat negrul care a lovit pe un alb“. Într-o astfel de orânduire, șeriful și agenții săi, supuși ordinilor plantatorilor din regiune, ajung atunci nu

reprezentanți ai unei legi egale pentru albi și pentru negri, ci ai unei justiții întemeiate pe rasism. Legea lor zace, astfel, „în tocul revolverului“.

Punând în lumină caracterul de spioniatori pe care-l au latifundiarilor — și pe acela de căței umili și teribili ai agenților de poliție, Albert Maltz sublinia atitudinea reacționară pe care aceștia o aveau față de negri. Ei se dovedesc a fi niște reprezentanți ai șovinismului rasist și ai mentalității retrograde.

În fața lor se ridică, luminoasă, figura negrului Butcher. Fără a fi personajul central al nuvelei, el reușește să se impună totuși prin caracterul său. Poziția sa față de albi asuprașitori este înzestrată cu mândrie și demnitate, iar dragostea pentru conaționali săi exploatați rămâne neînfrântă. El nu se sfiește să-i comunice lui Smallwood convingerile clasei sale: „Dumneavoastră sunteți bun numai față de cei supuși, încolo sunteți la fel ca toți ceilalți! Pe mine mă trimiteți la închisoare, iar el (Bailey) nu va plăti nimic! Dumneavoastră știți foarte bine asta! Dumneavoastră mințiți!“

Denunțarea aceasta plutește acuzatoare dealungul întregii nuvele, demască, prin fiecare pagină a cărții, putreziciunea orânduiri capitaliste.

Tradusă cu pricepere de către Eugen B. Marian și Mihail Gad, nuvela *Așa e viața* oferă cititorului român câteva din aspectele emoționante ale luptei pe care oamenii de culoare o duc împotriva neomenescului „mod de viață american“.

AUREL MARTIN

IRODALMI ALMANACH

(ALMANAHUL LITERAR) Nr. 2.

Apărut recent, Irodalmi Almanach, organ trimestrial în limba maghiară al Uniunii Scriitorilor din R. P. R., filiala Cluj, cuprinde un bogat material beletristic, precum și studii și articole deosebit de interesante.

Astfel tovarășul Gáll Ernő, în stu-

diul: *A „nemzeti egység“ nacionalista politikája — az osztályellenesség fegyvere* (Politica naționalistă a așa zisei „unități naționale“ — armă a dușmanului de clasă), analizează fondul de clasă și dezvoltarea ideologiei „unității maghiare“.

El arată că aceasta este o armă toxică a burghezo-moșierimii maghiare și a social-democraților de dreapta. Reprezentată de Partidul Maghiar condus de Bethlen György și Gyárfás Elemér, apoi de Comunitatea Populară Maghiară, de sub conducerea lui Bánffy Miklós și Szász Pál, această ideologie reacționară a slujit politicii imperialismului american și Vaticanului. În Ardeal, ea s'a manifestat în cadrul curentului numit „transilvanism“ și a fost reprezentată pe plan literar de către revista *Erdélyi Helikon*. Dela teorii ca aceea a „unității maghiare“ s'a trecut ușor la fascism, a cărui primă revistă a fost, în Ardeal, HITEL.

În acest timp, față cu pericolul fascismului și al războiului, singur Partidul Comunist Român a arătat drumul de ieșire și a mobilizat masele. Pe linie maghiară o de menționat activitatea desfășurată de MADOSZ, sub conducerea Partidului. Astfel se explică de ce, în ciuda propagandei de decenii a „unității naționale“, masele muncitoare maghiare au pornit după 23 August împreună cu celelalte popoare conlocuitoare spre socialism. Regimul de democrație populară a dat o lovitură mortală șovinismului și a asigurat egalitatea de drepturi integrală și efectivă pentru toate naționalitățile conlocuitoare. Dar dușmanul de clasă a continuat mașinațiunile sale sub forme noi, slujindu-se de social-democrația de dreapta (Lakatos István, etc.), de reacțiunea clericală condusă de episcopul Márton Aron, sau de diferite elemente mârșave, strecurate în U. P. M., E, M, G, E, (Asociația Agrară Ardeleană Maghiară), E. M. E. (Uniunea Muzeului Ardelean) și Universitatea Bolyai. Partidul a știut însă să demaște și să dea

lovituri nimicitoare ideologiei dușmanoase și purtătorilor ei.

O recenzie critică, despre lucrarea prof. Gaál Gábor, „*Realitate și literatură*“ (recenzie apărută în românește în revista *Studii*, anul 3, nr. II) semnează Robotos Imre.

După ce relevă meritele incontestabile ale tov. Gaál Gábor, care a dus — prin revista *Korunk* — o luptă dărză contra curentelor reacționare maghiare, a sprijinit și îndrumat literatura progresistă în condițiile cenzurii și ale teroarei și a militat pentru o literatură a realităților din România, recenzentul remarcă greșelile ideologice și confuziile din *Realitate și literatură*. El arată astfel că tov. Gaál Gábor a supra-apreciat literatura burgheză în anii celor mai grele lupte ideologice (1930—1940), iar în scrierile d-sale de după eliberare se găsesse formulări anti-marxiste, ca aceea privitoare la specificul de viață și gândire a populației maghiare din Ardeal, ce merge până la propagarea unui fel de „Unitate literară“. În ultimii doi ani, tov. Gaál Gábor a pășit pe drumul cel bun, totuși, pentru a ajunge la rezultatele urmărite, d-sea trebuie să aprofundeze mai mult marxism-leninismul și să învețe din exemplul minunat al literaturii sovietice.

În partea beletristică a revistei s-au publicat nuvelele și poeziile cele mai recente ale câtorva dintre scriitorii de limbă maghiară. Toate sunt inspirate din viața noastră socială, sunt strâns legate de problemele generale ale proletariatului internațional și de cauza popoului muncitor. Poezia lui Horváth István (*A békéért esküszink a harca — Jurământ de luptă pentru pace*), a lui Szász János (*A költő negyedévi jelentése munkájáról — Raport de activitate trimestrială a poetului*), a lui Szabédi László (*Mit áruktok — Ce preocupăți?*) se situează pe planul luptei pentru pace, contra ațățătorilor la război. Drept îndemn la luptă servește și poezia lui Márki Zoltán, *Egész szívvel* (Din toată inima), în care poetul

evocă torturile suferite în celulele și iugărelé regimului burghez-moșieresc pentru cauza comunismului.

Nuvela intitulată „*Győzelem*“ (Victorie) de Bárdos B. Arthur ne înfățișează pe de o parte uneltirile dușmanului de clasă în minéle de cărbuni din apropierea Clujului, pe de altă parte, vigilența oamenilor muncii și atitudinea lor plină de abnegație față de muncă, față de avutul obștesc, oameni la care interesul obștesc primează față de problemele particulare, chiar și în momentele cele mai critice. Nuvela lui Balla Károly (*A kárvalott Págyubaşul* —) ne duce într-o comună de munte, unde odată cu introducerea muncii cu schimbul la fabrica de cherestea, ia proporții lupta între muncitorii proveniți din țărani săraci și mijlocași, pe de o parte, și chiburi pe de altă parte. Aceștia din urmă nu ezită să improaște cu noroi pe secretarul organizației de partid (Trimescu). La urma urmelor, dușmanii poporului (chiaburul Nicora și morarul Ispas Gavril) sunt demascați și tot satul, ca un om, se strânge în jurul Partidului.

Cam schematic, aceste două nuvele au totuși meritul incontestabil de a oglindi lupta unită a muncitorilor români și maghiari contra dușmanului de clasă.

Acest număr al revistei prezintă și câteva deficiențe. Astfel, deși în revistă se pune problema condeielor noi, redactorii nu s-au îngrijit să asigure un spațiu oarecare și acestora. Se simte de asemenea lipsa unei dări de seamă asupra evenimentelor mai însemnate și preocupărilor literare și culturale maghiare din țara noastră. Fiind vorba de o publicație trimestrială, ar fi fost necesar ca ea să se ocupe de problemele și activitatea literară în limba română, după cum revistele în limba română fac dări de seamă despre mișcarea literară și culturală maghiară din R.P.R.

Înlăturând în viitoarele numere asemenea lipsuri, (*Irodalmi Almanach* (Almanahul Literar) va contribui din plin la dezvoltarea literaturii noi de limbă maghiară din R.P.R. K. B.

Notă și Comentarii

Viața

artistică clujeană a fost îmbogățită în acest an, grație manifestărilor publice de amploare, pe care le-au organizat, fie separat, fie laolaltă, cele două școli superioare de învățământ artistic, Institutele de Artă cu limbile de predare română și maghiară.

În special Institutul de Artă Român, despre a cărui activitate în acest domeniu vom face câteva însemnări sumare, a isbit, datorită acestei directive noi — care avea să surpe izolaționismul nesănătos din trecut și complecta necunoștere de către majoritatea populației clujene a existenței și realizărilor institutului — să facă cunoscută munca în comun a studenților și profesorilor, rezultatele acestei colaborări și în acelaș timp să participe, prin festivalurile, recitalurile, concertele și spectacolele prezentate, la îmbogățirea mișcării muzicale, teatrale și coreografice locale.

Activitatea publică, inițiată încă din ianuară trecută de către noua conducere a Institutului de Artă și dată ca sarcină unei comisii artistice alcătuită dintr'un număr de profesori ai școlii, se ramifica bogat, în proiectul inițial, stabilindu-se un mare număr de manifestări variate, dela programe teatrale și muzicale în uzine și fabrici, până la concerte simfonice și dela recitaluri de dans popular până la montarea unei opere. Nu toate aceste puncte programatice au fost traduse în fapt și golurile în unele sectoare dovedesc, pe lângă greutățile începutului, și deficiențe serioase organizatorice, comoditate din partea unor șefi de catedră, lipsa unui ajutor temeinic din partea conducerii institutului și așa mai departe.

În general însă, bilanțul pozitiv al acestui prim an de ieșiri pe teren al forțelor artistice ce se formează în facultățile Institutului, ne îndică, din punct de vedere pedagogic în primul rând, justetea acestei activități în public, stimulatoare pentru fiecare dintre studenți, pe calea însușirii meșteugului artistic.

Fără îndoială, trebuiesc așezate pe primul plan, datorită semnificației lor — contactul prim între viitorii artiști și cei cărora le vor oferi rezultatele maturității lor profesionale, oamenii muncii din uzine și de pe ogoare — manifestările artistice studentești pe scenele cluburilor muncitorești și în afara orașului, printre țărânișii muncitoare. Printre aceste manifestări — din păcate, prea puține încă — trebuiesc amintite în mod deosebit șezătoarea organizată în cinstea zilei de naștere a tovarășului Stalin în mijlocul muncitorilor ceferiști, ca și programul de cântece și jocuri naționale cu care studenții celor două institute au salutat constituirea unei noi gospodării agricole colective în județ.

Concertele simfonice și recitalurile prezentate de institut în sala Colegiului Academic, cu concursul unor soliști concertiști din cadrul corpului didactic, au umplut un gol în viața muzicală clujană, lipsită de o activitate regulată. Cele patru programe alcătuite, în stagiunea muzicală abia sfârșită, de Facultatea de Muzică a Institutului de Artă Român, au prezentat o atracție deosebită pentru public, fiind frecventate intens și apreciate elogios de organele de presă locale. Dacă primele trei concerte, reunind valori solistice dintre profesori și studenți deopotrivă, ca pianistii Ana Voileanu, E. Fotino, Al. Demetriad, Teofil Demetrescu, violoncelistul George Iarosevici, flautistul Dumitru Pop, dintre dascăli și violonistul Horvath V., violoncelistul Dula E, dintre învățăcei, au dovedit însușirile interpreților, cea din urmă manifestare concertistică a anului, și anume: „Concertul Bach” închinat celor 200 de ani dela moartea marelui compozitor, prin amploarea organizării ei, ca primă audiere publică a unei orchestre de mari proporții, făurită prin tovarășească colaborare a celor două institute de artă clujene, cu concursul studenților și profesorilor, a devenit, cum era de așteptat, cel mai de seamă eveniment al anului muzical în localitate.

Execuția impecabilă a unuia dintre concertele brandenburgice de către această robustă formație muzicală, încheată și dirijată cu autoritatea-i bine cunoscută, de maestrul Antoniu Ciolan, ca și a concertelor pentru pian (solistă prof. Ana Voileanu) vioară (solist prof. P. Jurca) și în fine a concertului la trei piane, au înscris o biruință de netăgăduit în munca stăruitoare de colaborare și ajutor reciproc a celor două școli de artă din capitala Ardealului.

În ce privește teatrul, activitatea pe acest tărâm a Facultății de teatru din Institut nu a putut fi în pas cu cea a Facultății de Muzică, datorită

În primul rând condițiilor mult mai grele în care se poate realiza un spectacol.

Au mai fost multe și variate forme de manifestare artistică a studenților din Institut, organizate de U.T.M., de festivalurile puse sub egida sindicatului studenților, a comitetului de pace și altele, ocazii multiple de a înregistra, creșterea artistică a elementelor tinere din facultățile de teatru, muzică și coreografie.

Cunoscând în bună parte deficiențele de până acum și posibilitățile reale ale Institutului, credem că pentru anul școlar viitor, munca de elaborare a unui program de ansamblu al manifestărilor extrașcolare, va cuprinde realizări din ce în ce mai valabile, atât din punct de vedere al creșterii studenților cât și în angrenajul general al mișcării artistice clujene.

R.M.

În cadrul

multiplelor manifestări culturale din orașul nostru, muncitorii și tehnicienii Operei de stat din Cluj, au dat în ziua de 22 Iunie un spectacol de sfârșit de stagiu, care a ilustrat atât munca lor specifică de pe scenă, prin montarea și demontarea unui decor, cât și posibilitățile lor artistice, creatoare; acestea s'au manifestat prin interpretarea a două scenete comice și a unei comedii într'un act. În direcția de scenă a tov. Ana Negreanu dela Opera de Stat, muncitorii de scenă au devenit artiști, au jucat cu multă căldură, reușind să dea personajelor o caracterizare justă, în ton, mișcare și ținută.

Ceea ce trebuie subliniat aici e însăși faptul acestei manifestări artistice, semn al ridicării din ce în ce mai accentuate a nivelului cultural al maselor muncitorești, al conștiinței lor profesionale și politice.

Spectacolul a demonstrat deasemenea ce importanță are în pregătirea unui spectacol, strânsa colaborare dintre muncitori, tehnicieni și artiști.

Muncitorii de pe scenă care în trecut erau tratați ca simple anexe ale unui spectacol, au arătat prin acest festival că sunt conștienți de însemnătatea muncii lor și că participă, în același timp, în mod concret la viața artistică pe care înainte o priveau doar din culise.

V.F.

Compozitorii clujeni

duc, în cadrul filialei Unii Compozitorilor din R.P.R., o activitate tot mai rodnică. În ultimele patru luni au avut loc nouă ședințe de cenaciu,

În cadrul cărora s'au audiat și au fost discutate 43 de piese noi ale compozitorilor clujeni. Munca în colectiv, discuțiile critice care devin tot mai principale, mai adânci, au avut rezultate care s'au resimțit deopotrivă în caracterul și calitatea compozițiilor, în evoluția muncii compozitorilor de la primele până la ultimele ședințe de cenaclu. Astfel, este caracteristic cazul compozitorului Gabriel Jodal care, prezentând la primul cenaclu un „Rondo” pentru pian, a fost criticat pentru importanța resturilor impresioniste, pentru lipsa de conținut socialist, pentru atitudinea dină cosmopolită. Critica tovarășilor din colectiv l-a ajutat și compozitorul (G. Jodal a reușit să prezinte la unul din ultimele cenacluri un cor mixt pe o poezie de Mailapovschi, remarcabil prin caracterul său revoluționar, prin avântul și emoția mobilizatoare ce o conține. Cazul nu este unic; nu numai în compoziție, ci și în discuțiile critice se observă o atitudine tot mai fermă împotriva formalismului, a tendințelor cosmopolite și a pozițiilor obiectiviste burheze, care sunt combătute cu vigoare.

O latură merituoasă a activității filialei o constituie preocuparea pentru îndrumarea și creșterea compozitorilor tineri. Încă de la a treia ședință de cenaclu, și de atunci în fiecare, au fost programați compozitori tineri, șase din ei reușind să se afirme prin calități remarcabile. Tinerii ca Junger, Duțulescu, L. Comes, M. Câmpianu, Lucaci, F. Mar chievici, participă astăzi activ în munca filialei. Conducerea și membrii filialei ar trebui să meargă însă mai adânc pe acest drum, urmărind descoperirea și îndrumarea talentelor din rândurile muncitorilor și al țărănilor muncitori. Este o lipsă pe care filiala va trebui s'o remedieze.

Un pas bun s'a făcut odată cu ședințele la care au fost invitați muncitori. Legăturile între muncitorii și compozitorii clujeni au fost bine organizate, găsindu-se forma fericită a unei colaborări: s'a cerut concursul corurilor muncitorești pentru executarea compozițiilor clujene în cadrul cenaclurilor. Astfel, s'a realizat și o legătură și s'au creat posibilități de cunoaștere reciprocă, între compozitorii clujeni și executorii lucrărilor lor. Participarea muncitorilor la discuțiile critice a constituit un serios ajutor pentru munca de viitor a compozitorilor din Cluj.

Scriitorii și compozitorii clujeni

au început o colaborare cu urmări fericite pentru creația lor. Legăturile între poeții și compozitorii clujeni au fost până în ultimul timp sporadice și indirecte, ceea ce a îngreunat mult munca celor din urmă. În ultima lună însă, printr'o muncă și înțelegere comună, s'au putut crea condițiile unei colaborări efective. De la începutul acestei colaborări rezultatele sunt bune și promițătoare. Astfel, în cadrul ultimului cenaclu al filialei, am putut asculta un cor, „Marșul Păcii”, sugesti-

deopotrivă prin elementele poetice și cele muzicale, de compozitorul ariu Pop, pe versurile poetului clujan Cornel Bozbic.

Compozitorul Tudor Jarda lucrează acum cu poezii Dumitru Micu Vasile Grunea, compunând cântece pe versurile poemului „Pod nou este Someș” (D. Micu), și ale „Cântecului de leagăn” (V. Grunea).

Opera de Stat

În Cluj a înregistrat în această stagiune progrese însemnate pe drumul spre un teatru muzical realist. Cele patru premiere ale stagiunii, **Cneazul Igor** de A. Borodin, **„Mireasa vândută”**, de B. Smetana, **Othello** de Verdi și **„Nunta lui Figaro”**, de Mozart, au oglindit o preocupare permanentă pentru interpretarea realistă, deopotrivă muzical și scenică, a operei, urmărindu-se o cât mai completă eliminare a elementelor formaliste și a convenționalismului burghez în execuție, joc și organizarea scenică. Un ajutor important și hotărâtor a fost utilizarea argă a experienței teatrului muzical sovietic, posibilă printr-o documentare temeinică. Montarea unei opere din repertoriul clasic rus, cu ogate elemente muzicale și dramatice realiste, cum este **„Cneazul Igor”**, constituit pentru colectivul artistic al Operei de Stat un prilej de dăncă experiență, o adevărată școală a spectacolului realist. Premiile care au urmat au dovedit o continuă creștere a posibilităților de dăncire și interpretare realistă. Astfel, montările operelor **„Mireasa vândută”**, **„Othello**” și **„Nunta lui Figaro”**, sărăcite în trecut de conținutul lor adânc social, prin cocoloșirea antagonismelor de clasă, din care izvora conflictul dramatic, au fost reconsiderate printr-o interpretare nouă și adevăratul lor conținut a fost restituit publicului fără falșificări.

Cât de mult au câștigat operele prin această reconsiderare, o dovedește și felul în care ele au fost primite de public. În trecut, opere ca **„Mireasa Vândută”**, **„Othello”** și **„Nunta lui Figaro”** nu au putut să se mențină multă vreme în repertoriu, ajungând la un maximum de două sau trei spectacole pe stagiune. Astăzi, numai în patru luni de stagiune, **„Mireasa Vândută”** a trebuit să fie programată de 12 ori, **„Othello”**, în 2 luni de cinci ori, iar **„Nunta lui Figaro”**, în ultimele zece zile din stagiune de 4 ori. Sunt cifre care oglindesc deopotrivă ridicarea nivelului artistic al repertoriului Operei de Stat din Cluj și creșterea unui public nou, cu o educație sănătoasă, format în cea mai mare parte din oamenii muncii.

I. VĂLEANU

Despre

romanul lui S. Babaevski, **Lumină pe pământ**, distins cu premiul Stalin pe 1949, revista **„Molodoi Bolșevic”**, nr. 10 (Mai 1950), publică un interesant studiu, sub semnătura lui A. Volkov.

Daică în „Cavalerul Stelei de Aur” — observă autorul articolului — S. Babaevski a înfățișat opera impresionantă de construire a unei singure stațiuni electrice, în „Lumină pe pământ”, el a zugrăvit cu măiestrie tabloul grandios al luptei oamenilor sovietici pentru electrificarea întregii economii colhoznice. Tocmai în focul acestei lupte mărețe apar și cresc mlădițele luminoase, concrete ale comunismului. Unul din meritele lui Babaevski, subliniat de A. Volkov, este tocmai faptul că a fi surprins profilul eroilor săi în însuși procesul creator de transformare a naturii.

Învingând natura, punându-i forțele în slujbă viitorului luminos și omenirii, eroii lui Babaevski sunt imaginile vii, reale, ale modelelor luate din viață; în romanul lui S. Babaevski, trăiește omul sovietic, în toată bogăția lui sufletească. Unitatea gândurilor, sentimentelor și acțiunilor, legătura organică strânsă dintre interesele personale și cele sociale care definesc pe constructorii comunismului, sunt trăsăturile caracteristice ale eroilor săi.

„Lumină pe pământ” continuă „Cavalerul Stelei de Aur” și în ceea ce privește eroii. Așa, de pildă, Tutarinov, figură centrală în „Cavalerul Stelei de Aur”, își continuă evoluția în noua creație a lui Babaevski.

Autorul arată însă că această evoluție, nu este întotdeauna rectiliniară. Drumul oamenilor sovietici spre culmile comunismului este complex; trebuiesc eforturi susținute, voință dâră, perseverență, pentru a învinge toate obstacolele și greutățile inerente acestui drum măreț. Tutarinov este un reprezentant al generației tinere de constructori ai comunismului. Caracterul său e în plin proces de formare.

Construirea primei stațiuni hidroelectrice în Cuban i-a dat aripă. Un plan grandios de transformare a naturii îi ține viu entuziasmul. Prea tânăr și neexperimentat, el nu ține însă seama de toate greutățile care trebuiesc învinse pentru realizarea acestui plan. Și astfel, amărât de succes, eroul o ia prea înainte, e pe cale să se rupă de mase. Da, colhoznicii, fruntași îi arată greșelile. Chiar și tatăl său, Timotei Ilăc deși este mândru de el, ridică în fața conducerii raionale de partid greșelile sale. Și ei au credință puternică în viitorul luminos, în comunism, dar încercați de experiența vieții, înțeleg că acest drum nu este ușor, îl previn pe Serghei Tutarinov asupra primejdiei de a pierde legătura creatoare cu masele, asupra autolinștirii.

Amărâta de pe urma succeselor îl face pe Tutarinov să piardă ceea ce e esențial pentru un comunist: calitățile de educator și conducător al maselor. El n'a înțeles că viitorul se asigură prin lupta în prezent iar forța principală sunt oamenii, în stare să dea viață planurilor. Așadar eroului mitic Anteu, Serghei Tutarinov, rupându-se de popor, pierde puterile.

din meritele principale ale romanului lui Babaeovski este spiritul de partid care-l străbate de la un capăt la altul. În această privință, deosebit de ilustrativă este figura lui Nicolai Petrovici Condratiev, bolșevicul crescut în focul luptei revoluționare, educatorul de partid cu voință fermă, cu convingere nesdruncinată în cauza lui Lenin-Stalin, necruțător față de tot ce poate împiedeca mersul victorios al țării sale spre comunism. Înalta principialitate bolșevică îl călăuzește în toate acțiunile sale. Forța lui, forța partidului, e nemărginită și izvorul său nesecat stă în primul rând în legătura strânsă și permanentă cu masele. În aparență, se ocupă și de lucrurile cele mai mărunte. Dar în realitate face ceea ce este important și necesar. Deosebit de sever este Condratiev cu propriile lipsuri și greșeli. Astfel, atunci când Timotei Ilici îi aduce la cunoștință că la treerătoarea electrică lucrurile stau prost, el se întreabă: Cime este de vină? „Din toate se vede că eu”, își răspunde Condratiev. Natural, înțelege că au greșit președinții de colhoz, că a greșit Serghei, pentru că nu are suficientă experiență, dar sieși nu-și iartă cele întâmplate: „Oricum i se poate ierta aceasta, mie însă nu.”

Recunoscându-și greșala, bolșevicul Condratiev trage repede învățătură din această greșală, folosind arma criticii și autocriticii pentru înfrângerea rămășițelor trecutului din caracterul oamenilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zugrăvirea

figurilor centrale ale cărții nu umbrește deloc pe ceilalți eroi care ocupă un loc mai restrâns în roman.

Poporul este puternic prezent în roman ca făuritor al vieții noi. Oamenii simpli sovietici vorbesc în roman despre comunism ca despre desăvârșirea măzuințelor și nădejzilor lor.

Comunismul e pentru ei realitate apropiată, ziua lor de mâine. Ceea ce preocupă în mod deosebit pe omul sovietic este străduința de a fi un partaș demn și activ al societății comuniste, de a-și aduce contribuția sa neprecupețită la crearea marilor valori materiale și spirituale. De aceea, nu întâmplător, măsura calităților și însușirilor umane este în societatea socialistă munca, atitudinea față de muncă.

A. Volkov subliniază și câteva neajunsuri mici ale cărții — în ce privește slaba conturare a eroilor negativi și în ce privește limba, uneori prea încărcată de expresii locale.

În concluzie, A. Volkov subliniază că „Lumină pe pământ” reprezintă o apariție de seamă în literatura sovietică.

A. GR.

ziarului „Pod Zastovom internaționalizma” (Sub steagul internaționalismului), organul din București al patrioților iugoslavi fugiți din prigoana ienicerilor lui Tito-Rankovici, a apărut de curând un volum de versuri al poetului emigrant Gorcilo Mitrovici.

După publicarea Rezoluției Biroului Informativ din vara lui 1948, Gorcilo Mitrovici s'a opus, prin versuri mobilizatoare politicii lui Tito. Aceste versuri au fost multiplicăte la șapirograf și treceau din mână în mână.

Volumul recent apărut cuprinde doar două din poeziile scrise în Jugoslavia, restul fiind poezii noi care au apărut la Timișoara în publicația de limbă sârbă „Indrumătorul cultural” și în ziarul sârb „Pravda”. Poeziile din volum sunt cântece de luptă, ce cheamă poporul la distrugerea bande fasciste a lui Tito-Rankovici, care a trădat interesele poporului iugoslav, a trădat cauza păcii și socialismului. Poetul biclujește în versurile sale și pe unii poeți ca Cedomir Mindetrovici sau Schender Culenovici, care cântă osanale elicii lui Tito și ponegresc la comanda stăpânilor Uniunea Sovietică.

Gorcilo Mitrovici își amintește cu mândrie de lupta eroică a poporului iugoslav împotriva cotropitorilor fasciști: „când hoardele bestiiilor fasciste ne-au atacat, am pășit cu mândrie'n luptă, căci știam că nu suntem singuri...”, „și atunci ne-am înrolat cu dârzenie, sub steagul de culoarea sângelui, sub paloșul Uniunii Sovietice”...

Ca și pe timpul ocupației fasciste și azi în Jugoslavia circulă patrule; lagărele sunt pline de adevărații patrioți. „Ca și în timpul ocupației fasciste — scrie poetul — închisorile s'au umplut de durere, patria mea s'a transformat în închisoare.” Dar el nu se lasă bătut, căci știe virtuțile poporului său. Banda lui Tito s'a înșelat, deoarece:

Lacheii murdari ai dolarului
Au îndrăznit să creadă
Că un astfel de popor
Va merge împreună cu ei.

Dar nu există nicio forță în stare să salveze banda de nemernici care s'a cocotat la cârma țării, deoarece:

Nici curți albe,¹
Nici lacheii ucigași,
Nici ieniceri noi,
Nu vor putea să nece
Furia înăsprită
A poporului muncitor.

Gorcilo Mitrovici, poetul luptător, își dedică volumul tovarășilor jugoslavi „dela pionerii, care plini de hotărâre scriu și lipesc lozinci pe zidurile și străzile Belgradului, până la luptătorii care în celule, în camere de schingiure, în închisori, sau în ascunzători, în mod deschis sau în ilegalitate, luptă pentru internaționalismul proletar” K.G.

¹ Tito conduce în Belgrad din așa zisa „Curte albă”.